

DocMus-tohtorikoulun
julkaisuja 25

TAIDEALAN
VÄITÖSTUTKIJOIDEN
KOKEMUKSET
HYVINVOINNISTA JA SIIHEN
KYTKEYTYVISTÄ TEKIJÖISTÄ

Tuire Kuusi, Juha Ojala & Kirsi Pyhältö

*Taidealan väitöstutkijoiden kokemukset hyvinvoinnista
ja siihen kytkeytyvistä tekijöistä*

TAIDEALAN
VÄITÖSTUTKIJOIDEN
KOKEMUKSET
HYVINVOINNISTA
JA SIIHEN
KYTKETYVISTÄ
TEKIJÖISTÄ

Tuire Kuusi, Juha Ojala & Kirsi Pyhältö

TAIDEALAN VÄITÖSTUTKIJOIDEN KOKEMUKSET
HYVINVOINNISTA JA SIIHEN KYTKETYVISTÄ TEKIJÖISTÄ

Tuire Kuusi, Juha Ojala & Kirsi Pyhältö

Graafinen suunnittelu
BOND Creative Agency

Taitto ja kansi
Paul Forsell

Kannen kuva
Tuire Kuusi

DocMus-tohtorikoulun julkaisuja 25

ISBN 978-952-329-401-1 (PDF)

ISSN 2341-8265 (PDF)

Tämä kirja on luettavissa avoimena julkaisuna Taideyliopiston
sähköisessä julkaisuarkistossa. <https://taju.uniarts.fi/>

© Tekijät ja Taideyliopiston Sibelius-Akatemia

Helsinki 2025

Sisällys

7	1	Johdanto
8	1.1	Taidealan väitöstutkijat
10	1.2	Tutkimuksen tarve ja tavoitteet
12	1.3	Raportin rakenne
13	2	Tohtorintutkinnot taidealalla
13	2.1	Taidealan tohtorintutkintonimikkeet tässä tutkimuksessa
14	2.2	Taidealan yliopistot sekä tiedekunnat, korkeakoulut ja akatemit
18	3	Taide- ja tiedealan yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointi
18	3.1	Taidealan yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointi
20	3.2	Tiedealan väitöstutkijoiden hyvinvointi
24	4	Tutkimuksen aineisto ja sen analyysi
24	4.1	Aineisto
25	4.2	Vastaajat
28	4.3	Vastaajien tohtoriprojektin muoto ja komponenttien määrä
30	4.4	Aineiston analyysi
31	5	Motivaatio ja intressit tohtorintyön tekemiseen
31	5.1	Taustaa
32	5.2	Motivaatio ja intressit kyselyvastauksissa
36	6	Burnout ja työn imu
36	6.1	Burnout
36	6.2	Työn imu
38	6.3	Yliopisto-opiskelijoiden ja tiedealan väitöstutkijoiden opiskelun imu ja burnout
41	6.4	Taidealan väitöstutkijoiden kokemukset opiskelun imusta ja burnoutista

45	7	Stressi ja psyykinen kuormittuneisuus
45	7.1	Stressi
46	7.2	Taidealan väitöstutkijoiden stressikokemukset
47	7.3	Psyykinen kuormittuneisuus ja sen mittaaminen
49	7.4	Taidealan väitöstutkijoiden psyykinen kuormittuneisuus
51	8	Opintojen keskeyttäminen
53	9	Toimintaympäristöt ja niiden yhteydet opiskelukokemuksiin
53	9.1	Tukea ohjaajilta, yhteisöltä sekä kotoa
55	9.2	Taidealan väitöstutkijoiden saama ohjaajien ja yliopistoyhteisön tuki
60	9.3	Taidealan väitöstutkijoiden kokemukset opiskelun ja muun elämän tasapainosta
61	9.4	Tohtorikoulutuksen infrastruktuuri
65	10	Ura- ja talousnäkymät sekä opintoajat
65	10.1	Talous- ja uranäkymien merkitys tohtoriopinnoissa tiedealalla
67	10.2	Taidealan väitöstutkijoiden arviot tutkinnon suoritusajasta sekä kokemukset urakehityksestä ja taloudesta
73	11	Merkittävät myönteiset ja kielteiset kokemukset
77	12	Johtopäätökset
78	12.1	Taidealan tohtoriprojektien erityispiirteiden yhteys hyvinvointikokemuksiin
85	12.2	Taidealan väitöstutkijoiden hyvinvoinnista huolehtiminen
89		Lähteet
99		Liitteet
102		Abstract in English
104		Kirjoittajat

1. Johdanto

Tämä tutkimus käsittelee opiskelijoiden hyvinvointikokemuksia suomalaisissa taidealan tohtoriopinnoissa. Kokemuksilla tarkoitetaan tässä subjektiivista, itsemääriteltyä tai -arvioitua käsitystä, jonka perusteella tutkimukseen osallistuva antoi vastauksen kyselylomakkeeseen sisältyvään mittariin tai kirjoitti kokemuksistaan avovastauksen. Koettua hyvinvointia tarkastellaan moniulotteisena kokonaisuutena, jossa psyykkiseen kokemukseen kytkeytyvät myös sosiaalinen ympäristö ja taloudelliset seikat. Emme tutki hyvinvointia kliinisestä näkökulmasta, vaikka osallistujien olikin niin halutessaan mahdollista raportoida fyysistä terveyttä tai sairauksia koskevista seikoista kyselylomakkeen avovastauksissa.

Koetun hyvinvoinnin tutkimuksessa voidaan tarkastella kielteisiä tekijöitä, kuten koettua stressiä, masentuneisuutta ja ahdistusta sekä uupumusta, jolloin hyvinvointi tarkoittaa näiden tekijöiden vähäisyyttä. Toisaalta tutkimus voi kohdentua myönteisiin kokemuksiin ja tunteisiin, kuten tyytyväisyyteen, turvallisuuteen, itsekyvykkyyteen ja ohjautuvuuteen, työn imuun sekä sosiaalisiin suhteisiin ja osallisuuteen. Useimmiten koettua hyvinvointia pidetään moniulotteisena myönteisten ja kielteisten piirteiden yhdistelmänä tai vaatimusten ja voimavarojen tasapainona (katso esim. Ballo ym. 2023; Salmela-Aro ja Read 2017; Tikkanen ym. 2021), ja kokonaisuuteen lasketaan kuuluviksi niin emotionaaliset, psyykkiset kuin sosiaalisetkin osa-alueet (Magyar ja Keyes 2019). Ballo ym. (2023) kuvaavat, kuinka opiskelijoita ja erityisesti yliopisto-opiskelijoita käsittelevässä tutkimuksessa mainitaan joskus käsite 'akateeminen hyvinvointi', jonka keskiössä ovat opiskelijoiden kokema tai mittauksien avulla havaittu opintoihin ja opiskeluun liittyvä hyvinvointi. Toisaalta akateemisella hyvinvoinnilla voidaan tarkoittaa myös akateemisessa työympäristössä toimivien työhyvinvointia. Näkemys siitä, tarkastellaanko opiskeluun liittyvää hyvinvointia vai

työntekoon liittyvää hyvinvointia, on tärkeä, ja palaamme yliopistossa tohtorintutkintoa tekevien asemaan luvussa 1.1.

Tutkimuksessamme tarkastelimme hyvinvointia työn imun (opiskelun imun) uupumuskokemusten, stressikokemusten ja psyykkisen hyvinvoinnin avulla ja suhteessa tutkimukseen osallistujien motivaatioon ja toimintaintresseihin, heidän ohjaajilta, tiedeyhteisöltä ja yliopistolta saamaansa tukeen sekä heidän kokemuksiinsa opiskelun ja elämän tasapainosta ja uranäkymistä. Jotta lukijan olisi helpompi keskittyä hyvinvoinnin eri osa-alueisiin, käsittelemme kunkin osa-alueen teoriaa ja aiempaa tutkimusta siinä luvussa, jossa esittelemme saamiamme tuloksia.

Kyselyn pohjana hyödynsimme Cross-country doctoral experience survey (C-DES) kyselyä, joka on validoitu aiemmin kansallisilla ja kansainvälisillä tieteellistä väitöskirjaa tekevillä tutkijoilla (Pyhältö ym. 2018; Pyhältö ym. 2021). Kysely sisälsi sekä Likert-asteikollisia mitareita että kysymyksiä, joihin vastattiin avovastauksin. Käyttämällä samaa kyselyä pystyimme vertaamaan taide- ja tiedealan väitöstutkijoiden kokemuksia. Teimme kyselyyn kuitenkin joitakin pieniä muutoksia (katso lukua 4.1).

1.1.Taidealan väitöstutkijat

Tutkimuksemme kohteena olivat tohtorintutkinnon tekijät taidealan yliopistoissa tai yliopiston tiedekunnassa (yliopistoja ja tiedekuntia koskevista rajauksista lisää luvussa 2.2). Tohtorinkoulutuksen tutkimusta käsittelevässä kirjallisuudessa tohtorintutkinnon tekijöistä on tyypillisimmin käytetty käsitteitä 'doctoral student', 'PhD student', 'postgraduate student', 'doctoral candidate' ja 'PhD candidate'. Joskus käytetään myös termiä 'young researcher' tai hieman harhaanjohtavasti 'graduate student' -termiä. Joskus, mikäli on haluttu viitata laajemmin sekä väitöskirjatutkijoihin että post doc -tutkijoihin käytetään termiä 'early career researcher (ECR)'. Joissain tapauksissa nimityksillä osoitetaan, missä vaiheessa projekti on: 'doctoral student' on projektinsa alkuvaiheessa, hän suorittaa taustaopintoja, kun taas 'doctoral candidate' on projektinsa loppuvaiheessa ja kohta valmis puolestamaan työtään.

Nimikkeen käyttöön liittyy myös runsaasti erilaisia tiedepoliittisia intressejä. Tyypillisesti ne etujärjestöt, jotka ovat halunneet korostaa tohtorintutkinnon suorittamisen luonnetta akateemisenä työnä, ovat suosineet tutkijaloppuisia nimikkeitä. Nimikkeiden käytön haasteita tohtorikoulutuksen arjessa lisää se, että yliopistot ovat usein halunneet erottaa nimikkeen kautta ne väitöstutkijat, jotka saavat rahoituksen yliopistolta ja ovat siten työsuhteessa yliopistoon, ja ne, jotka eivät ole. Suomalaisen tohtorikoulutuksen kentällä käytettyjä nimikkeitä ovat olleet muun muassa jatko-opiskelija, tohtoriopiskelija, tohtorikoulutettava, nuorempi tutkija, tutkija, ja kuten tässä tutkimuksessa, väitöstutkija.

Tohtorintutkinnon tekeminen on samanaikaisesti akateemista työtä ja opiskelua. Osittain tästä johtuen väitöstutkijat ovat ryhmä, jolla ei ole kovin selkeää asemaa yliopistoyhteisössä. He ovat toisaalta opiskelijoita, toisaalta jo vähintään yhden tutkinnon suorittaneita oman alansa ammattilaisia, joilla on mahdollisesti vuosien työkokemus ja jotka ovat nyt syventämässä tai täydentämässä osaamistaan. He ovat perusopiskelijoita vanhempia ja kokeneempia, ja heillä on kokemusta sekä opiskeluprosessista että valmistumisesta. Työssäolojakson jälkeen palaaminen opiskelijan asemaan voikin palauttaa tietynlaiset aiemmin käytössä olleet oppimisen mekanismit ja uskomukset (katso esim. Schmidt-Jones 2017), erityisesti jos henkilö ei ole kyennyt käsittelemään tai tiedostamaan aiemman opiskelunsa tapoja tai esteitä (katso esim. Mezirow 1991).

Yliopisto-opintojen uudelleen aloittaminen jatko-opintojen muodossa voi myös haastaa tekijänsä arkea taloudellisesti. Taidealalla palkallisia tohtorikoulutuspaikkoja on vähän, ja väitöstutkijan voi olla vaikea jäädä pois työelämästä (esimerkiksi kieltäytyä ottamasta vastaan työkeikkoja) usean vuoden ajaksi, vaikka hän saisikin mahdollisuuden tohtoriprojektin tekemiseen palkattuna työntekijänä. Kaikki työnantajat eivät myönnä opintovapaata kuin korkeintaan kaksi vuotta, minä aikana tutkinnot eivät käytännössä ehdi valmistua. Vakituudesta työtehtävästä irtisanoutuminen tohtorintutkinnon suorittamisen vuoksi ei taidealalla ole varteenotettava ratkaisu, koska (uudelleen)työllistyminen ei ole millään tavalla itsestään selvää. Koska tohtorikoulutusvaiheessa monilla

väitöstutkijoilla on jo perhe, työstä pois jääminen ja epävarmojen, lyhyt-aikaisten apurahojen varaan heittäytyminen ei ole mahdollista. Myös opintojen ja kodin tasapaino voi aiheuttaa väitöstutkijalle haasteita.

1.2. Tutkimuksen tarve ja tavoitteet

Mackien ja Batesin (2018) mukaan aiemmin ajateltiin, että väitöstutkijoiden hyvinvointia voidaan tukea samoilla keinoilla kuin kandidaatti- ja maisteritason yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointiakin, mutta tämä ei uusimman tutkimustiedon perusteella pidä paikkaansa. Väitöstutkijoiden hyvinvointia koskevaa tutkimusta onkin pyritty kohdentamaan siihen, mikä tohtorikoulutuksessa aiheuttaa erityistä kuormittuneisuutta, jotta tukitoimet voidaan suunnata oikein. Mahdollisia selittäviä tekijöitä ovat tohtorikoulutusta antavien yksiköiden oppimisympäristö, puutteellinen ohjeistus ja päätöksenteon läpinäkyvätyömyys, taloudelliset haasteet, ohjaus ja ongelmat ohjaajan kanssa, työ määrä ja epäselvät uranäkymät. (Mackie ja Bates 2018.)

Tohtorikoulutusta koskeva tutkimus on aiemmin kohdennettu pääasiassa eri tiedeyliopistoissa tohtorintutkintoa suorittaviin; tilanne on sama sekä Suomessa (esimerkiksi Cornér ym. 2021; Isohätälä ym. 2017; Pyhältö ym. 2009; Pyhältö ym. 2012; Pyhältö ym. 2015; Pyhältö ym. 2016; Pyhältö ym. 2021; Rönkkönen ym. 2023; Sainio 2010; Sakurai ym. 2017; Stubb ym. 2011; Tikkanen ym. 2021; Vekkaila ym. 2013) että kansainvälisesti (katsausartikkeleita esim. Hazell ym. 2020; Mackie ja Bates 2018; Schmidt ja Hansson 2018; Sverdlik ym. 2018; Sverdlik ja Hall 2020). Käymme läpi tätä tutkimusta ja sen tuloksia tarkemmin luvussa 3.2. Jos vastaajien joukossa onkin ollut joitain taidealan väitöstutkijoita, heidän tuloksiaan ei ole erikseen raportoitu, eikä tiedossamme ole tutkimusta taidealan väitöstutkijoiden opiskelukokemuksista ja niihin liittyvistä hyvinvoinnin kokemuksista. Taidealan yliopistotasoista peruskoulutusta koskevaa hyvinvointitutkimusta on tehty jonkin verran, ja tarkastelemme sitä lähemmin luvussa 3.1.

Koska taidealan tohtorikoulutusta ei ole tutkittu ja sen tutkimuspohjainen kehittäminen on yhtä lailla tarpeellista, päätimme rajata tämän tutkimuksen osallistujat taidealan väitöstutkijoihin (ks. tarkat

määritelmät luvussa 2). Tämä tutkimus tuottaakin uutta tietoa hyvinvointikokemuksista ja niihin kytkeytyvistä tekijöistä erityisesti suomalaisessa taidealan tohtorikoulutuksessa. Käytämme aikaisempaa tiedealan tohtorikoulutusta koskevaa tutkimusta referenssinä läpi raportin ja vertaamme taidealan väitöstutkijoiden kokemuksia tiedealan vastaaviin.

Tutkimuksemme pääkysymys (P) ja tarkentavat tutkimuskysymykset (T) ovat seuraavat:

- (P) Millaiseksi taidealan väitöstutkijat kokevat hyvinvointinsa?
- (T1) Millaiseksi taidealan väitöstutkijat arvioivat motivaationsa ja toimintaintressinsä?
- (T2) Millaisia kokemuksia taidealan väitöstutkijoilla on opiskelun imusta ja uupumuksesta?
- (T3) Millaiseksi taidealan väitöstutkijat arvioivat pitkäkestoisen stressinsä ja kyselyhetkellä vallitsevan psyykkisen kuormittuneisuutensa?
- (T4) Mitä väitöstutkijat ajattelevat opintojen keskeyttämisestä?
- (T5) Millaisia kokemuksia väitöstutkijoilla toimintaympäristöistään?
- (T6) Millaiseksi taidealan väitöstutkijat arvioivat uranäkymänsä ja taloudellisen tilanteensa?
- (T7) Miten eri tekijät ovat yhteydessä hyvinvointikokemuksiin ja toisiinsa?

Tutkimus on osa taidealan tohtorikoulutuksen jatkuvaa kehittämistä. Tohtorikoulutus, kuten muukin koulutus, edellyttää rakenteita ja ratkaisuja, jotka tukevat väitöstutkijoiden asiantuntijuuden kehittämistä ja opiskelun sujumista. Yliopiston vastuu opiskelijoista käynnistyy opiskelijavalinnoista ja opiskeluoikeuden myöntämisestä, jatkuu opetuksen ja ohjauksen järjestämisenä, taiteellisten osioiden esittämisen tukena ja niiden arviointina, ja se päättyy lopullisen tutkinnon tarkastusprosessiin sekä tohtorintutkinnon myöntämiseen. Vastuusiin kuuluu myös mahdollisella yliopiston rahoituksella tutkintoaan suorittavien henkilöiden rekrytointi, tehtävistä sopiminen sekä esimiestyö,

samoin tohtorikoulutuksen ja opetussuunnitelmien kehittäminen, tohtorikoulutusta koskevien ohjeiden laatiminen ja niistä tiedottaminen. Tutkimuksemme tuottaa tietoa siitä, miten taidealan väitöstutkijat kokevat opintonsa, opetuksen ja ohjauksen sekä muun opintoihinsa liittyvän tuen, opiskeluympäristönsä sekä opiskeluun liittyvät säännöt ja ohjeistukset, omat mahdollisuutensa toteuttaa opintoja muun elämän ohessa, opintojen kuormitustekijät sekä opintojen rahoituksen.

1.3. Raportin rakenne

Tässä raportissa tarkastellaan ensin taidealan yliopistokoulutuksen organisoitumista Suomessa (luku 2). Luvussa 3 käsitellään aiempaa tutkimusta koskien taidealan yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointia sekä taidealan väitöstutkijoiden hyvinvointia. Luvussa 4 kuvataan aineiston kerääminen ja sen analyysin periaatteet sekä käsitellään vastaajien taustatiedot. Tulosluvuissa (5–11) käsitellään tulokset tarkentavien tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä kuitenkin niin, että eri tekijöiden väliset yhteydet (T7) esitetään kunkin tekijän yhteydessä, ei erillisessä luvussa. Kussakin luvussa on ensin kutakin aihealuetta käsittelevä aiempi tutkimus ja sen jälkeen tulokset. Luvussa 5 tarkastellaan opiskelun ja tutkinnon tekemisen motivaatiota sekä opiskelun intressejä (T1). Luvussa 6 käsitellään työn imua ja uupumusta (T2), ja sen jälkeen luvussa 7 stressikokemuksia ja psyykkistä kuormittuneisuutta (T3). Luku 8 käsittelee opintojen keskeyttämistä (T4). Luvussa 9 tarkastellaan väitöstutkijoiden toimintaympäristöjä ja opiskelun tukiverkostoja (T5). Osana toimintaympäristöjä tarkastelemme myös opiskelun ja muun elämän välistä tasapainoa. Luvussa 10 tarkastellaan vastaajien ura- ja talousnäkymiä sekä opintoaikoja (T6). Luku 11 analysoi vielä erikseen vastaajien avovastaukset koskien siihenastisen opiskelu-uran keskeisiä myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia ja niihin liittyneitä tekijöitä. Luvussa 12 ovat johtopäätökset.

2. Tohtorintutkinnot taidealalla

2.1. Taidealan tohtorintutkintonimikkeet tässä tutkimuksessa

Kansallisessa koulutusluokituksessa (Koulutusluokitus 2016), joka pohjautuu Unescon ISCED 2011 luokitukseen, taidealan tohtorintutkinnoiksi lasketaan taiteen, musiikin, kuvataiteen, teatteritaiteen ja tanssitaiteen tohtorin tutkinnot sekä filosofian tohtorin tutkinnot seuraavilta aloilta: taideteollisuus, taidehistoria ja taidekasvatus, musiikkitiede ja musiikkikasvatus sekä teatteritiede. Tutkimuksessamme määrittelimme taidealan tohtorintutkinnon hieman eri tavoin ja rajasimme vastaajajoukkoa tutkintonimikkeiden avulla. Jätimme selvyysvuoksi tutkimuksen ulkopuolelle FT-tutkintoa suorittavat riippumatta alasta, sillä heidät on aiemmissa tutkimuksissa sisällytetty tiedealan vastaajiin. Tutkimukseen otettiin mukaan vastaajat, jotka suorittavat jotain seuraavista tutkinnoista: kuvataiteen tohtori (KuT), musiikin tohtori (MuT), tanssitaiteen tohtori (TansT), taiteen tohtori (TaT), teatteritaiteen tohtori (TeT; nimikkeistä tarkemmin luvussa 2.2).¹ Meidän luokituksemme mukaisia taidealan tohtorintutkintoja voidaan Suomessa nykyisin suorittaa Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa, Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa, Taideyliopiston Kuvataideakatemiassa, Sibelius-Akatemiassa ja Teatterikorkeakoulussa sekä Tampereen yliopiston media- ja viestintätutkimuksen ja esittävien taiteiden tohtoriohjelmassa.

Taidealan suomalaisissa tohtorintutkinnoissa on yhtäläisyyksiä ja eroja verrattuna vastaaviin ulkomaisiin tutkintoihin ja kotimaisiin tieteenalojen tutkintoihin. Jako taidealan tohtorintutkintoihin ja muihin

1 Arkkitehdit ja muotoilijat eivät välttämättä identifioitu taidealalle (esim. Aicher 1994, 128; Rensujeff 2015, 22). Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun tohtoriopiskelijoiden (esim. arkkitehtuurin alan tekniikan tohtori, TkT) oli mahdollista vastata kyselyyn. Vastaajamäärä Aalto-yliopistosta jäi kuitenkin pieneksi (ks. 4.2).

tohtorintutkintoihin on kuitenkin jossain määrin keinotekoinen. Yksi keskeinen ero suomalaisiin tiedealan tutkintoihin on se, että taidealan tohtorintutkintoon kuuluu usein taiteellisia osioita, toisin sanoen osa tutkinnosta on taiteellista työtä tai edellyttää sitä. Tämä ei kuitenkaan koske kaikkia taidealan tohtorintutkintoja. Esimerkiksi Sibelius-Akatemiassa on mahdollista suorittaa myös tieteellinen tohtorintutkinto, jossa opin- ja taidonnäytteenä on tiedeyliopistoille tyypillinen väitöskirja ilman ainoatakaan taiteellista osioita. Taidealan tohtorintutkinnoissa oppinäytteen nimi vaihtelee riippumatta siitä, sisältyykö siihen taiteellisia osioita vai ei. Se voi olla väitöskirja, väitöstutkimus tai opin- ja taidonnäyte. Tässä tutkimuksessa käytetään systemaattisesti yliopistolain 22 § mukaista termiä opin- ja taidonnäyte.

2.2. Taidealan yliopistot sekä tiedekunnat, korkeakoulut ja akatemit

Nykymuotoiset taidealan tohtorintutkinnot ovat tiedealojen tohtorintutkintoihin verrattuna melko tuore ilmiö, niin Suomessa kuin muuallakin. Suomessa taidealan ensimmäiset tutkinnot suoritettiin vuosina 1990 Sibelius-Akatemiassa ja 1991 Taideteollisessa korkeakoulussa.² Alan yliopisto-organisaatioissa on tapahtunut paljon muutoksia, joten eri alojen tohtorien määriä tarkasteltaessa on syytä luoda katsaus myös organisaatioiden historiaan.

Taideyliopisto perustettiin vuonna 2013, kun kolme itsenäistä taidealan yliopistoa (Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia ja Teatterikorkeakoulu) yhdistettiin. Myös ennen yhdistymistä mainituissa yliopistoissa oli mahdollista suorittaa tohtorintutkinto. Kuvataideakatemiassa tohtorikoulutus oli aloitettu 1997, ensimmäinen tohtori valmistui vuonna 2001, ja ensimmäisen kymmenen vuoden aikana tohtoreita valmistui viisi (OKM 2008, 20; taulukko 1). Tähän, marraskuuhun 2024 mennessä kuvataiteen tohtorin (KuT) tutkinnon on suorittanut 31 henkilöä, joista vuosien 2014–2023 aikana 15. Kuvataideakatemian

2 Suomen ensimmäinen arkkitehtuurin alan tekniikan tohtori valmistui jo vuonna 1919 silloisesta Teknillisestä korkeakoulusta (Tuomi 2005).

vuotuinen tohtoritavoite on viime vuosina ollut kaksi tohtoria. Sibelius-Akatemiassa tohtorikoulutus aloitettiin vuonna 1982, kun Suomessa annettiin asetus musiikin tohtorin (MuT) tutkinnosta. Ensimmäiset tohtorit valmistuivat vuonna 1990, ja tämän raportin valmistumiseen mennessä heitä on valmistunut 275, joista vuosien 2014–2023 aikana 117. Sibelius-Akatemian vuotuinen tohtoritutkintotavoite on ollut 11 tohtoria. Teatterikorkeakoulussa tohtoriopintoja on ollut mahdollista tehdä vuodesta 1989, ja ensimmäinen tohtorintutkinto valmistui vuonna 1999. Teatteritaiteen tohtoreita (TeT) on valmistunut kaikkiaan 27 ja tanssitaitteen tohtoreita (TansT) 23, joista vuosina 2014–2023 vastaavasti 14 ja 13. Teatterikorkeakoulun vuotuinen tutkintotavoite on viime vuosina vaihdellut ja ollut kolme tai neljä tohtoria. Syksyllä 2023 Taideyliopistossa oli kirjoilla kaikkiaan 228 väitöstutkijaa, heistä Kuvataideakatemiassa 39, Sibelius-Akatemiassa 154 ja Teatterikorkeakoulussa 35 (Taideyliopisto 2024a). Kirjoilla olemisella tarkoitetaan tässä läsnä- tai poissaolevaksi ilmoittautunutta väitöstutkijaa.

Aiemmin myös Taideteollinen korkeakoulu oli itsenäinen yliopisto, jossa tohtorintutkinnon suorittaminen oli mahdollista vuoden 1978 tutkintoasetuksen mukaisesti. Ensimmäinen tohtori valmistui 1991 (Helsingin Sanomat 8.1.1991). Vuodesta 2010 alkaen Taideteollinen korkeakoulu on ollut osa Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulua (AaltoArts). Korkeakoulussa oli syksyllä 2023 kirjoilla 231 väitöstutkijaa (Vipunen 2024a).

Lapin korkeakoulussa aloitettiin kuvataidekasvatuksen opetus vuonna 1990 (HE 165/1989). Sitä varten perustettu taideosasto muuttui jo seuraavana vuonna tiedekunnaksi, kun korkeakoulusta tuli yliopisto (Lapin yliopisto 11.11.2015). Ensimmäinen taiteen tohtori (TaT) valmistui vuonna 1998 (Yleisradio 2021). Lapin yliopiston tohtorikoulussa on nykyisin kaksi tohtoriohjelmaa: tiedekunnittain edelleen jakautuva tieteenalakohtainen tohtoriohjelma ja temaattinen, monitieteinen Arktisuus muuttuvassa maailmassa -tohtoriohjelma. Tiedekunnat myöntävät tutkinnot. Tiedekunnan vuosittainen tohtorintutkintotavoite on ollut 4–5 tohtoria (Taiteiden tiedekunta 10.3.2020 ja 18.2.2021). Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa oli syksyllä 2023 kirjoilla 108 väitöstutkijaa (Vipunen 2024a).

Taulukko 1. Taidealan tohtorintutkintoja koskevia tietoja Aalto-yliopistosta, Lapin yliopistosta, Taideyliopistosta ja Tampereen yliopistosta.

	Tutkinnot	1. valmistunut	Kirjoilla ¹	Tavoite ²
Aalto³	TaT, TkT ⁴	1991	231	
LY	TaT	1998	108	4-5
TaiY: KuvA	KuT	2001	39	2
TaiY: SibA	MuT	1990	154	11
TaiY: TeaK	TeT, TansT, TaT	1999	35	3-4
TaY⁵	TeT ⁶	2006	1-4	

- 1 Kirjoilla olevaksi on laskettu läsnä- tai poissaolevaksi syyslukukaudella 2023 ilmoittautuneet. Taideyliopiston akatemioita koskevat tiedot on saatu Taideyliopiston opintohallintojärjestelmästä, muiden lähteenä on Vipunen, jonka tiedot ovat 20.9. tilanteen mukaan. Tietosuojauksen vuoksi Vipusen tiedoissa henkilöitä koskevat lukumäärät 1-4 näytetään arvona "1-4" ja neljää suuremmat lukumäärät pyöristetään lähimpään kolmella jaolliseen lukuun. Tämän vuoksi summa ei välttämättä vastaa yhteenlaskettua määrää.
- 2 Tutkintotavoite tohtorintutkintoina vuodessa viime vuosina. Lähteet: Lapin yliopiston Taiteiden tiedekunnan tiedekuntaneuvosto 10.3.2020 ja 18.2.2021, Taideyliopiston akatemioiden rahoituspäätökset. Taideyliopiston yhteinen tohtorintutkintotavoite on 20. Aalto-yliopiston ja Tampereen yliopiston taidealan tohtorintutkintojen tavoitteet eivät ole tiedossamme.
- 3 Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu 2010-, sitä ennen Taideteollinen korkeakoulu ja Teknillinen korkeakoulu (arkkitehtuuri).
- 4 Tekniikan tohtorin tutkinto (TkT) arkkitehdeilla.
- 5 Tiedoissa on mukana Tampereen yliopiston teatteritaiteen tohtorintutkinnot (TeT aiemmasta teatterityön tohtoriohjelmasta tai nykyisestä media- ja viestintätutkimuksen ja esittävien taiteiden tohtoriohjelmasta), ei etnomusikologian, musiikintutkimuksen filosofian tohtorin tutkintoja (FT esim. etnomusikologian tai musiikintutkimuksen oppiaineesta, teatterintutkimuksesta tms.).
- 6 Taiteellisen teatteritaiteen tohtorin tutkinnon lisäksi nykyisessä media- ja viestintätutkimuksen ja esittävien taiteiden tohtoriohjelmassa on mahdollista suorittaa tieteellinen jatkotutkinto (YTT, FT).
Lähteet Aalto-yliopiston julkaisuarkisto Aaltodoc; Helsingin Sanomat 8.1.1991, 25.9.2000 ja 15.5.2001; Taideyliopiston julkaisuarkisto Taju; Tampereen yliopiston julkaisuarkisto Trepo; Vipunen 2024a; Yleisradio 4.1.2007 ja 29.3.2021.

Teatteritaiteen tohtorin tutkinto (TeT) on mahdollista suorittaa myös Tampereen yliopistossa (Valtioneuvosto 2022). Tutkintoja on selvitystyömme mukaan vuodesta 2006 alkaen valmistunut neljä. Vähäisen opiskelija- ja tutkintomäärän vuoksi Tampereen yliopiston teatteritaiteen tohtorin tutkinnot rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Opetushallinnon tilastopalvelun (Vipunen 2024b) mukaan vuosina 2014–2023 tutkimuksen kohteena olleista yliopistoista valmistui taidealojen tohtoreita seuraavasti (taulukko 2):

Taulukko 2. Aalto-yliopistossa, Lapin yliopistossa, Taideyliopistossa ja Tampereen yliopistossa vv. 2014–2023 suoritettut taidealojen tohtorintutkinnot. Lähde: Vipunen 2024b.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Yht.
Aalto	15	12	15	15	12	12	9	18	15	21	141
LY	1–4	1–4	1–4	1–4	1–4	1–4	6	12	6	6	51
TaiY	21	21	21	18	18	9	9	12	18	12	159
TaY		1–4			1–4				1–4		1–4
Yht.*	42	36	39	39	36	24	24	42	39	36	354

* Tietosuojauksen vuoksi Vipusen tiedoissa henkilöitä koskevat lukumäärät 1–4 näytetään arvona ”1–4” ja neljää suuremmat lukumäärät pyöristetään lähimpään kolmella jaolliseen lukuun. Tämän vuoksi summa ei välttämättä vastaa yhteenlaskettua määrää.

3. Taide- ja tiedealan yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointi

Kuten johdannossa totesimme, väitöstutkijoiden tilanne ja hyvinvointitekijät eivät kaikilta osin ole samoja kuin yliopiston perustutkintoa suorittavilla. Vaikka tutkimusta tiedealan väitöstutkijoiden hyvinvoinnista onkin runsaasti, aiempaa tutkimusta taidealan väitöstutkijoiden hyvinvoinnista ja siihen kytkeytyvistä tekijöistä on erittäin niukasti. Antaaksemme kuvan aiemmasta hyvinvointitutkimuksesta tarkastelemme ensin taidealan yliopistojen perusopiskelijoiden hyvinvointia koskevaa tutkimusta (luku 3.1) ja sen jälkeen tiedealan väitöstutkijoiden hyvinvointia käsittelevä tutkimusta (luku 3.2).

3.1. Taidealan yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointi

Yliopisto-opinnot ovat tutkimuksen mukaan kuormittavia jo kandidaatti- ja maisteritasolla. Vuoden 2021 aineistossa (Parikka ym. 2021), joka oli kerätty koronapandemian ja siihen liittyvien rajoitusten vielä vaikuttaessa, kuormittuneita oli 35,5 % kaikista yliopistojen kandidaatti- ja maisteriopiskelijoista, ja kuormittuminen oli yleisempää naisilla (40,6 %) kuin miehillä (29,1 %). Koronarajoitusten purkamisen jälkeen kerätyssä aineistossa (Parikka ym. 2024) kuormittuneisuus oli vähentynyt. Kuormittuneita oli silti yli neljännes vastaajista (27,5 %), ja edelleen kuormittuminen yleisempää naisilla (30,9 %) kuin miehillä (23,1 %). Opiskelijoilla on myös todettu stressin, ahdistuneisuuden ja masennuksen kokemuksia (Lattie ym. 2019). Viimeaikainen yliopisto-opiskelua koskeva tutkimus onkin tarkastellut erilaisia psyykkistä hyvinvointia tukevia (Lattie ym. 2019) sekä muita mekanismeja, esimerkiksi autonomista motivaatiota (Ozer ja Schwartz 2020), itsemyyötätuntoa (Karkasidou ym. 2023), sekä ohjaajan, yliopistoympäristön ja läheisten antamaa tukea (esim. Posselt 2018; Sverdlik ym. 2018).

Taidealalla yliopisto-opiskelu on luonteeltaan erilaista kuin tiedealalla. Omat taiteenalan opinnot ja kehittyminen taiteen tekijänä on olennainen osa koulutusta, ja taidealan yliopistotasoinen koulutus sisältää paljon yksityis- tai pienryhmäopetusta. Pätevyityminen taidealan työtehtäviin ei välttämättä tapahdu yksinomaan yliopistokoulutuksessa vaan myös työn kautta. Kaikissa tehtävissä ei edes ole muodollisia pätevyysvaatimuksia, vaan työnsaanti tapahtuu muiden näyttöjen avulla. Taidealan työn kokonaisuus koostuu usein useista osa-aikaisista tehtävistä. Maisterien uraseurantakyselyn (Vipunen 2024c) mukaan Taideyliopiston³ vastaajista 24 % oli yhtäjaksoisesti saman työnantajan palveluksessa tai yrittäjänä, ja peräti 68 %:lla oli useita eri työnantajia tai määräaikaisuuksia, joiden välillä oli lyhyempiä tai pitempiä katkoksia, mahdollisesti myös työttömyysjaksoja. Vaikka tutkinto sinänsä ei ole kaikissa tehtävissä välttämätön, edellä mainitun uraseurantakyselyn mukaan Taideyliopiston vastaajista 73 % oli samaa tai täysin samaa mieltä väitteestä, että työnantaja arvostaa tutkintoa, ja 74 % oli samaa tai täysin samaa mieltä siitä, että pystyy hyödyntämään yliopistossa oppimiaan tietoja nykyisessä tehtävässään.

Taideyliopiston kandipalautteen perusteella taidealan opiskelijoiden hyvinvointi ei ole yhtä korkea kuin muissa Suomen yliopistoissa (Taideyliopisto 2021) ja tilanne oli sama myös palautteessa vuosina 2023 ja 2024 (Vipunen 2024d). Taidealoilla yliopiston peruskoulutuksen opiskelijoiden hyvinvointitutkimus on paljolti kohdentunut musiikin alaan ja erityisesti esiintymisjännitykseen (kooste esim. Fernholz ym. 2019) sekä sen psykologiseen (esim. Guyon ym. 2020; Kenny 2010) ja fysiologiseen (esim. Aufegger ja Wasley 2018; Fancourt ym. 2015) taustaan. Lisäksi oppilaitokset tarjoavat opiskelijoille ohjeita harjoittelusta johtuvien fyysisten vammojen ehkäisemiseen (esim. Taideyliopisto 2024b, Harjoittelu).

Jonkin verran on tutkimusta myös taidealan yliopisto-opiskelijoiden psyykkisestä hyvinvoinnista, sekin valtaosin musiikin alalla. Hildebrandt ym. (2012) tutkivat sveitsiläisiä musiikinopiskelijoita ja käyttivät tutkimuksessaan useita standardoituja mittareita.

³ Tarkastelemme tässä vain Taideyliopiston tulosta, koska muiden yliopiston taidealojen opiskelijoiden tietoja ei ole erikseen raportoitu.

Tutkimuksen mukaan uupumus lisääntyi tilastollisesti merkitsevästi ensimmäisen opiskeluvuoden aikana erityisesti naisopiskelijoiden keskuudessa ja masennus kaikilla opiskelijoilla, mutta ahdistuskokemukset eivät lisääntyneet. (Hildebrandt ym. 2012.) Wristen (2013) puolestaan tutki musiikinopiskelijoiden masennusta ja ahdistuneisuutta ja totesi, että vaikka ahdistuneiden tai masentuneiden musiikinopiskelijoiden määrä ei juurikaan poikennut tiedeyliopistojen vastaavasta, musiikinopiskelijoilla oli erityisesti hoitamaton ahdistusta ja masennusta. Hän ehdotti, että musiikkikoulutuksessa jo ennen yliopisto-opiskelun vaihetta kiinnitettäisiin huomiota selviämisstrategioihin sekä siihen, että ahdistusta ja masennusta voidaan hoitaa ja että hoitoon tulee haakeutua tarvittaessa.

Perkins ym. (2017) tarkasteli laadullisen tutkimuksen keinoin pientä musiikinopiskelijoiden tai jo valmistuneiden joukkoa ja sitä, kuinka vastaajat kokivat terveytensä ja hyvinvointinsa omassa oppimisympäristössään. He tunnistivat kolme tekijää (elämäntapa, tuki ja ympäristö), joista kukin sisälsi sekä hyvinvoinnin mahdollistajia että hyvinvointia estäviä osa-alueita. Erityisesti ympäristön luomia esteitä oli paljon, ja ne ovat tuttuja myös esiintymisjännitystä käsittelevästä tutkimuksesta: vertailu ja kilpailu, paine ja stressi, kielteinen palaute, psyykinen kuormittuminen ja suuri työmäärä.

3.2. Tiedealan väitöstutkijoiden hyvinvointi

Tiedealan väitöstutkijoita koskevan tutkimuksen painopiste on aiemmin ollut pahoinvoinnissa; kiinnostus heidän hyvinvointiaan kohtaan on lisääntynyt vasta viimeisen vuosikymmenen aikana. Tutkimus on osoittanut, että tiedealan väitöstutkijoiden riski kärsiä pahoinvoinnista on korkeampi kuin muilla korkeakouluopiskelijoilla (ks. systemaattinen katsaus Jackman ym. 2022). Verrattuna muuhun väestöön heillä on osoitettu kohonnut riski kliinisille mielenterveyden häiriöille, erityisesti masennukselle ja ahdistukselle (Evans 2018; Levecque ym. 2017). Erityyppisiä heikentyneen hyvinvoinnin kokemuksia ovat raportoineet mm. Barry ym. (2018), Byrom ym. (2020), Meijer ym. (2018) sekä Tikkanen ym. (2021). Tulokset viittaavat siihen, että väitöstutkijoiden

hyvinvoinnin haasteet ovat melko samankaltaisia eri puolilla maailmaa. Samaan aikaan he ovat kuitenkin usein vahvasti sitoutuneita omiin jatko-opintoihinsa (Vekkaila ym. 2013). Väitöstutkijoiden pahoinvoinnilla on monia kielteisiä seurauksia sekä yksilölle että akateemiselle yhteisölle. Pahoinvointioireiden kuten ahdistuksen, stressin, kyynistymisen ja uupumuksen on havaittu olevan yhteydessä jatko-opintojen pitkittymiseen, kohonneeseen keskeyttämisen riskiin, uniongelmiin, alentuneeseen tuottavuuteen ja kiinnostuksen puutteeseen jatko-opintoja kohtaan (Jackman ym. 2022; Maher ym. 2020; McAlpine ym. 2020; Satinsky ym. 2021).

Tohtorikoulutuksen tutkimus on kuitenkin tunnistanut myös monia väitöstutkijoiden hyvinvointia tukevia yksilöllisiä, ohjauksen, tiedeyhteisön ja institutionaalisia käytäntöjä ja resursseja (ks. katsaukset Hazell ym. 2020; Jackman ym. 2022; Satinsky ym. 2021). Sverdlik ym. (2018) tarkastelivat sekä jakoa institutionaalisiin tekijöihin ja väitöstutkijaan liittyviin yksilöllisiin tekijöihin että jakoa ulkoisiin ja sisäisiin tekijöihin, ja he pitivät jälkimmäistä jaottelua tärkeämpänä. Ulkoisia tekijöitä olivat ohjaus, opiskelijan, ohjaajan, tutkimusaiheen, arvojen ja toimintatapojen yhteensopivuus, opintojen ja muun elämän tasapaino, tiedekunnan rakenteet ja inklusiivisuus sekä taloudelliset mahdollisuudet. Sisäisiä tekijöitä olivat motivaatio, kyvyt ja haasteet, akateemisen identiteetin kehittyminen, itsetunto (self-worth) ja minäpystyvyys (self-efficacy). (Sverdlik ym. 2018.) On kuitenkin syytä muistaa, että yksilölliset, institutionaaliset ja tiedeyhteisösidonnaiset toimija- ja toimintaympäristöt samoin kuin ohjausvuorovaikutus voivat hyvinvoinnin näkökulmasta tarjota sekä haasteita että mahdollisuuksia. Myöhemmin Sverdlik ja Hall (2020) osoittivat, että hyvinvointikokemukset muuttuvat opintojen kuluessa. Opintojen alkuvaiheessa oli vähiten stressiä ja korkea motivaatio, kun taas projektin keskivaiheilla stressi oli voimakkaimmillaan ja minäpystyvyys vähimmillään noustakseen voimakkaimmilleen valmistumisvaiheessa. He palasivat institutionaalisiin tekijöihin korostaessaan tohtorikoulutuksen järjestäjän vastuuta siitä, että hyvinvointia ja motivaatiota olisi mahdollista tukea selkeällä opinto-ohjelman rakenteella sekä väitöstutkijoiden tiiviillä sosiaalisilla verkostoilla. (Sverdlik ja Hall 2020.)

Schmidtin ja Hanssonin (2018) mukaan väitöstutkijoiden hyvinvointia tukee eniten se, että he tunnistavat tohtoriprojektinsa haastavuuden ja sen edistymisen epälineaarisuuden sekä omat tunteensa ja kykynsä suhteessa haasteisiin. Posselt (2018) korostaa tohtorikoulutusta antavan yksikön tukea ja toteaa, että keskeinen tukea tarjoava taho on ohjaaja, joka käy keskusteluita väitöstutkijan kanssa, tukee tätä erilaisissa haasteissa, osoittaa, että haasteet kuuluvat normaalina osana prosessiin, ja kääntää fokuksen kohti tulevaa kehittymistä.

Suomalaisia väitöstutkijoita koskevan tutkimuksen (mm. Isohätälä ym. 2017; Pyhältö ym. 2012; Pyhältö ym. 2018; Pyhältö ym. 2021) tavoitteena on ollut tunnistaa tohtorikoulutuksen keskeisiä ongelmia ja kehittää koulutusta. Tutkimus on tarkastellut sitä, millaisia tyypillisiä haasteita vastaajat ovat kokeneet suhteessa hyvinvointiinsa ja opintoihin sitoutumiseensa; Pyhältö ym. (2021) tarkasteli myös ohjaajien kokemuksia, kun taas Sainio (2010) tarkasteli myös työllistymistä tohtorintutkimuksen jälkeen.

Vuoden 2012 tutkimus (Pyhältö ym. 2012) tunnistoi väitöstutkijoiden haasteiksi mm. yleiset työprosessin ongelmat, omaan alaan ja omaan tohtoriprojektiin liittyvät käytännölliset haasteet, ohjaukseen ja kommunikointiin liittyvät haasteet sekä rahoituksen. Tutkijat havaitsivat myös, että kiinnostuksen puute ja ahdistuneisuus lisäsivät keskeyttämisajatuksia voimakkaammin kuin stressi ja uupumus. Vuoden 2021 tutkimuksen (Pyhältö ym. 2021) keskeiset löydökset koskivat väitöstutkijoiden saamaa ohjausta ja sen yhteyttä opintojen imuun, opiskelutyytyväisyyteen, burnout-kokemuksiin ja keskeyttämisajatuksiin. Tutkijat havaitsivat myös, että mahdollisuus keskittyä ja uppoutua tohtoriprojektiin (esimerkiksi rahoituksen ansiosta) vähensi stressiä ja uupumuskokemuksia.

Isohätälän ym. (2017) tutkimuksen vastaajat kokivat saavansa riittävästi akateemista tukea projektilleen eivätkä kärsineet stressistä tai kokeneet työmääräänsä kohtuuttomaksi. He eivät myöskään raportoineet häirintä- ja syrjintäkokemuksista. Naisten kokemukset edellä mainituista tekijöistä olivat kielteisempiä kuin miehillä. Osa-aikaisesti tohtoriprojektiaan tehneet väitöstutkijat olivat tyytyväisempiä elämäntilanteeseensa, rahoitukseensa ja psyykkiseen hyvinvointiinsa kuin pää-

toimiset, ja projektiaan yliopiston rahoituksella tehneet väitöstutkijat olivat vähemmän tyytyväisiä fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiinsa kuin ne, joilla yliopiston rahoitusta ei ollut. Muita tohtoriprojektia edistäviä tärkeitä tekijöitä olivat säännölliset tapaamiset ohjaajan kanssa ja ohjaajan omistautuminen ohjaustehtävään, kannustava asenne ja toimiva infrastruktuuri.

4. Tutkimuksen aineisto ja sen analyysi

4.1. Aineisto

Tutkimuksen aineisto toteutettiin kyselyllä, joka toteutettiin syksyllä 2023. Kysely perustui mm. Helsingin yliopistossa aiemmin toteutettuihin C-DES-tohtorikoulutuskyselyihin (Pyhältö ym. 2018; Pyhältö ym. 2021), jotka sisältävät sekä useita erilaisia Likert-asteikollisia mittareita että niitä täydentäviä avokysymyksiä. Teimme kuitenkin joitain muutoksia kyselyyn. Lisäsimme kuormittuneisuutta kuvaavan Mental Health Index -mittarin (MHI-5; McHorney ja Ware 1995; katso myös Hiilamo ym. 2019; Viertiö ym. 2021) osaksi kyselyä (mittarista tarkemmin luvussa 7.3). Lyhensimme kyselyä jonkin verran jättämällä pois kirjoittamista ja viivyttelyä koskevat osiot. Muutimme kyselyssä jotkin termit vastaamaan taidealan tohtorikoulutukselle tyypillisiä termejä, esimerkiksi korvasimme sanan 'tieteenala' sanalla 'taiteenala' ja sanan 'tutkimus' tai 'väitöskirja' sanalla 'jatko-opintoprojekti' silloin, kun kyse oli nimenomaan tohtoriprojektista kokonaisuutena. Sana 'tutkimus' saatettiin jättää kokonaan pois (tutkimusaihe → aihe), ja sana 'tutkimusyhteisö' muutettiin sanaksi 'yliopistoyhteisö'. Todettakoon, että kysely ei sisältänyt COVID-19-pandemiaa koskevia kysymyksiä. Kyselyssä korostettiin sitä, että kysymykset koskevat koko jatko-opintoprojektia.

Kysely toteutettiin Surveypal-ohjelmalla ja se oli avoinna 19.9.–5.11.2023. Linkki kyselyyn lähetettiin sähköpostitse kaikille väitöstutkijoille Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa, Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa ja Taideyliopistossa. Viestin lähettivät kunkin yliopiston tutkimuksen tai tohtorikoulutuksen tukihenkilöt, ja viestiin sisältyvän saatekirjeen oli työryhmän puolesta allekirjoittanut Tuire Kuusi. Viesti sisälsi myös tutkimuksen tietosuojailmoituksen. Kysely toteutettiin sekä suomeksi että englanniksi. Kumpaankin kyselylomakkeeseen oli linkki samassa viestissä, ja vastaaja sai itse valita,

kumpaan kyselyn kieliversioon hän vastasi. Muistutusviesti kyselystä lähetettiin viikkoa ennen kyselyn sulkeutumista.

Kysely koostui neljästä osa-alueesta. Ensimmäisessä tarkasteltiin väitöstutkijan motivaatiota suorittaa jatko-opintoja ja siihen liittyen heidän uranäkymiään sekä kysyttiin yhtä projektiin liittyvää merkittävää myönteistä ja kielteistä kokemusta ja niiden ajankohtaa. Toinen osa-alue käsitteli väitöstutkijoiden hyvinvointia muun muassa työn imun, uupumuksen, psyykkisen kuormittumisen, stressin kokemusten sekä työn ja muun elämän tasapainon avulla. Kolmas osa-alue käsitteli jatko-opintojen ohjausta ja opiskeluympäristöä. Neljäs osa-alue käsitteli jatko-opintoprojektin kokonaisuutta, eli sitä, millaisista osioista kokonaisuus muodostuu ja miten vastaajat ovat julkaisseet näitä osioita.

Valtaosaan kysymyksistä vastattiin Likert-asteikolla 1–7. Avovastauksille oli kenttä, jossa merkkimäärää ei ollut rajoitettu. Valtaosa avovastauksista oli edeltävää monivalintatehtävää täydentävä kysymys, jossa vastaajan oli mahdollista antaa muu vaihtoehto kuin monivalintaan sisältynyt tai hänen oli mahdollisuus tarkentaa vastaustaan, mutta joukossa oli myös sellaisia kysymyksiä, joihin oli mahdollista vastata ainoastaan avovastauksella. Avovastauksikysymykset annetaan tulosluvuissa ennen vastausten analysoimista.

4.2. Vastaajat

Vastaajia oli kaikkiaan 72. He tulivat kolmesta yliopistosta ja niiden yksiköistä taulukon 3 mukaisesti.

Verrattaessa vastaajien määrää tutkimuksen perusjoukkoon, eli tiedekunnassa läsnä- tai poissaolevaksi ilmoittautuneiden väitöstutkijoiden määrään (567), voidaan todeta, että Kuvataideakatemiasta vastanneiden osuus oli hieman pienempi ($6 / 39 = 15,4 \%$) kuin Teatterikorkeakoulusta (20,0 %) tai Sibelius-Akatemiasta (21,9 %) vastanneiden osuus. Lapin yliopiston osalta vastausprosentti (17,6 %) jäi näiden väliin. Näistä yksiköistä vastanneiden osuus oli suunnilleen sama tai hieman korkeampi kuin Helsingin yliopiston vastaavassa kyselyssä, jossa se oli 17 % (Pyhälto ym. 2021), hieman alhaisempi kuin Oulun yliopiston väitöstutkijoiden kyselyssä, jossa se oli 23 % (Isohätälä ym.

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneiden määrät Aalto-yliopistossa, Lapin yliopistossa ja Taideyliopiston akatemiaoissa, läsnä- tai poissaolevaksi ilmoittautuneiden väitöstutkijoiden määrät sekä näiden perusteella lasketut vastausprosentit.

	Aalto-yliopisto AaltoArts	Lapin yliopisto TaTK	Taideyliopisto KuvA	Taideyliopisto SibA	Taideyliopisto TeaK	Yht.
Vastaajia	6	19	6	33	7	72*
Kirjoilla	231	108	39	154	35	567
Vastaus-%	2,6 %	17,6 %	15,4 %	21,4 %	20,0 %	12,7 %

* Yksi vastaaja ilmoitti yliopistokseen Taideyliopiston muttei akatemiaa, jossa opiskelee. Taideyliopistosta vastauksia tuli siis yhteensä 47.

2017), mutta selvästi alhaisempi kuin vuonna 2006 tehdyssä Helsingin yliopiston humanisteille, lääketieteilijöille ja käyttäytymistieteilijöille suunnatussa tutkimuksessa, jossa vastausprosentti oli niinkin korkea kuin 38,4 % (Stubb ym. 2011).

Vastaajista naisia oli 48, mikä tarkoittaa kahta kolmasosaa (66,7 %). Osuus oli lähes sama kuin naisten osuus perusjoukosta (384 / 567 = 67,7 %). Miehiä oli 17, muita tai ei halunnut sanoa 3. Vain naiset ja miehet otettiin sukupuolten välisiä eroja vertailevaan analyysiin, sillä muut ryhmät olivat liian pieniä analysoitaviksi. Analyyseissa, joissa ei vertailtu sukupuolia, kaikki vastaukset olivat mukana. Koska kaikki vastaajat eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin, vastanneiden määrä ilmoitetaan muodossa (N =) kunkin kysymyksen tai mittarin osalta erikseen.

Vastaajien (N = 72) ikäjakauma on taulukossa 4. Suurin vastaajamäärä oli ikäluokassa 45–49 vuotta, ja vastaajista yli puolet (42 vastaajaa) oli 45-vuotiaita tai vanhempia. Vastaajien ikäprofiili vastaa taidealan väitöstutkijoiden ikäprofiilia (taulukko 4). Taidealan väitöstutkijat ovat vanhempia kuin tiedealan väitöstutkijat, joista suurin osa oli ikäluokassa 30–34 (Pyhältö ym. 2021).

On luonnollisesti selvää, että sellaiset vastaajat, jotka ovat ilmoittautuneet poissaoleviksi, eivät välttämättä vastaa opintoja koskeviin kyselyihin, vaikka he ovatkin kirjoilla ja siten laskennallisesti mukana laskettaessa vastausprosenttia. Vaikka vastausprosentti oli suunnilleen sama kuin muissakin viimeisen 10 vuoden aikana tehdyissä väitöstutkijoita koskevissa kyselyissä, vuosituhannen ensimmäisellä vuosikym-

Taulukko 4. Vastaajien määrä ja %-osuus eri ikäluokissa. Perusjoukon osalta kaikki määrät ja osuudet ovat likiarvoja, koska tietosuojauksen vuoksi Vipusen (2024a) tiedoissa henkilöitä koskevat lukumäärät 1–4 näytetään arvona ”1–4” ja neljää suuremmat lukumäärät pyöristetään lähimpään kolmella jaolliseen lukuun. Tämän vuoksi summa ei välttämättä vastaa yhteenlaskettua määrää

Ikäluokka	Vastaajia	%-osuus	N (Perusjoukko)	%-osuus
Ei vastausta	1	1,4		
25–29	0	0	≈ 12	≈ 2,2
30–34	8	11,1	≈ 45	≈ 8,1
35–39	10	13,9	≈ 96	≈ 17,3
40–44	11	15,3	≈ 114	≈ 20,5
45–49	19	26,4	≈ 123	≈ 22,2
≥ 50	23	31,9	≈ 178	≈ 32,1
Yhteensä	72	100,0	≈ 555	≈ 100,0

menellä vastausprosentti oli korkeampi. Viimeisten 10 vuoden aikana tapahtuneeseen kyselyiden vastausmäärien alenemiseen voi yksi syy olla se, että erilaisia opiskelijoiden hyvinvointiin ja työllistymiseen liittyviä kyselyitä tehdään nykyään aiempaa enemmän, kun työllistyminen ja opiskelijapalaute ovat yhä enemmän tulleet osaksi OKM:n yliopistoille suunnatun rahoituksen kriteereitä vuodesta 2013 alkaen. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun matalaa osallistujamäärää (2,6 %) selittääkin se, että samoihin aikoihin Aalto-yliopistossa järjestettiin yliopiston oma hyvinvointikysely.

Eri alojen verkkokyselyissä vastausprosentti on yleensä ollut korkeampi. Nultyn (2008) katsauksessa, joka tarkasteli pääasiassa opiskelijoiden kurssipalautekyselyitä, keskimääräinen vastausprosentti oli 33 %. Wun ym. (2022) verkkokyselyjä laajasti tarkastelevan meta-analyysin mukainen vastausprosenttien keskiarvo oli 44,1 %, ja heidän mukaansa vastausprosenttiin vaikuttivat kyselyn aihe, vastaajajoukon valinta ja otoskoko, vastaajien ikä sekä muistutusviestin muoto (Wu ym. 2022). Nyt tehdyssä kyselyssä ainoastaan vastaajien ikä ja muistutusviestin muoto kuuluivat vastausprosenttia alentaviin tekijöihin. Tutkimuksessamme vastaajista 73,6 % (53 / 72) oli yli 40-vuotiaita, joten vastaajat valtaosin kuuluivat ryhmään, jos-

sa vastausprosentti on alhaisin. Lisäksi lähetimme muistutusviestit sähköpostitse, vaikka tehokkain tapa on muistuttaa kyselyyn vastaamisesta puhelimitse (Wu ym. 2022). Kyselyn aiheen voitiin olettaa olevan vastaajajoukolle merkityksellinen; seikka, jonka olisi pitänyt nostaa vastausprosenttia.

On syytä muistaa, että kyselyyn vastaavat ne, joiden mielestä kysely on aiheeltaan tärkeä, joilla on kyselyn aiheesta mielipiteitä ja jotka ovat muillakin tavoin aktiivisia. Ne, jotka kokevat asioiden olevan huonosti, saattoivat kokea saavansa hyvän tilaisuuden nostaa vaikeuksia esiin, mutta on myös mahdollista, että ne, jotka olivat kaikkein turhautuneimpia tai väsyneimpiä, jättivät vastaamatta. Vastauksia analysoitaessa onkin muistettava, että vastaukset kertovat vain vastaajien näkemyksistä ja kokemuksista, eivät kaikkien taidealan väitöstutkijoiden näkemyksistä. Koska osasta yliopistoja tai niiden yksikköjä vastaajia oli vähän, tässä raportissa ei eroteltu yliopistoja eikä yksikköjä, vaan kaikki vastaajat analysoitiin yhtenä ryhmänä.

4.3. Vastaajien tohtoriprojektin muoto ja komponenttien määrä

Tieteellisessä tohtorikoulutuksessa väitöskirja voi olla joko artikkelista koostuva tai monografia. Se, millainen väitöskirja on, riippuu pitkälti paitsi aiheesta myös alasta, ja artikkelimuotoinen väitöskirja on nykyään hyvin tavallinen. Viime aikoina on pyritty rajaamaan tohtoriprojektin kokoa ja aihetta siten, että projekti olisi tehtävissä neljässä vuodessa kokopäiväisesti. Taidealalla on tavallista, että tohtoriprojekti koostuu sekä taiteellisista että kirjallisista komponenteista, jotka yhdessä vastaavat tutkimuksen tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin. Tällaisen tohtorintutkimuksen opin- ja taidonnäyte on moniosioinen riippumatta siitä, onko kirjallinen komponentti artikkelimuotoinen vai monografia.

Valtaosa vastaajista teki joko taiteellista (43,1 %) tai tieteellistä (40,3 %) tohtorintutkimusta. Tutkimintonsa hybridimuotoiseksi luokitteli 16,7 % vastaajista. On tärkeä huomata, että kaikissa taiteellisissa tohtorintutkinnoissa on myös tutkimuksellisia osioita, joten on mahdollista, että

hybridimuotoiseksi tutkintonsa kuvanneilla tieteelliset ja taiteelliset sisällöt ovat yhtä suuret.

Monografiamuotoista väitöskirjaa teki vastaajista alle kolmannes (30,6 %). Niillä 24 vastaajalla, jotka tekivät artikkeliväitöskirjaa, artikkelien määrä vaihteli kahdesta jopa yhdeksään, keskiarvo oli 3,9. Osalla vastaajista työ oli monografiamuotoinen väitöskirja, jonka lisäksi he tekivät 2–5 taiteellista komponenttia, tavallisimmin kaksi tai kolme. Niillä vastaajilla, jotka kertoivat erikseen taiteellisten ja kirjallisten komponenttien määrän ($N = 53$), taiteellisten komponenttien määrä vaihteli välillä 2–6 ($M = 3,6$) ja kirjallisten komponenttien välillä 1–5 ($M = 1,4$). Erillisten komponenttien lisäksi osa mainitsi vielä koko projektin yhteenvedon. Vaikuttaakin siltä, että tutkinnon tuotoksien määrä vaihtelee suuresti; kysely ei kuitenkaan paljasta, mikä on yksittäisen komponentin sisällöllinen laajuus. Periaatteessa yksittäinen komponentti voi olla yksi taideteos (ja senkin laajuus voi vaihdella), mutta se voi yhtä hyvin olla esimerkiksi kokonainen konsertti, luentokonsertti, pitkäkestoinen esitys, performanssi, näyttely tai laajamuotoinen sävellys. Vastaavasti kirjallinen komponentti voi olla vertaisarvioitu tai vertaisarvioimaton artikkeli, ekspositio tai monografia.

Kyselyyn vastanneista 21 (29,2 %) oli julkaissut artikkelin tai artikkeliteita vertaisarvioituissa tieteellisissä lehdissä, ja 13 (18,1 %) oli pitänyt ainakin yhden taiteellisen osion (konsertti, taidenäyttely, esitys tms.) ennakoarviointia noudattavassa julkisessa konsertissa, näyttelyssä, äänilevyllä tai vastaavassa. Julkaisuja vertaisarvioimattomissa lehdissä oli 15 vastaajalla (20,8 %) ja vastaavantyyppisiä taiteellisia osioita oli 20 vastaajalla (27,8 %). Kaikki vastaajat eivät vielä olleet tehneet yhtään tohtorintutkintonsa komponenttia, sillä vastaajista 17 oli aloittanut opintonsa vuonna 2022 tai 2023.

4.4. Aineiston analyysi

Määrällinen aineisto analysoitiin tilastollisin menetelmin: toistuvat mittaukset toistomittausten varianssianalyysillä⁴, kahden ryhmän vertailu kahden riippumattoman otoksen t-testillä ja kahden muuttujan vertailu kahden riippuvan otoksen t-testillä. Käytimme myös risitiintaulukointia ja khiin neliötestiä yhteyksien osoittamiseen luokitte- luasteikollisten muuttujien välillä. Käyttämämme mittareiden sisäistä johdonmukaisuutta arvioitiin Cronbachin alfan avulla, ja halusimme erityisesti tarkastella sitä, oliko Cronbachin alfa -taso tämänkertaisissa mittauksissa suunnilleen samalla tasolla kuin aiemmissa tiedealan kyselyissä, joissa käytettiin samaa kyselypohjaa.

Laadullinen aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaan siten, että aineistosta löytyneet yksittäiset ilmaukset ja asiat ensin koodattiin ja sen jälkeen koodattu aineisto luokiteltiin. Sisällönanalyysi oli joissain tapauksissa teoriaohjaava (esimerkiksi tutkimusintressejä käsittelevät avovastaukset koodattiin näin), kun taas joissain toisissa tapauksissa käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia (esim. myönteiset ja kielteiset kokemukset analysoitiin aineistolähtöisesti; Tuomi ja Sarajärvi 2018). Avovastausten analyysit teki yksi tutkijoista.

Tuloksissa käsitellään määrällisiä ja laadullisia mittareita aihealueittain siten, että ensin kerrotaan määrällisten mittareiden tulokset ja sen jälkeen tarkastellaan kyseistä aihetta laadullisten vastausten avulla, jos laadulliset vastaukset liittyvät kyseiseen aihealueeseen. Laadullinen aineisto siis täydentää ja tarkentaa määrällistä aineistoa, mikä on erityisen tärkeää, kun vastaajien määrä oli vähäisempi kuin olimme toivoneet. Sellaiset laadullisen aineiston vastaukset, jotka muodostavat oman aihealueensa (kuten myönteiset ja kielteiset kokemukset) käsitellään omissa alaluvuissaan. Laadullisen aineiston kuvauksissa aineiston mahdollinen teemoittelu kuvataan kunkin kysymyksen tai aiheen kohdalla. Suorat lainaukset aineistossa on *kursivoitu*.

4 General Linear Model repeated measures.

5. Motivaatio ja intressit tohtorintyön tekemiseen

5.1. Taustaa

Itsemääräämisteorian (Deci ja Ryan 2000) mukaan motivaatio on jatkumo, joka alkaa motivaation puuttumisesta (amotivaatio) ja jatkuu neljän ulkoisen motivaatioluokan kautta sisäiseen motivaatioon. Ulkoiset motivaatioluokat ovat ulkoinen (external), pakotettu (introjected), tunnistettu (identified) ja integroitu (integrated) motivaatio (Sverdlik ja Hall 2020). Itsemääräämisen kokemus kasvaa edettäessä jatkumolla kohti sisäistä motivaatiota.

Slemp, Field ja Cho (2020) puolestaan jakoivat – edelleen itsemääräämisteoriaan perustuen – motivaation itsenäiseen (autonomous) ja kontrolloituun (controlled). Ensin mainittu edustaa sisäistä motivaatiota tai täysin sisäistettyä ulkoista motivaatiota, kun taas jälkimmäinen edustaa ulkoisesti tai sisäisesti kontrolloitua ulkoista motivaatiota. Heidän tutkimuksensa osoitti, että korkealla itsenäisellä motivaatiolla on yhteys hyvinvointiin, työtyytyväisyyteen ja itsenäiseen, itseä tukevaan toimintamalliin (autonomy-supportive in-role functioning) ja käänteinen yhteys kuormittuneisuuteen ja uupumukseen. Kontrolloidulla motivaatiolla yhteyksien suunnat olivat päinvastaiset.

Howard ym. (2021) tutkivat korkeakouluopiskelijoita käsittelevässä meta-analysissään eri motivaatioluokkien yhteyksiä hyvinvointiin (mm. myönteiset tunteet, elinvoima, nautinto, tyytyväisyys elämään), pahoinvointiin (mm. ahdistuneisuus, masennut, ikävystyminen ja kielteiset tunteet) sekä onnistumiseen ja periksiantamattomuuteen. He tarkastelivat myös suoritusorientaation (performance goal orientation) ja oppimisorientaation (mastery goal orientation) yhteyksiä motivaatioluokkiin. He havaitsivat sisäisen motivaation yhteyden hyvinvoinnin osatekijöihin ja onnistumiseen. Tunnistettu motivaatio puolestaan kytkeytyi hyvinvointitekijöihin ja periksiantamattomuuteen. Pakotetulla motivaatiolla oli yhteys myönteisiin tunteisiin, periksiantamattomuuteen.

teen ja tavoitteiden saavuttamiseen, mutta myös pahoinvoinnin osatekijöihin. Ulkoinen motivaatio yhdistyi pahoinvointiin ja motivaation puute sekä pahoinvointiin että huonoihin tuloksiin. Sisäinen ja tunnistettu motivaatio kytkeytyivät oppimisorientaatioon.

Cornér ym. (2021) viittasivat aiempiin väitöstutkijoiden motivaatiota käsitteleviin tutkimuksiin ja totesivat, että opintojen ja tohtoriprojektin tekemisen motivaatiot ovat sekä sisäisiä että ulkoisia ja että eri motivaatiotekijät täydentävät toisiaan. Motivaatiotekijöinä he mainitsevat uteliaisuuden sekä kiinnostuksen tutkimusta, ymmärtämistä ja uuden tiedon tuottamista kohtaan. Tätä kokonaisuutta he nimittävät *tutkimusintressiksi*. Toinen motivaatiotekijöiden kokonaisuus liittyi tohtoriprojektin aikana tapahtuvaan henkilökohtaiseen ja ammatilliseen muutokseen sekä omien älyllisten taitojen kehittymiseen, *kehittymisintressiin*. Kolmas kokonaisuus käsitti *välineelliset* motivaatiotekijät, joita olivat esimerkiksi pyrkimys parantaa omia työmahdollisuuksia tulevaisuudessa, saada ylennys tai parempaa palkkaa. Neljäs kokonaisuus – *vaikuttavuusintressi* – käsitti oman tohtoriprojektin vaikuttavuuteen ja hyödyllisyyteen liittyvä tekijöitä. Tutkimus osoitti, että näillä neljällä intressillä oli yhteys uupumus- ja kyynisyyskokemuksiin sekä ajatuksiin jättää tohtoriprojekti kesken. Mitä korkeampi motivaatio oli ja mitä enemmän siinä oli tutkimus-, kehittämis- ja vaikuttavuusintressitekijöitä, sitä vähemmän uupuneita ja kyynisiä vastaajat olivat ja sitä vähemmän he miettivät opintojen keskeyttämistä.

5.2. Motivaatio ja intressit kyselyvastauksissa

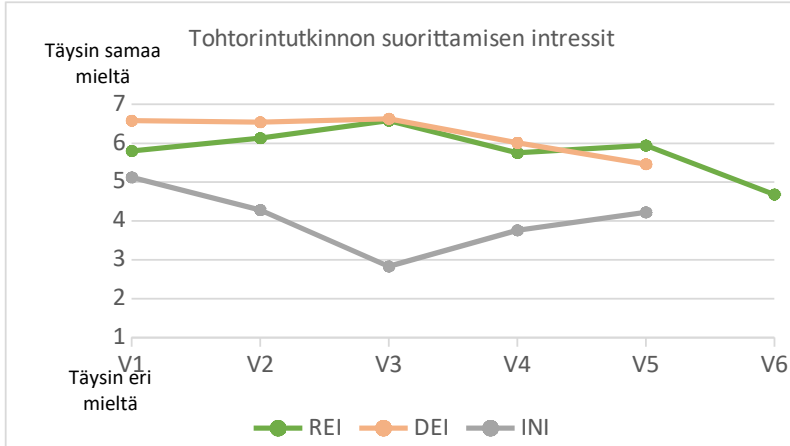
Motivaatiota tohtoriprojektin tekemiseen kysyttiin 16 muuttujalla. Pääkysymys oli ”Arvioi seuraavien väittämien avulla motivaatiotasi. Teen jatko-opintoja koska...”, ja kukin muuttuja täydensi pääkysymystä. Kaiken kaikkiaan muuttujat käsittivät tutkimusintressin, kehittämisintressin ja välineellisen intressin, mutta vaikuttavuusintressi oli siitä jätetty pois. Kiinnostus tutkimuksen tekemiseen (REI, research interest, tutkimusintressi) sisälsi kuusi muuttujaa (mm. ”aiheeni inspiroi minua” ja ”nautin haasteista”). Kiinnostus kehittymiseen (DEI, development interest, kehittymisintressi) koostui viidestä

muuttujasta (mm. ”haluan kehittää omaa osaamistani”) kun taas välineellisen intressin (INI, instrumental interest) viisi muuttujaa liittyivät tulevaan asemaan (mm. ”haluan saavuttaa paremman aseman työelämässä”; katso kaikki muuttujat kuvan 1 alta). Kuhunkin muuttujaan vastattiin asteikolla 1 (täysin eri mieltä) – 7 (täysin samaa mieltä). Mittauksissamme intressimittareiden Cronbachin alfat olivat seuraavat: REI ($N = 69$) = 0,754; DEI ($N = 70$) = 0,638; INI ($N = 71$) = 0,794. Tutkimusintressin ja välineellisen intressin Cronbachin alfat olivat meidän tutkimuksessamme jokseenkin samat kuin vastaaventyypisellä lomakkeella kerätyssä tiedealan väitöstutkijoita koskevassa kyselyssä, mutta kehittymisintressillä se oli alhaisempi (Pyhällön ym. 2021 tutkimuksessa se oli 0,700). Myös Pyhällön ym. tutkimuksessa kehittymisintressin Cronbachin alfa oli kolmesta mittarista alhaisin. Meidän tutkimuksessamme kehittymisintressin muuttujista erityisesti ”haluan tohtorintutkinnon” korreloi heikosti muiden muuttujien kanssa.

Summamuuuttujat laskettiin kullekin intressille erikseen, ja ne olivat välillä 1–7. Saamiemme vastausten mukaan tutkimusintressit (REI) ja kehittymisintressit (DEI) arvioitiin jokseenkin samoin, ja kumpaakin pidettiin tärkeänä. Tutkimusintressien (REI) keskiarvo taidealan kyselyssä ($M = 5,79$; $s = 0,935$; $N = 69$) oli jokseenkin sama kuin tiedealalla vuonna 2021 ($M = 5,71$), samoin oli kehittymisintressien (DEI) keskiarvon ($M = 6,25$; $s = 0,753$; $N = 70$) laita (tiedealalla $M = 6,27$; Pyhältö ym. 2021). Sen sijaan tulevaan työhön liittyvät välineelliset intressit (INI) arvioitiin vähemmän tärkeiksi ($M = 4,06$; $s = 1,347$; $N = 71$; kuva 1) kuin muut intressit, ja arvo oli matalampi kuin tiedealan kyselyssä ($M = 4,64$; Pyhältö ym. 2021). General Linear Model (GLM) repeated measures⁵-analyysin mukaan yhdenkään tekijän osalta miesten ja naisten vastaukset eivät eronneet toisistaan ($F(2) = 1,021$; $p = .363$), kun taas kolme intressiä erosivat toisistaan, ja ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($F(2) = 100,157$; $p < .001$).

Viimeisenä vaihtoehtona motivaatiokysymystä täydensi väite ”jostain muusta syystä, mistä?”, ja sitä seurasi tila avovastaukselle. Saimme

5 Käytimme toistuvaa mittausta, sillä kukin vastaaja arvioi samassa mittauksessa kaikkia intressejä.

Tutkimusintressin (REI) muuttujat:

- V1: Tutkijan / taiteilija-tutkijantyö on innostavaa
- V2: Haluan osallistua alan kehittämiseen
- V3: Aiheeni inspiroi minua
- V4: Jatko-opintoprojektistani on hyötyä muille
- V5: Nautin haasteista
- V6: Haluan työskennellä yliopistoyhteisössä

Kehittymisintressin (DEI) muuttujat:

- V1: Haluan kehittää omaa osaamistani
- V2: Haluan kehittää itseäni
- V3: Uusien asioiden löytäminen on kiehtovaa
- V4: Haluan saattaa aloittamani projektin päätökseen
- V5: Haluan tohtorintutkinnon

Välineellisen intressin (INI) muuttujat:

- V1: Haluan saavuttaa paremman aseman työelämässä
- V2: Tavoittelen parempaa palkkaa
- V3: Tuleva työni edellyttää tohtorintutkintoa
- V4: Työnsaantimahdollisuuteni ovat paremmat tohtorintutkinnon suorittamisen jälkeen
- V5: Valmistuttuani haluan työskennellä yliopistossa

Kuva 1. Tutkimusintressit (REI), kehittymisintressit (DEI) ja välineelliset intressit (INI). Intressien muuttujien keskiarvo asteikolla 1–7. Korkeammat arvot kuvaavat suurempaa merkitystä. Kukin muuttuja jatkaa pääkysymyksen alkua ”Teen jatko-opintoja, koska...”.

16 avovastausta. Analysoimme ja luokittelimme ne edellä mainittuihin kolmeen intressiin. Koska intressit oli määritelty jo etukäteen, analyysi oli teoriaohjaava. Tutkimusintressiä vastaajat sanoittivat mm. *itsen haastamisella, aiheen kiinnostavuudella, oman alan tiedon lisäämisellä ja*

kuulumisella tutkimusyhteisöön. Kehittymisintresseihin kuuluvia avovastauksia olivat perehtyminen, kehittyminen ja velvollisuus saada työ valmiiksi. Myös välineelliset intressit, kuten apuraha, tulevan työn edellyttämä tohtorintutkinto ja pyrkimys johtotehtäviin mainittiin avovastauksissa. Kolme avovastausta ei sopinut mihinkään em. intresseistä: yksi vastaajista kertoi ajautuneensa tohtoriopintoihin ikään kuin vahingossa ulkopuolisen kannustuksen seurauksena, yksi vastaaja halusi parantaa maailmaa ja yksi sanoi tutkimuksen stimuloivan taiteen tekemistä.

Kuten kuvasta 1 nähdään, erityisesti väitteet INI2 ("tavoittelen parempaa palkkaa") INI3 ("tuleva työni edellyttää tohtorintutkintoa") ja INI4 ("työnsaantimahdollisuudet ovat paremmat tutkinnon suorittamisen jälkeen") erottuvat muista väitteistä vähemmän merkityksellisinä. Nämä arviot kertovat, että taidealan tutkintoa tekevät ymmärtävät tutkinnon vähäisen merkityksen työelämässä.

6. Burnout ja työn imu

6.1. Burnout

Burnout voitaisiin kääntää joko työuupumukseksi tai uupumukseksi. Koska burnout kuitenkin yleensä jaetaan kolmeen tekijään, joista yksi on uupumus (exhaustion), jätetään tässä tutkimuksessa burnout kääntämättä. Burnoutin osatekijöistä uupumus viittaa rasittuneisuuteen, fyysiseen ja emotionaalisen voimavarojen puutteeseen ja krooniseen väsymykseen tai heikkouteen, joiden taustalla on pitkäaikainen kokemus työn kuormittavuudesta ja vaativuudesta sekä vähäisistä mahdollisuuksista vaikuttaa omaan työhön. Burnoutin toinen osatekijä, kyynisyys (cynicism), kuvastaa välinpitämättömyyttä tai etäistä suhtautumista työhön ja työtehtäviin sekä työn merkityksen kyseenalaistamista. (Maslach ja Jackson 1981; Maslach ja Leiter 2008.) Kolmas osatekijä on tehottomuus tai heikentynyt työssä suoriutuminen (sense of inadequacy), joka heijastaa yksilön kokemusta omasta epäpätevyystään sekä siitä, että työ ei ole tuloksellista tai tuottavaa (Maslach ja Leiter 2008). Käytettäessä burnoutin mittaamiseen kehitettyä Maslach Burnout Inventory General Survey -mittaria (MBI-GS; Schaufeli ym. 1996) viimeksi mainitusta osatekijästä käytetään myönteistä näkökulmaa, toisin sanoen mitataan ammatillista tehokkuutta (professional efficacy), joka käsittää kokemuksen ammatillisesta pystyvyydestä ja aikaansaavuudesta. Mittaustuloksissa uupumuksen ja kyynisyyden korkeat arvot ja ammatillisen tehokkuuden alhaiset arvot ovat osoitus burnoutista.

6.2. Työn imu

Työn imu (work engagement) on myönteinen ilmiö ja kuvaa innostuneisuutta, virittyneisyyttä ja motivoituneisuutta työhön ja työtehtäviin. Se on pysyvä tila ja kohdistuu työhön yleensä, ei yksittäiseen työtehtävään tai työtilanteeseen. Työn imun kokemus on kytköksissä työn voimavaroihin, joista osa on yksilön fyysisiä tai psyykkisiä resursseja (esimer-

kiksi hyvä kunto ja terveys, optimismi, itsearvostus ja pystyvyysusko), osa sosiaalisia (työpaikan vuorovaikutussuhteet ja ilmapiiri) ja osa organisaation tarjoamia resursseja (esimerkiksi työn itsenäisyys, työn tulosten näkeminen, työyhteisön ja esimiehen tuki ja arvostus). Liian vähäiset työn resurssit voivat aiheuttaa leipääntymistä (work boreout). Työn imu on jaettu kolmeen osatekijään, tarmokkuus (vigor), omistautuneisuus (dedication) ja uppoutuminen (absorption). Tarmokkuus viittaa työhön liittyvään energisyyteen ja henkiseen resilienssiin, haluan käyttää tehtäviin aikaa ja voimavaroja sekä periksiantamattomuuteen vaikeissa tilanteissa. Omistautuneisuus puolestaan viittaa merkityksellisyiden, innostuksen, inspiraation, ylpeyden ja haasteellisuuden kokemuksiin, kun taas uppoutumiselle on ominaista se, että tekijä on täysin keskittynyt tehtäväänsä. (Schaufeli ym. 2002.)

Hakasen (2009) mukaan työn imu ja työuupumus (burnout) ovat käänteisessä yhteydessä toisiinsa, mutta eri ilmiöitä, joten työn imun puute ei tarkoita työuupumusta eikä työuupumuksen puute työn imua. Työn kuormittavuus voi aiheuttaa väsymystä, mutta se ei välttämättä heikennä työn imua. Työn imu ja uupumus voivat ilmetä yhtäaikaisesti (Salmela-Aro ja Read 2017; Salmela-Aro ym. 2019), ja erityisesti työholismilla kuluttavana ja jopa pakkomielleisenä työn tekemisen tapana on osoitettu olevan positiivinen korrelaatio uupumukseen (Hakanen 2009). Libert ym. (2019) havaitsivat positiivisen korrelaation ylisitoutumisen ja uupumisen välillä erityisesti naispuolisilla yliopisto-opiskelijoilla. Nerstad ym. (2019) havaitsivat käänteisen u-käyrän muotoisen yhteyden työn imun ja uupumuksen välillä erityisesti, jos työn tekemiseen liittyi hallinnan tai suorituskyvyn kokemuksen puutetta. Eguchi ym. (2015) totesivat korkean työn imun osallistujaryhmässä korkeampia CRP-tulehdusarvoja kuin kohtuullisen työn imun ryhmässä; CRP-arvot indikoivat matala-asteista systeemistä tulehdusta, joka puolestaan on sydän- ja verisuonitautien riskitekijä. Hakanen ja Schaufeli (2012) osoittivat burnoutin ennustavan masennusoireita, ja myöhemmin Imamura ym. (2016) havaitsivat u-käyrän muotoisen yhteyden työn imun ja masennustilan alkamisen välillä. Pahimmassa tapauksessa työn imu ja työhön uppoutuminen voivat lisätä uupumisen riskiä ja – jos työolot ja -tehtävät pysyvät samanlaisina – johtaa myös

työuupumukseen. Lähtökohtaisesti työn imu on kuitenkin myönteinen ja kuormitukselta suojaava tekijä.

Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu, että määräaikaiset työntekijät, naiset, ikäjakauman ääripäissä olevat työntekijät sekä pienten lasten vanhemmat kokivat työn imua enemmän kuin muut. Näillä ryhmillä oli samaan aikaan myös muita enemmän ongelmia työssä jaksamisessa. (Hakanen 2009.) Bakker ym. (2005) osoittivat, että kodin tuki lisää työn imun kokemuksia, ja myöhemmin Hakanen ym. (2011) osoittivat, että taustalla on työn ja kodin välinen vuorovaikutus, jossa työn imun kokemukset heijastuivat kotiin ja perhe-elämään rikastuttaen työn ja kodin välistä yhteyttä, mikä puolestaan lisäsi työn imun kokemusta.

Schaufeli ja Bakker kehittivät työn imu -mittarin (Utrecht Work Engagement Scale, UWES) 2000-luvun alussa työhyvinvointitutkimuksen pohjalta (Schaufeli ym. 2006; katso myös Hakanen 2009). Mittarin alkuperäinen versio käsittää 17 väittämää, kun lyhennetty versio sisältää 9 väittämää. Kumpaakin versiota käytetään, ja kaikki lyhyemmän version väittämät sisältyvät alkuperäiseen versioon.

6.3. Yliopisto-opiskelijoiden ja tiedealan väitöstutkijoiden opiskelun imu ja burnout

Tohtoriopintojen imulla tarkoitetaan väitöstutkijan aktiivista osallistumista käsillä olevaan toimintaan, oppimisympäristöön ja opiskelumahdollisuuksiin. Aiempi väitöstutkijoita käsittelevä työn (tai opiskelun) imun tutkimus on kohdentunut lähinnä tiedealalle. Tohtoriopintojen imun on havaittu olevan yhteydessä väitöstutkijoiden hyvinvointiin (Pyhältö ym. 2012; Stubb ym. 2011). Sen on osoitettu ilmenevän tarmokkuutena, innostuneisuutena ja energisyytenä, haluna panostaa omaan tohtoriprojektiin, kykynä keskittyä projektin edistämiseen sekä kokemuksena projektin ja työn merkityksellisyydestä (Tikkanen ym. 2021) samoin kuin kokemuksena kuulumisesta tutkimusyhteisöön (Gardner ja Barnes 2007). Se on yhteydessä opintojen etenemiseen ja voi muodostaa positiivisen kierteen etenemisen kanssa: opiskelun imu nopeuttaa työn etenemistä, mikä puolestaan lisää myönteistä palautetta ja opiskelun imua (Rönkkönen ym. 2023). Opiskelun

imu näyttää olevan käänteisessä yhteydessä opintojen kesken jättämiseen (Castelló ym. 2017; Vekkaila ym. 2013). Opintojen imun puute (disengagement) puolestaan näkyy passiivisuutena, alentuneena osallistumisena, tehottomuuden kokemuksina ja energisyyden puutteena, mahdollisesti jopa epäpätevyyden kokemuksina, ja sitä usein edeltää pitkittynyt työstressi (Virtanen ym. 2017).

Virtanen ja Pyhälto (2012) sekä Vekkaila ym. (2013) kokosivat tohtoriopintojen imun osatekijöitä; merkityksellisiä tekijöitä olivat tutkimusyhteisöön kuulumisen kokemus, pätevyyden ja autonomian kokemukset, korkealaatuinen ohjaus, tuki ja rakentava palaute ja mahdollisuus tuottaa lisäarvoa yhteisölle. Myös Khuram ym. (2023) osoittivat, että ohjaajan kannustava tuki lisää tohtoriopintojen imua, tuloksia ja väitöstutkijoiden psyykkisiä voimavaroja. Virtasen ym. (2017) tutkimuksessa tohtoriopintojen imun puutetta puolestaan selittävät stressi ja korkeat tavoitteet, kyynistyminen ja tehottomuuden kokemukset yhdistettynä vähäiseen tukeen ja tunteeseen, että väitöstutkija ei kuulu tutkimusyhteisöön. Tohtoriopintojen imun puute johtui useimmiten tohtoriprojektista, ajoittain myös seikoista, jotka liittyivät julkaisemiseen, tutkimuksen käytänteisiin, tutkijayhteisöön, ohjaukseen, ajanhallintaan, talouteen ja tulevaisuuden näkymiin. Valtaosa vastaajista koki, että syyt vaikeuksiin olivat ulkoisia (ulkoinen hallintakäsitys; external locus of control). (Virtanen ym. 2017.)

Yliopisto-opiskelijoiden burnout-kokemuksia tutkineet Rehman ym. (2020) viittaavat aiempaan tutkimukseen ja toteavat, että sekä perus- että jatkokoulutuksessa opiskelevilla on burnout-kokemuksia, ja ne voivat johtaa psyykkisen terveyden ongelmiin. Omassa tutkimuksessaan he osoittivat kehittämänsä mallin avulla, miten sosiaalinen tuki ja oppimismotivaatiot⁶ toimivat välittävänä tekijänä burnoutin ja psyykkisen hyvinvoinnin välisessä suhteessa. Sekä vahva sosiaalinen tuki että oppimismotivaatiot tukivat psyykkistä hyvinvointia.

Kuten edellä olemme todenneet, työn imu ja **burnout** voivat ilmentää myös yhtäaikaa. Laajassa lähinnä kandidaattitason opiskelijoita kä-

6 Tutkimuksessa käytettiin MSLQ-kyselyä (Duncan ja McKeachie 2005) oppimismotivaation mittaamiseen. Kyselyssä on useita kysymyksiä koskien eri motivaatiotyyppejä.

sittelevässä tutkimuksessaan Salmela-Aro ja Reid (2017) yhdistivät vastaajien opiskelun imun ja burnoutin kokemuksia. He osoittivat, että opiskelun imu vähenee ja uupumus, kyynisyys ja riittämättömyyden kokemukset lisääntyvät opintojen edetessä. He osoittivat myös, että kyynisyys ja riittämättömyyden kokemus lisääntyvät iän myötä. Aineiston analyysi (Latent Class -analyysi) tunnisti neljä opiskelija-profilia: Sitoutuneilla (engaged) oli voimakas opiskelun imun kokemus ilman burnout-kokemuksia. Tämä oli myös yleisin profiili (44 % vastaajista) ja tyypillinen kandidaattiopintojen alkuvaiheessa. Toiseksi suurin ryhmä (30 % vastaajista) oli sitoutunut-uupunut (engaged-exhausted), ja nimensä mukaan tässä ryhmässä opiskelun imuun liittyivät kokemukset emotionaalisesta uupumuksesta. Tehottomien (inefficacious; 19 % vastaajista) ryhmässä korostui riittämättömyyden kokemus. Loppuunpalaneiden (burned out) ryhmä oli pienin (7 % vastaajista), ja tässä ryhmässä olivat vahvana kyynisyyden, riittämättömyyden ja alhaisen opiskelun imun kokemukset. Kahdessa viimeksi mainitussa ryhmässä oli erityisesti niitä, joiden opiskeluaika oli pitkittynyt.

Toisin kuin edellä kuvatuissa tutkimuksissa, pohjana käyttämässämme C-DES-kyselyssä (Pyhältö ym. 2018; Pyhältö ym. 2021) tarkasteltiin vain kahta burnoutin osatekijää, nimittäin uupumusta ja kyynisyyttä. Tikkasen ym. (2021) mukaan tohtorikoulutuksen opintoihin liittyvä burnout näyttäytyy uupumuksena ja kyynisyytenä. Kyynisyys puolestaan näyttäytyy kiinnostuksen laimenemisena tohtoriprojektia kohtaan sekä kokemuksena, että opinnoilla ei ole merkitystä. Burnoutin seurauksena opinnot viivästyvät, joskus keskeytyvät kokonaan. Opiskelun imu vaikuttaa olevan käänteisessä suhteessa burnoutiin, mutta myös muunlaisia yhdistelmiä esiintyy. Tikkanen ym. (2021) tutkivat lääketieteen alan väitöstutkijoita Ruotsissa. Heidän analyysinsä (Latent profile -analyysi) paljasti neljä erilaista hyvinvointiprofilia, joissa kaikissa osatekijöinä olivat sekä opiskelun imu että burnout. Yleisimmässä profiilissa (33,2 % vastaajista) korkea opiskelun imu yhdistyi keskinkertaiseen burnoutiin, mikä tarkoitti, että vastauksista välittyi sekä keskiverto uupumus että kyynisyys yhdistettynä korkeaan työn imuun. Toiseksi yleisimmässä profiilissa (32,7 % vastaajista) yhdistyivät korkea opiskelun imu ja matala burnout, erityisesti matala

kyynisyyden aste. Kolmanneksi yleisimmässä profiilissa (25,1 %) sekä opiskelun imu että burnout olivat keskinkertaisia, ja harvinaisimmassa profiilissa (9,0 % vastaajista) opiskelun imu oli keskitasoa mutta burnout, mitattuna sekä uupumuksena että kyynisyytenä, oli voimakasta. (Tikkanen ym. 2021.) Verrattaessa Tikkasen ym. profiileja edellä kuvattuihin Salmela-Aron ja Readin profiileihin, todetaan, että lääketieteen väitöstutkijoilla ei ollut yhtäaikaa sekä matalaa opiskelun imua että voimakasta burnoutia kuten kandidaattitason eri alojen opiskelijoilla. Sen sijaan molemmissa opiskelijajoukoissa noin kolmanneksella vastaajista oli korkea opiskelun imu ja joko keskiverto (tohtorit; 33 %) tai korkea (kandidaatit; 30 %) uupumustaso. Väitöstutkija voi siis olla samanaikaisesti erittäin uppoutunut opintoihinsa ja uupunut.

6.4. Taidealan väitöstutkijoiden kokemukset opiskelun imusta ja burnoutista

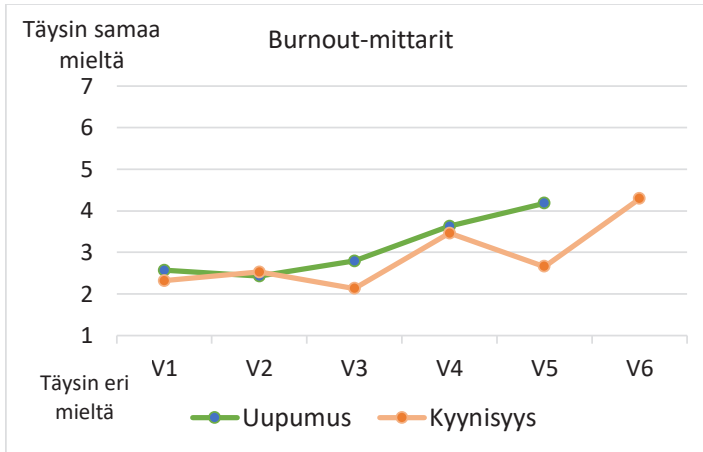
Tässä tutkimuksessa opiskelun imua mitattiin UWES-mittarin lyhyemmällä versiolla, siis yhdeksän väittämän avulla. Kutakin osatekiötä (tarmokkuus, omistautuminen ja uppoutuminen) arvioitiin kolmen väittämän avulla. Tarmokkuuden väittämät olivat ”Tunnen olevani täynnä energiaa tehdessäni jatko-opintojani”, ”Jatko-opintoja tehdessäni tunnen itseni tarmokkaaksi” ja ”Minusta tuntuu hyvältä aloittaa jatko-opintojeni parissa työskentely”. Omistautumista arvioitiin seuraavilla väittämillä: ”Jatko-opintojen tekeminen on minulle hyvin merkityksellistä”, ”Olen innoissani jatko-opinnoistani” ja ”Jatko-opintoni inspiroivat minua”. Uppoutumisen väittämät olivat ”Aika tuntuu lentävän siivillä, kun teen jatko-opintojani”, ”Kun teen jatko-opintojani, unohdan kaiken ympäriltäni” ja ”Olen uppoutunut jatko-opintoihini”. Kaikkiin väittämiin vastattiin seitsenportaisella asteikolla, jossa 1 = täysin eri mieltä ja 7 = täysin samaa mieltä, eli suurin opiskelun imu sai isoimmat arviot. Mittauksessamme koko opiskelun imu -mittarin Cronbachin alfa oli 0,920 ($N = 68$).

Summamuuttujien keskiarvo oli 5,58, selvästi korkeampi kuin taidealan väitöstutkijoiden kyselyssä, jossa se oli 4,84 (Pyhälto ym. 2021, 37). Eroa sukupuolten välillä ei ollut ($t(1,63) = 1,129; p = .236; N = 65$).

Vertailtaessa tuloksia Hakasen (2009) ja Suutalan ym. (2023) aineistoihin, asteikko muunnettiin välille 0–6, jolloin summamuuttujien keskiarvo naisilla oli 4,70 ja miehillä 4,33. Tulos antaa viitteitä siitä, että sekä mies- että naispuoliset väitöstutkijat kokivat opiskelun imua hieman enemmän kuin naiset ja miehet keskimäärin kokevat työn imua, sillä Hakasen (2009) aineistossa työn imu -summamuuttujien keskiarvo oli naisilla 4,37 ja miehillä 4,04. Taidealan kyselyaineistossa kaikkien vastaajien keskiarvo (4,58; asteikolla 0–6) oli korkeampi kuin tuoreen työterveyslaitoksen kyselyn keskiarvo (4,21; Suutala ym. 2023). Todettakoon, että Suutalan ym. (2023) mukaan työn imu on laskenut vuodesta 2019, jolloin se oli 4,30. Taidealan väitöstutkijoiden osalta ei ole vertailutietoa tilanteesta ennen korona-aikaa.

Kyselyssä käytetyssä burnoutmittarissa oli, kuten pohjana käytetyssä C-DES-kyselyssäkin, vain kaksi burnoutin muuttujaa, uupumus ja kyynisyys. Mittarissa oli viisi väitettä koskien uupumusta ja kuusi väitettä koskien kyynisyyttä. Väittämät löytyvät kuvan 2 alta. Kuten aiemmissakin kysymyksissä, väittämien vastaukset olivat asteikolla 1 = täysin eri mieltä – 7 = täysin samaa mieltä, joten matalammat arvot osoittavat vähäisempää uupumuksen ja kyynisyyden kokemusta. Mittauksessamme kyynisyysmittarin Cronbachin alfa oli 0,864 ja uupumusmittarin 0,833 (molemmissa $N = 72$), ja ne olivat jokseenkin samat kuin aiemmassa tutkimuksessa (Pyhältö ym. 2021).

Taidealan väitöstutkijat olivat keskimäärin vähemmän uupuneita ($M = 3,11$; $s = 1,452$) ja kyynisiä ($M = 2,89$; $s = 1,442$) kuin väitöstutkijat tiedealalla (uupumus: $M = 3,68$; kyynisyys: $M = 3,60$; Pyhältö ym. 2021). Riippumattomien otosten t-testi osoitti, että miesten ja naisten välillä ei ollut eroa burnout-mittareissa (uupumusmittarille $t(1,66) = 0,646$; $p = .521$, kyynisyysmittarille $t(1,64) = 0,115$; $p = .909$). Kahden riippuvan otoksen t-testi puolestaan osoitti, että kyynisyys- ja uupumusmitausten arvot eivät eronneet toisistaan ($t(69) = 1,346$; $p = .183$; kuva 2). Tarkasteltaessa yksittäisiä muuttujia vastauksissa voidaan nähdä, että uupumuskokemusta tuottavat erityisesti työmäärä (V5) ja asioiden pohtiminen myös vapaa-aikana (V4). Kyynisyyskokemusta puolestaan leimaavat erityisesti riittämättömyyden tunne (V6) sekä se, että aikaansaavuus on vähentynyt projektin edetessä (V4). Kaiken kaikkiaan

Uupumusmittarin muuttujat:

- V1: Nukun usein huonosti erilaisten jatko-opintoihin liittyvien asioiden vuoksi
 V2: Jatko-opintojen tekemisen paine aiheuttaa ongelmia läheisissä ihmissuhteissani
 V3: Tunnen olevani aivan lopussa
 V4: Murehdin jatko-opintoihin liittyviä asioita paljon myös vapaa-aikana
 V5: Tunnen hukkuvani jatko-opintoihin liittyvään työmäärään

Kyynisyysmittarin muuttujat:

- V1: Minun on vaikea löytää jatko-opintojen tekemiselle selvää merkitystä
 V2: Minusta tuntuu, että olen menettämässä kiinnostukseni jatko-opintoja kohtaan
 V3: Jatko-opintojen tekeminen tuntuu minusta turhalta
 V4: Ennen odotin saavani jatko-opinnoissani paljon enemmän aikaa kuin nyt
 V5: Koen usein epäonnistuvani jatko-opinnoissani
 V6: Koen usein riittämättömyyden tunteita jatko-opintoja tehdessä

Kuva 2. Uupumus- ja kyynisyysmittarin muuttujien keskiarvot asteikolla 1-7. Matalammat arvot osoittavat vähäisempää uupumusta ja kyynisyyttä.

taidealan väitöstutkijoiden burnout-kokemukset ovat alhaisempia kuin tiedealalla. Tohtoriopinnot ovat kuormittavia, mutta saattaa olla, että opiskelun imun kokemus suojaa taidealan väitöstutkijaa.

Loimme lopuksi vastaajien burnout- ja opiskelun imu -kokemusten perusteella hyvinvointiprofililit Salmela-Aron ja Readin (2017) tapaan, tosin ilman latent class -analyysia⁷. Luokittelussa oli kolme opiskelun

⁷ Latent class -analyysi ja latent profile -analyysi toimivat luotettavimmin tutkimuksissa, joiden otoskoko on selvästi suurempi kuin meidän tutkimuksessamme. Spurk ym. (2020)

imun luokkaa ja kolme burnoutluokkaa: korkea ($\geq 5,0$), keskitaso ($3,0 < x < 5,0$) ja matala, ($\leq 3,0$), ja vastaajat sijoituivat näiden yhdistelmistä muodostettuihin luokkiin seuraavasti: 24 vastaajalla (33,3 %) oli korkea työn imu ja matala burnout (jatkossa korkea hyvinvointi). Tämä oli suurin vastaajaryhmä. Toiseksi suurin vastaajaryhmä (20 vastaajaa, 27,8 %) muodostui niistä vastaajista, joilla sekä burnout-kokemukset että opiskelun imu -kokemukset olivat keskitasoa ja jotka siis eivät leimallisesti voineet hyvin eivätkä huonosti (jatkossa keskiverto hyvinvointi). Kolmanneksi suurimmassa ryhmässä (18 vastaajaa, 25,0 %) olivat ne, joilla oli joko alhainen burnout-taso tai korkea opiskelun imu -taso ja joilla toinen muuttuja oli keskitasoa. He siis voivat melko hyvin (melko korkea hyvinvointi). Huonosti voivina voidaan pitää niitä viittä vastaajaa (6,9 %), joilla oli matala opiskelun imu -taso ja korkea tai keskitasoinen burnout (alhainen hyvinvointi). Loput vastaajista (5 vastaajaa, 6,9 %) eivät vastanneet molempiin kysymyksiin. Khiin neliötesti osoitti, että vastaajan iällä (ikä jaoteltuna viiteen luokkaan) ($\chi^2(12) = 13,106; p = .361; N = 67$) tai sukupuolella ($\chi^2(3) = 1,641; p = .650; N = 64$) ei ollut yhteyttä profileihin.

Tarkastelimme myös luvussa 5.2 kuvattujen kolmen intressin (tutkimusintressi, kehittymisintressi ja välineellinen intressi) yhteyttä 4-luokkaiseen hyvinvointiprofiiliin. Tätä varten muodostimme kunkin intressin summamuuttujasta kolme luokkaa, jossa keskiarvot < 4 tarkoittivat, että intressillä on vastaajalle vähän merkitystä, arvot 4–5 tarkoittivat keskinkertaista merkitystä, ja arvot > 5 tarkoittivat suurta merkitystä. Khiin neliötesti osoitti, että vahvalla tutkimusintressillä oli erittäin vahva ($\chi^2(6) = 28,660; p < .001; N = 64$) ja kehittymisintressillä vahva ($\chi^2(6) = 14,444; p = .025; N = 65$) yhteys korkeaan hyvinvointiin. Välineellisellä intressillä yhteyttä ei ollut ($\chi^2(6) = 5,048; p = .538; N = 66$).

antavat ihanteelliseksi otoskooksi 500 vastaajaa tai enemmän, Nylund ym. (2007) ottavat lisäksi huomioon luokkien määrän ja koon ja toteavat, että jos luokkia on 8 tai vähemmän ja ne ovat samakokoisia, 200 vastaajan otos voi olla riittävä, mutta jos luokat ovat eri kokoisia ja jotkut niistä pieniä (5 % otoksesta), analyysin luotettavuus kärsii.

7. Stressi ja psyykkinen kuormittuneisuus

7.1. Stressi

Stressi voidaan määritellä tilaksi, jossa yksilön voimavarat eivät riitä haasteiden ja vaatimusten paineessa. Stressiä voivat aiheuttaa sekä myönteiset että kielteiset muutokset, tehtävät tai tapahtumat. Stressin aiheuttajia voi olla työ- tai opiskeluympäristössä, perhe- tai sukuyhteisössä tai ympäristössä. Stressi voi olla hyödyllistä ja auttaa selviämään tehtävistä, esimerkiksi esiintymisestä, mutta jos stressi on pitkäkestoisista eikä yksilö pysty palautumaan stressaavien kokemusten välillä, tilanteesta voi olla haittaa. Stressikokemus on yksilöllinen. Stressi voi aiheuttaa erilaisia fyysisiä oireita (esimerkiksi hikoilua, päänsärkyä, vatsa- tai selkäkkipua, flunssaoireita), ja sen psyykkisiä oireita ovat mm. jännittyneisyys, ahdistuneisuus, ärtymys ja uniongelmat. Vakava ja pitkäkestoinen stressi voi aiheuttaa masennusta ja työuupumusta, päihteiden väärinkäyttöä ja pahimmillaan itsetuhoajatuksia. (Mattila 2022.)

Stressiä voidaan mitata useilla erilaisilla mittareilla, esimerkiksi ASSET (An Organizational Stress Screening Tool; Cartwright ja Cooper 2002), Stress Overload Scale, josta on sekä pitkä, 30 muuttujan versio että 10-muuttujainen lyhyt versio (Amirkhan 2018), Psychological Stress Measure (PSM-9; Lemyre ja Lalande-Markon 2009) ja Perceived Stress Scale (PSS; Cohen ja Williamson 1988). Koska tässä tutkimuksessa stressikokemukset olivat osittain mukana työn imun ja burnoutin mittareissa ja koska käytimme myös psyykkisen kuormittuneisuuden mittaria (MHI-5, katso lukua 7.3), stressikokemusta kysyttiin yhdellä kysymyksellä ”Tunnetko tällaista stressiä?”. Ennen kysymystä stressi oli määritelty seuraavasti: ”Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi tai hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa jatkuvasti mieltä”.

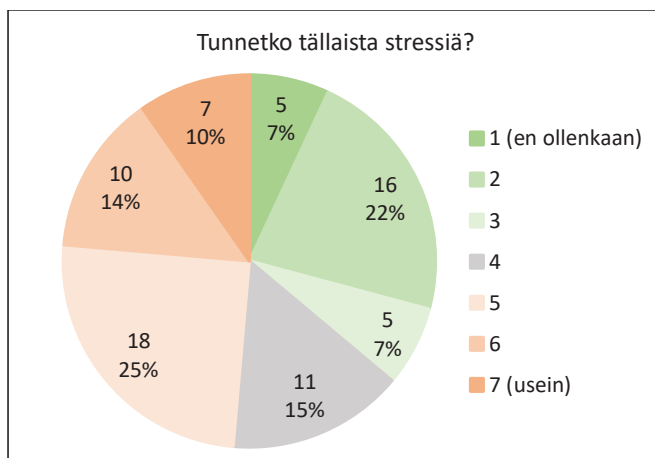
Väitöstutkijoiden stressikokemusten yleisyys vaihtelee suuresti eri tutkimuksissa. Hazell ym. (2020) tekivät yhdeksän aiemmin PSS-mittarilla kerätyn aineiston meta-analyysin ja osoittivat, että kahdessa tutkimuksessa väitöstutkijoiden stressikokemus oli samalla tasolla kuin väestössä keskimäärin, kun taas seitsemässä muussa tasot olivat korkeammat. Suomessa tehdyissä tutkimuksissa ei verrattu väitöstutkijoiden stressikokemusta väestöön keskimäärin. Isohätälä ym. (2017) mittasivat Oulun yliopiston väitöstutkijoilta sekä stressiä että työkuormaa, joten mittaus ei ole verrattavissa muihin mittauksiin. He toteavat, että vastaajat eivät koe paljon stressiä, mutta naiset kokevat stressiä enemmän kuin miehet. Pyhällön ym. (2021) tutkimuksessa naisten ja miesten vastaukset stressin kokemusta koskevaan kysymykseen eivät eronneet toisistaan.

Mackie ja Bates (2018) arvioivat omassa katsausartikkelissaan väitöstutkijoiden kokeman stressin yhteyttä tohtoriopintoihin. He tunnistiivat stressin mahdollisiksi aiheuttajiksi mm. väitöstutkijoiden taloudellisen tilanteen, ohjaussuhteet ja työmäärän, väitöstutkijoihin kohdistuvat epäselvät odotukset, tohtorikoulutusyksikön tai yliopiston epäselvän päätöksenteon sekä epäselvyydet säädöksissä ja ohjeissa. Sosiaalisen tuen puute voisi myös selittää stressikokemuksia, sillä ainakin työyhteisöissä vahva sosiaalinen tuki vähentää stressikokemuksia ja ylläpitää psyykkistä hyvinvointia; vastaavasti psyykinen hyvinvointi stressaavissa tilanteissa on parempi niillä yksilöillä, jotka saavat vahvaa sosiaalista tukea, kuin niillä, jotka saavat vähän tukea (Rehman ym. 2020).

7.2. Taidealan väitöstutkijoiden stressikokemukset

Kuten aiemmin kirjoitimme, stressiä mitattiin kyselyssä yhdellä muuttujalla sen jälkeen, kun stressi oli määritelty, mutta stressin syitä ei kysytty. Muuttujaan ”Tunnetko tällaista stressiä?” vastattiin 7-portaisella asteikolla, jossa 1 tarkoitti en ollenkaan ja 7 tarkoitti usein. Vastausten jakaumat ovat kuvassa 3. Kuten kuva 3 osoittaa, niitä vastaajia, jotka kokivat stressiä usein (vastaukset 5–7), oli hieman enemmän kuin niitä, jotka kokivat stressiä harvoin (vastaukset 1–3). Vastausten keskiarvo oli $M = 4,10$; $s = 1,817$ ($N = 72$). Miesten keskiarvo

($M = 4,32$) oli hieman korkeampi kuin naisten ($M = 4,06$), mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä ($t(66) = 0,508; p = .613$). Taidealalla sekä miehet että naiset tunsivat stressiä hieman vähemmän kuin tiedealalla (tiedealalla $M_{naiset} = 4,62; M_{miehet} = 4,53$; Pyhältö ym. 2021).

Kuva 3. Stressin kokemukset. Vastausten määrät ja %-osuudet asteikolla 1-7.

Tarkastellaksemme edellä kuvattujen hyvinvointiprofilien (4-luokkainen muuttuja) ja stressin välistä yhteyttä luokittelimme stressikokemukset kolmeen luokkaan: harvoin (vastaukset 1, 2 ja 3), ajoittain (vastaukset 4) ja usein (vastaukset 5, 6 ja 7). Tämän jälkeen teimme ristiintaulukoinnin ja khiin neliötestin stressikokemusten ja hyvinvointiprofilien välillä, ja yhteys oli selvä: mitä paremmin vastaajat kokivat voivansa, sitä vähemmän heillä oli stressikokemuksia ($\chi^2(6) = 15,095; p = .020; N = 67$). Koska yhteys hyvinvointiprofilien ja stressikokemusten välillä oli näin voimakas, käytämme jatkossakin vain hyvinvointiprofiileja tarkastellessamme eri muuttujien yhteyttä vastaajien hyvinvointiin.

7.3. Psyykkinen kuormittuneisuus ja sen mittaaminen

Psyykkinen kuormittuneisuus on yksi mielenterveyden osatekijä, ja sillä viitataan epäspesifeihin stressi-, ahdistus- ja masennuskokemuksiin

tai -oireisiin. Kokemukseen liittyviä tekijöitä on paljon, ja osa niistä on kytköksissä elämäntapoihin (esim. uni, liikunta tai ravitseminen), osa henkisiin ominaisuuksiin (esim. yksinäisyys tai sosiaalinen tuki) ja osa työelämään (työtyytyväisyys, työn ja kodin välinen tasapaino). (Viertö ym. 2021.)

Aiempi tutkimus on osoittanut, että väitöstutkijoiden kokema psyykkinen kuormittuminen (Levecque ym. 2017) sekä ahdistuneisuus ja masennus (Evans ym. 2018) on voimakkaampaa kuin väestössä keskimäärin. Levecque ym. (2017) käyttivät 12 kysymyksen versiota GHQ:sta (General Health Questionnaire; Goldberg ja Williams 1988) ja vertasivat belgialaisten väitöstutkijoiden ($N = 3659$) psyykkistä kuormittumista maan korkeasti koulutettuihin ryhmiin. He totesivat, että väitöstutkijat olivat kuormittuneempia kuin verrokkit kaikkien kysymysten osalta. Kodin ja opiskelun (työn) yhdistämisen vaikeudet oli voimakkain psyykkistä kuormittuneisuutta ennustava tekijä, ja sitä seurasivat työn vaativuus, kontrolli ja johtaminen. Naispuoliset väitöstutkijat olivat heidän tutkimuksensa mukaan kuormittuneempia kuin miespuoliset. (Levecque ym. 2017.) Jackman ym. (2022) tutkivat 200 vastaajaa (joista lähes $\frac{3}{4}$ oli naisia) käsittävässä kyselytutkimuksessaan, miten sosiaalinen tuki ja oman itsen identifioituminen kanssaopiskelijoiden, ohjaajien tai akateemisen yhteisön joukkoon kytkeytyi väitöstutkijoiden psyykkiseen hyvinvointiin ja psyykkiseen kuormittumiseen. Psyykkisen kuormittumisen mittaamiseen he käyttivät Kessler-6-mittaria (Kessler ym. 2003). Myös heidän tuloksensa osoittivat, että väitöstutkijoilla oli korkeampi psyykkinen kuormittuneisuus kuin väestössä keskimäärin. Kuormittuminen oli yhteydessä väitöstutkijoiden kokemukseen vähäisestä ohjaajan ja kanssaopiskelijoiden tuesta sekä vähäisestä identifioitumisesta tutkimusyhteisöön. Suomalaisille tiedealan väitöstutkijoille suunnatuissa kyselyissä ei psyykkisen kuormittuneisuuden mittareita ole aiemmin käytetty. Sen sijaan 18–34-vuotiaiden yliopisto-opiskelijoiden psyykkistä kuormittuneisuutta on mitattu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen KOTT-tutkimuksessa viimeksi vuosina 2021 ja 2024, ja näissä tutkimuksissa käytettiin samaa MHI-5-mittaria kuin meidän tutkimuksessamme (Parikka ym. 2021; 2024).

Tutkimuksessamme käytimme psyykkisen kuormittuneisuuden mittaamiseen Mental Health Index -mittaria (MHI-5), joka tarkastelee ilmiötä kaksikulotteisesti siten, että vastakkain asettuvat psyykkinen kuormittuneisuus ja psyykkinen hyvinvointi. Osa sen kysymyksistä on samoja kuin edellä mainitussa Kessler-6-mittarissa, mutta erojakin on, sillä MHI-5 ei tarkastele esimerkiksi arvottomuuden kokemuksia. MHI-5-mittarissa vastaajien tulee arvioida kokemuksiaan neljän edellisen viikon aikana. Mittarissa on viisi kysymystä: ”Kuinka suuren osan ajasta olet viimeisen 4 viikon aikana ...ollut hyvin hermostunut; ...tuntenut mielialasi niin matalaksi, että mikään ei ole voinut piristää sinua; ...tuntenut itsesi tyyneksi ja rauhalliseksi; ...tuntenut itsesi alakuloiseksi ja apeaksi; ...ollut onnellinen”. Väittämiä arvioidaan asteikolla 1 = koko ajan; 2 = melkein koko ajan; 3 = huomattavan osan aikaa; 4 = jonkin aikaa; 5 = vähän aikaa; 6 = en lainkaan. (Hiilamo ym. 2019; McHorney ja Ware 1995; Viertiö ym. 2021). Vastaukset kysymyksiin 3 ja 5 käännetään ennen analyysia. Analyysia varten lasketaan kaikkien asteikkojen summamuuttuja ja muutetaan se välille 0–100 kaavalla $(x - 5) \times 25$. Yksi näin lasketulle summamuuttujalle yleisesti käytössä oleva raja-arvo on 52 (European Opinion Research Group 2003). Jos pistemäärä jää tämän alle, vastaajalla on niin vakava psyykkinen kuormittuneisuus, että sitä pitäisi hoitaa (esim. Viertiö ym. 2021).

7.4. Taidealan väitöstutkijoiden psyykkinen kuormittuneisuus

Mittauksessamme Cronbachin alfa MHI-mittarille (5 asteikkoa, jossa kaksi käännetty) oli 0,899 ($N = 72$).

Vastaajista 17:lla MHI-kokonaispistemäärä oli alle tai yhtä suuri kuin 52, mikä tarkoittaa, että lähes neljäsosa vastaajista (23,6 %) oli psyykkisesti hyvin kuormittuneita. Miesvastaajissa kuormittuneita oli 21,1 % ja naisvastaajissa 24,5 %, mutta miesten ja naisten kuormittuneiden osuuksissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ($t(1,66) = 0,296$; $p = .768$). Kuormittuneiden määrä on alhaisempi kuin edellä mainitussa THL:n tekemässä korkeakouluopiskelijoita koskevassa tutkimuksessa. Vuoden 2024 aineistossa tutkimukseen vastanneista naisista ($N = 1292$)

kuormittuneita oli 30,9 % ja miehistä 23,1 % ($N = 705$). Miesten kokema kuormittuneisuus oli korkeimmillaan 30–34-vuotiaiden ikäryhmässä, kun taas naisten kuormittuneisuus oli suunnilleen samalla tasolla kaikissa raportoiduissa ikäryhmissä. Kuormittuneisuuden kokemukset olivat vähentyneet edellisestä mittauksesta sillä vuoden 2021 raportissa kuormittuneita oli naisista ($N = 2026$) 40,6 % ja miehistä ($N = 1239$) 29,1 %. (Parikka ym. 2024.)

Taidealan väitöstutkijoiden kokema kuormitus oli kuitenkin korkeampi kuin väestössä yleensä: Viertiön ym. (2021) mukaan työssäkäyvästä väestöstä 11 % naisista ja 8,8 % miehistä kärsi vakavasta psyykkisestä kuormittavuudesta. Suomalaisen FinSote 2020 aineiston (Parikka ym. 2020) mukaan heitä oli 18,6 % naisista ja 16,6 % miehistä, kun tarkasteltiin 20–54-vuotiaiden ikäryhmää. Korkean koulutustason⁸ väestöryhmässä kuormittuneiden osuus oli koko väestöä alhaisempi: miehistä 10,8 % ja naisista 14,3 % oli psyykkisesti hyvin kuormittuneita (Parikka ym. 2020).

Tarkastelimme khiin neliötestin avulla kuormittuneisuutta ($MHI \leq 52$; $MHI > 52$) aineistossamme myös suhteessa aiemmin kuvattuihin muuttujiin. Hyvinvointiprofileilla (4-luokkainen muuttuja) oli erittäin vahva ($\chi^2(3) = 20,056$; $p < .001$; $N = 67$) yhteys kuormittuneisuuden kokemuksiin, mikä on ymmärrettävää, mittaavathan muuttujat samantyyppistä kokemusta hieman eri kysymyksiin.

8 Koulutustaso merkitsi kunkin vastaajan suhteellista koulutustasoa 10-vuotiskäryhmittäin. Jokainen ikäryhmä jaettiin kolmeen koulutustasoluokkaan (matala, keskitaso, korkea) koulutusvuosien perusteella siten, että jokaiseen luokkaan kuului noin kolmannes kysymykseen vastanneista. (Parikka ym. 2020, 5.)

8. Opintojen keskeyttäminen

Väitöstutkijat ovat aiempien opintojensa perusteella valikoitunut joukko. Tästä huolimatta jatko-opintojen keskeyttäminen on hyvin yleistä. Hieman maasta, tutkimuksesta ja alasta riippuen opintonsa on raportoitu keskeyttävän noin 30–50 % väitöstutkijoista (ks. esim. Pyhältö ym. 2012; Satinsky ym. 2021; Schmidt ja Hansson 2018). Myös suomalaisista väitöstutkijoista jopa 43 % raportoi harkitsevansa jatko-opintojen keskeyttämistä (Stubb ym. 2011).

Litalienin ja Guayn (2015) tutkimuksen mukaan tiedealalla väitöstutkijoiden keskeyttämisajatuksilta suojasivat sisäiset motivaatiotekijät, erityisesti kompetenssin kokemukset osana psykologisten tarpeiden tyydyttämistä. Myös ohjaajalta, tutkijayhteisöltä tai oppilaitokselta saatu tuki vähensi opintojen keskeytymistä (Rönkkönen ym. 2023); vastaavasti akateemisen tuen puutteen kokemus oli tärkeä syy keskeyttämiseen (Wilson ym. 2013). Aiempi tutkimus on myös osoittanut, että opintojen keskeyttäminen voi osin selittyä opintojen vapaudella. Opintojen löysä rakenne ja väitöstutkijan mahdollisuus valita aiheensa ja tutkimusmenetelmänsä edesauttaa itsenäistä ajattelemista, mutta samalla se voi johtaa yksin jäämiseen ja eristäytymiseen, kielteisiin kokemuksiin ja keskeyttämisen ajatuksiin.

Kyselyssäamme taidealan väitöstutkijoilta kysyttiin, olivatko he harkinneet opintojensa keskeyttämistä (kyllä/ei), ja jos olivat, avovastauksella pyydettiin tarkentamaan, miksi. Valtaosa vastaajista (53 vastaajaa, 73,6 %) ei ollut harkinnut, kun taas 19 vastaajaa (26,4 %) oli harkinnut, joten keskeyttämistä harkinneiden osuus oli aineistossamme pienempi kuin yllä mainitussa Stubbin ym. (2011) suomalaisia tiedealan väitöstutkijoita koskevassa tutkimuksessa. Tutkimme khiin neliötestillä edellä mainittujen neljän hyvinvointiprofilin ja keskeyttämisen välistä yhteyttä, ja yhteys oli voimakas: mitä paremmin vastaajat kokivat voivansa, sitä harvemmin he olivat harkinneet opintojensa keskeyttämistä ($\chi^2(3) = 19.101; p < .001; N = 67$). Sen sijaan vakava psyykinen

kuormittuneisuus ei ollut yhteydessä keskeyttämisajatuksiin ($\chi^2(1) = 0,909; p = .341; N = 72$).

Avovastausaineiston analyysin mukaan keskeyttämisajatuksiin joh-
taneet syyt olivat samoja kuin tässä raportissa myöhemmin kuvattavat
kielteiset kokemukset (luku 11). Useimmin mainittiin motivaation puute,
joka johtui epävarmasta tulevaisuudesta ja tohtorintutkinnon vähäi-
sestä merkityksestä työnsaannin kannalta (6 mainintaa). Tätä seura-
sivat ajan puute (4), rahoituksen puute (3) ja oma tai läheisen sairaus (3
mainintaa). Kaksi vastaajaa nimesi oppimisympäristön haasteet ja yksi
ohjaajansa epäasiallisen käyttäytymisen. Taidealan väitöstutkijoiden
mainitsemien syiden joukossa ei ollut opintojen tiukkaa rakennetta tai
aiheenvalinnan rajaamista, sillä taidealalla projektit (ja myös tohtori-
projektit) jo lähtökohtaisesti ovat hyvin yksilöllisiä ja aiheet opiskelijan
itse valitsemia. Myöskään yksin jäämistä oman aiheen parissa ei mai-
nittu, mikä voi johtua siitä, että taidealalla osa työskentelystä (esim.
harjoittelu) on lähtökohtaisesti yksin tehtävää ja väitöstutkijat siten
tottuneita yksin tekemiseen. Toisaalta yhteistoiminnalliset kokemukset
muiden taiteilijoiden kanssa (kuten vaikkapa yhteissoittokokemukset)
voivat tarjota sosiaalista tukea.

9. Toimintaympäristöt ja niiden yhteydet opiskelukokemuksiin

9.1. Tukea ohjaajilta, yhteisöltä sekä kotoa

Väitöstutkijoiden ohjaajalta, tutkijayhteisöltä tai oppilaitokselta saamaa tukea on tutkittu paljon (katso yhteenveto esim. Rönkkönen ym. 2023). Tuella vaikuttaa olevan yhteys opiskelumotivaatioon, mikä puolestaan lisää opiskelun imun kokemusta. Jackmanin ym. (2022) mukaan ne väitöstutkijat, jotka kokivat saavansa sosiaalista tukea, kokivat korkeampaa psyykkistä hyvinvointia ja vähäisempää kuormittuneisuutta kuin ne, jotka kokivat saavansa vähäistä tukea. Lisäksi valmistuneet tohtorit kokivat saaneensa tukea ohjaajiltaan, kanssaopiskelijoiltaan ja oppilaitokselta enemmän kuin ne, jotka eivät valmistuneet. He myös kokivat itsensä pätevämmiksi. (Litalien ja Guay 2015.) Toisaalta ohjaajan kokemattomuus (Devine ja Hunter 2016) sekä asenne ja tavoitettavuuden puute (Levecque ym. 2017) ovat saattaneet vaikuttaa väitöstutkijan kokemaan psyykkiseen kuormittuneisuuteen.

Rönkkönen ym. (2023) mittasivat tutkimuksessaan ohjaajan tukea ja yhteisön tukea kehittämillään mittareilla. Yleisesti ottaen vastaajat kokivat saavansa riittävästi tukea ohjaajiltaan. He kokivat myös, että ohjaajat rohkaisevat heitä ja kohtelevat heitä kunnioittavasti. Tutkijayhteisöltä saatu tuki ja arvostus arvioitiin hieman vähäisemmäksi kuin ohjaajalta saatu tuki. Tarkempi analyysi osoitti, että kokemuksissa oli suurta yksilöllistä vaihtelua ja että tuen kokemukset olivat erilaisia riippuen opintojen vaiheesta ja väitöstutkijan taustasta. Johtopäätöksenä Rönkkönen ym. (2023) toteavatkin, että väitöstutkijoiden tausta tulisi ottaa huomioon tuen tarvetta arvioitaessa ja tukimuotoja suunniteltaessa.

Posselt (2018) tarkasteli haastattelututkimuksessaan erityisesti tiedekunnan tarjoamaa tukea ja sen merkitystä väitöstutkijoiden periksiantamattomuuteen ja hyvinvointiin. Hän luokitteli tuen neljään osa-alueeseen; kognitiiviseen, akateemiseen, sosiokulttuuriseen ja psy-

kososiaaliseen. Keskeinen tukea tarjoava taho oli ohjaaja (Posseltin tutkimuksessa professori), joka kävi keskusteluja väitöstutkijan kanssa tukien tätä erilaisissa haasteissa, osoittaen, että haasteet kuuluvat normaalina osana prosessiin, ja kääntäen fokuksen kohti tulevaa kehittymistä. Väitöstutkijoille oli tärkeää saada tukea ja vahvistusta koskien omaa pätevyyttään ja potentiaaliaan.

Hlebec ym. (2011) osoittivat, että yhteisön sosiaalinen tuki ja väitöstutkijan henkilökohtaiset verkostot vaikuttivat voimakkaimmin oppimistuloksiin; mainittu tutkimus perustui työn voimavaroja ja vaatimuksia kartoittavaan malliin (job demands-resources model, ks. esimerkiksi Bakker ja Demerouti 2007). Haider ja Dasti 2022 puolestaan osoittivat, että ohjaus ja mentorointi vahvistivat sekä minäpystyvyyden kokemusta että opintojen ja kodin välistä tasapainoa, mikä puolestaan lisäsi väitöstutkijoiden hyvinvointikokemuksia. Sosiaalinen vuorovaikutus ja sosiaaliset siteet näyttävät myös olevan yhteydessä yliopisto-opiskelijoiden parempaan mielenterveyteen ja vähäisempään psykologiseen kuormittuneisuuteen (Rehman ym. 2020).

Aiempi tutkimus on myös osoittanut, että kuuluminen tutkimusryhmään voi lisätä hyvinvointia ja parantaa opintojen edistymistä (Peltonen ym. 2017; Stubb ym. 2011). Tämä hyvin todennäköisesti johtuu vuorovaikutuksesta muiden ryhmän jäsenten kanssa sekä heiltä tulevaan tukeen ja apuun. Tutkimusryhmään kuuluminen ei kuitenkaan riitä takaamaan hyvinvointia, sillä ryhmään kuuluminen voi myös aiheuttaa stressiä (Stubb ym. 2011), ja tutkimuksessa siteerattujen avovastausten perusteella tämä johtui erityisesti ulkopuolisuuden ja osamattomuuden kokemuksista.

Ohjaustapaamisten tiheyttä kysyivät omassa kyselyssään myös Pyhältö ym. (2021). Koko aineistossa tavallisinta olivat ohjaustapaamiset kerran kuussa (noin kolmanneksella vastaajista kaikilla aloilla; vaihteluväli 26 % luonnontieteissä – 37 % terveystieteissä). Päivittäiset tapaamiset olivat poikkeuksia kaikilla aloilla, mutta niitäkin oli (vaihteluväli 1 % humanistisissa tieteissä ja sosiaalitieteissä – 5 % terveystieteissä). On mahdollista, että näissä tapauksissa kyse oli tutkimusryhmästä, jossa työt tekevät sekä ohjaaja että väitöstutkija. Vastaavasti ohjaajan tapaaminen harvemmin kuin kerran puolessa vuodessa oli

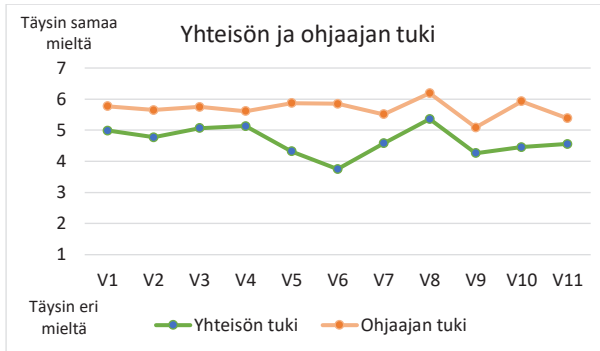
myös (onneksi) harvinaista, vaihteluväli oli 10 % humanistisissa tieteissä ja sosiaalitieteissä – 3 % terveystieteissä. Kaiken kaikkiaan vaihtelu oli suurta tiealojen välillä; viikoittaisia ohjaustapaamisia oli eniten (58 %:lla vastaajista) luonnontieteissä, vähiten humanististen tieteiden ja sosiaalitieteiden alalla (9 %:lla vastaajista). Vastaavasti kerran puolessa vuodessa ohjaajansa tapasi 19 % humanististen tieteiden ja sosiaalitieteiden väitöstutkijoista ja 3 % luonnontieteiden väitöstutkijoista.

9.2. Taidealan väitöstutkijoiden saama ohjaajien ja yliopistoyhteisön tuki

Kyselymme vastauksissa sekä ohjaajan että yhteisön tukea arvioitiin 11 muuttujan avulla. Niihin vastattiin seitsemäportaisella asteikolla (1 = täysin eri mieltä; 7 = täysin samaa mieltä), ja yhteisön tuki -muuttuja V7 käännettiin ennen analyysia, joten korkeammat arvot kuvaavat voimakkaamman tuen kokemusta. Muuttujat ovat kuvan 4 alapuolella. Mittauksessamme Cronbachin alfa ohjaajan tuki -mittarille ($N = 72$) oli 0,936 ja yhteisön tuki -mittarille ($N = 72$) 0,912.

Ohjaajan tuki (summamuuttujan $M = 5,73$; $s = 1,174$; $N = 72$) arvioitiin voimakkaammaksi kuin yhteisön tuki ($M = 4,65$; $s = 1,1318$; $N = 72$), ja tulos oli jokseenkin sama kuin tiedealan väitöstutkijoilla (ohjaajan tuki $M = 5,40$, yhteisön tuki $M = 4,68$; Pyhältö ym. 2021). Ero ohjaajan ja yhteisön tuessa oli taidealalla kuitenkin suurempi kuin tiedealalla, ja tutkimuksessamme kahden riippuvan otoksen t-testin mukaan tilastollisesti erittäin merkitsevä ($t(62) = 7,972$; $p < .001$; kuva 4). Sen sijaan sukupuolten välillä ei ollut eroa kokemuksissa ohjaajan ja yhteisön tuesta (riippumattomien otosten t-testin mukaan ohjaajan tuelle $t(1,61) = 0,538$; $p = .593$; yhteisön tuelle $t(1,61) = 0,836$; $p = .406$). Ohjaajan ja yhteisön tuki tuli esiin myös kysyttäessä merkittävää myönteistä ja kielteistä kokemusta (katso lukua 11).

Vertasimme ohjaajan ja yhteisön tukea aiemmin käyttämiimme neljään hyvinvointiprofiiliin, psyykkiseen kuormittuneisuuteen (kuormittunut $MHI \leq 52$; ei-kuormittunut $MHI > 52$) sekä keskeyttämisaajatukseen (kyllä / ei). Tätä varten loimme sekä yhteisön että ohjaajan tuesta kolmiluokkaisen muuttujan, jossa aiempaan tapaan arvot < 4 tarkoiti-

Ohjaajan tuki -mittarin muuttujat:

- V1: Koen, että ohjaajani ovat kiinnostuneita mielipiteistäni
 V2: Saan ohjaajiltani kannustusta ja henkilökohtaista huomiota
 V3: Koen, että ohjaajani arvostavat tekemääni työtä
 V4: Tunnen, että minua kohdellaan kunnioittavasti
 V5: Ohjaajani kohtelevat ohjattaviaan oikeudenmukaisesti
 V6: Voin neuvotella jatko-opintoprojektini keskeisistä valinnoista ohjaajieni kanssa
 V7: Voin kertoa avoimesti ohjaajilleni tohtorikoulutukseeni liittyvistä ongelmista
 V8: Ohjaajani esittävät jatko-opintoprojektiini kohdistuvat kriittiset huomionsa asiallisesti
 V9: Saan usein rakentavaa palautetta työskentelystäni
 V10: Voin kertoa ohjaajalleni, jos jokin henkilökohtainen asia vaikuttaa työskentelyyni jatko-opintoprojektin parissa
 V11: Ohjaajani rohkaisevat minua etsimään vaihtoehtoisia näkökulmia jatko-opintoprojektissani

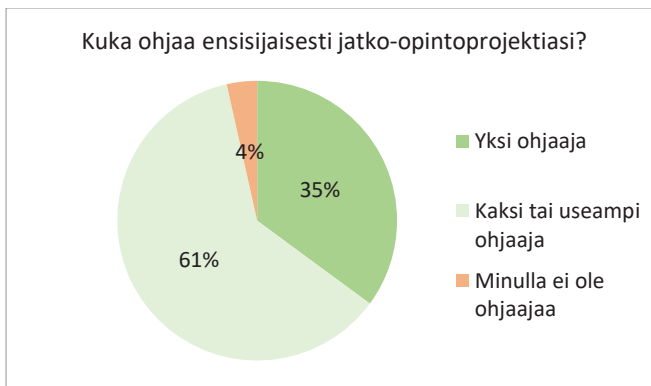
Yhteisön tuki -mittarin muuttujat:

- V1: Tunnen itseni hyväksytyksi yliopistoyhteisössäni
 V2: Koen, että muut yliopistoyhteisöni jäsenet arvostavat tekemääni työtä
 V3: Yliopistoyhteisöni jäsenten välillä vallitsee hyvä ilmapiiri
 V4: Minua kohdellaan tasa-arvoisesti
 V5: Yliopistoyhteisössäni käsitellään ongelmia rakentavasti
 V6: Osaamistani hyödynnetään yliopistoyhteisössäni
 V7: Koen itseni ulkopuoliseksi yliopistoyhteisössäni (R)
 V8: Saan kannustusta ja tukea muilta jatko-opiskelijoilta
 V9: Minulla on mahdollisuus vaikuttaa jatko-opiskelijoita koskeviin asioihin yliopistoyhteisössäni
 V10: Ohjaajani kannustavat jatko-opiskelijoita tekemään yhteistyötä keskenään
 V11: Vastuut ja oikeudet jakautuvat minun ja muiden lähipiirini jatko-opiskelijoiden kanssa oikeudenmukaisesti

Kuva 4. Yhteisön ja ohjaajan tuki. Mittareiden muuttujien keskiarvot asteikolla 1-7. Korkeammat arvot osoittavat voimakkaampaa tukea.

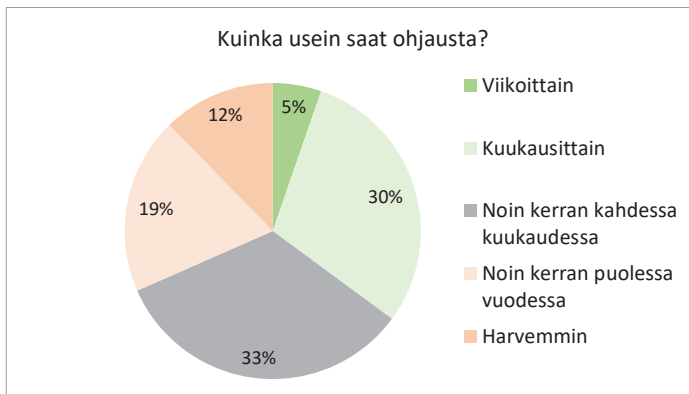
tivat niukkaa tukea, arvot 4–5 tarkoittivat keskinkertaista tukea, ja arvot > 5 tarkoittivat vahvaa tukea. Sen enempää ohjaajien tuki ($\chi^2(2) = 4,258; p = .119; N = 66$) kuin yhteisönkään tuki ($\chi^2(2) = 4,800; p = .091; N = 66$) ei ollut yhteydessä keskeyttämiseen, mikä tulos oli päinvastainen kuin tiedealalla, jossa yhteys tuen ja keskeyttämisaajatusten välillä oli voimakas (Pyhältö ym. 2021). Sen sijaan tukikokemuksilla oli vahva yhteys hyvinvointiprofileihin; vahvinta tukea ohjaajilta ($\chi^2(6) = 20,775; p < .001; N = 63$) ja yhteisöltä ($\chi^2(6) = 26,274; p < .001; N = 63$) saaneet vastaajat voivat parhaiten (eli heillä oli vähiten burnout-kokemuksia, ja eniten työn imu kokemuksia). Ohjaajan tuella ($\chi^2(2) = 4,917; p = .086; N = 66$) tai yhteisön tuella ($\chi^2(2) = 2,213; p = .331; N = 66$) ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä siihen, kokiko vastaaja psyykkistä kuormittuneisuutta vai ei.

Vastaajilla oli yleensä aina nimetty ohjaaja; vain kahdella vastaajista (3,5 %) ohjaajaa ei ollut. Vastauksista ei käynyt ilmi, oliko ohjaajaa vielä nimettykään (esimerkiksi opintojen vasta alettua) vai oliko ohjaussuhde mahdollisesti juuri kariutunut. Vastaajista 20:llä (35,1 %) oli yksi ohjaaja, ja 35 vastaajalla (61,4 %) oli kaksi tai useampia ohjaajia (kuva 5). Jälkimmäisessä joukossa oli luultavasti sekä sellaisia väitöstutkijoita, joilla oli kaksi hyvin tasa-arvoisessa vastuussa olevaa ohjaajaa, että sellaisia, joita ohjaamaan oli koottu työn osa-alueet asiantuntemuksellaan kattava ohjausryhmä. Ohjausryhmän jäseniä väitöstutkija voi tavata myös yksittäin silloin, kun tarvitsee juuri tiettyä asiantuntemusta.

Kuva 5. Ensisijaisten ohjaajien määrä.

Ohjaustapaamisten tiheys vaihteli suuresti. Suurin osa vastaajista sai ohjausta kuukausittain (17 vastaajaa; 29,8 %) tai noin kerran kahdessa kuukaudessa (19 vastaajaa; 33,3 %), mutta joukossa oli myös niitä, jotka tapasivat ohjaajansa vain kerran lukukaudessa (11 vastaajaa; 19,3 %) tai sitäkin harvemmin (7 vastaajaa; 12,3 %). Kolme vastaajaa (5,3 %) sai ohjausta viikoittain (Kuva 6). Koska emme kysyneet, miksi tapaamisia oli niin usein tai harvoin kuin oli, voimme vain arvella syitä. Tiedeyliopistoissa päätoimiset ja tutkimusryhmissä mukana olevat väitöstutkijat tapasivat ohjaajaansa useammin kuin osa-aikaiset ja ilman ryhmää toimivat (Pyhäntö ym. 2021), mutta meidän tutkimuksessamme aineisto oli liian pieni tämän tyyppisen vertailun tekemiseen, emmekä kysyneet, kuinka pitkiä rahoitettuja jaksoja vastaajilla oli. Lienee selvää, että väitöstutkijalla voi monista syistä olla tohtoriprojektissaan vaiheita, jolloin tapaamisia ohjaajan kanssa on niukasti, samoin joissain vaiheissa tapaamisia voidaan tarvita usein. Silti tapaaminen harvemmin kuin kerran lukukaudessa on todella vähän.

Kuva 6. Ohjaustapaamisten tiheyden prosenttiosuudet (N = 57).

Ohjaukseen ja ohjaustilanteisiin liittyviä asioita saimme avovastauksina kysymykseen ”Kerro esimerkki hyvästä ohjaustilanteesta”. Hyvän ohjauksen kuvaukset paljastivat vastaajien kokemuksia siitä, millainen ohjaus on toiminut hyvin ja auttanut heitä edistämään työtään. Vastauksista kävi ilmi sama kuin edellä. Ohjauksen muotoja oli

useanlaisia, sillä osa vastaajista kertoi *yhdestä ohjaajasta*, osa *ohjausryhmästä* tai sen jäsenistä, osa taas taiteellisten osioiden *arviointilautakunnasta*. Viimeksi mainittua hieman yllättävää kommenttia voi selittää Sibelius-Akatemian uuden mallin mukainen tohtorintutkinto, jossa taiteellisten osioiden arviointilautakunta käy palautekeskustelun väitöstutkijan kanssa kunkin taiteellisen osion jälkeen, ja tämä keskustelu voi sisältää pohdintaa myös siitä, mihin suuntaan projektia olisi mahdollista jatkaa. Toinen vaihtoehto on, että ohjauksen ja arvioinnin kokemukset sekoittuvat. Riippumatta siitä, kuka ohjaajana toimi ja mistä vastaaja palautetta oli saanut, hyvin tärkeä kokemus vastaajille oli se, että ohjaajalla oli aikaa. Tämä näkyi sekä siinä, että tapaamiset järjestyivät riittävän usein, sekä siinä, että ohjaustilanteissa ohjaajalla ei vaikuttanut olevan kiire.

Hyvä ohjaaja otti huomioon väitöstutkijan elämäntilanteen ja ymmärsi kokonaisuutta. Tapaamisissa ja ohjaustilanteissa vastaajat arvostivat vuorovaikutusta ja keskustelua, jonka tuli olla *kannustavaa ja kunnioittavaa*, sisältää *positiivista palautetta ja rakentavaa kritiikkiä*. Hyvässä ohjaustapaamisessa sekä ohjaaja että vastaaja itse olivat *hyvin valmistautuneita* tapaamiseen ja voimakkaasti *läsnä ohjaustilanteessa*, ja ohjaajan tuntui olevan *opiskelijan puolella*. Hyvään ohjaukseen kuului myös se, että ohjaaja auttoi vastaajaa *priorisoimaan*, osoitti tulevia *suuntaviivoja* tai antoi *virikkeitä jatkotyölle*. Hyvässä ohjaustilanteessa vastaaja koki, että *hänen työllään on merkitystä*.

Hyvä ohjaaja oli vastaajien mielestä ensisijaisesti asiantuntija, joka kykenee *näkemään työn kokonaisuuden*, joka *tuntee aihealueen* ja sen *teoreettisen viitekehyksen* ja jolla on myös *käytännössä kokemusta* vastaajan tohtoriprojektin alasta. Asiantuntemuksensa avulla ohjaaja pystyy *jäsentämään ajatusten massaa, karsimaan epärelevanttejä rönsyjä* ja löytämään *raakileesta olennaisimmat kohdat*, joskus myös *uusia näkökulmia*. Ohjaaja oli saattanut myös antaa tutkimuskirjallisuusvinkkejä.

Edellä luetellut asiat nousivat esiin myös niissä tilanteissa, joissa vastaaja oli vaihtanut ohjaajaansa (16 % vastaajista) tai harkinnut vaihtavansa ohjaajaa (27,8 % vastaajista), sillä kyllä-vastaus sisälsi avovastauksymyksen ”tarkenna, miksi”. Syitä vaihtamiseen kirjoitti vain pieni osa vastaajista, joten syyt pitää ymmärtää yksilöllisinä. Vastaajien

mainitsemia syitä olivat *kommunikoinnin vaikeudet*, ohjaajan *kiire ja ajan puute*, ohjaajan *kuormittuneisuus*, ohjaajan *asiantuntemuksen puute* ja vastaajan *tarve saada toinenkin näkökulma* sekä ohjaajan *negatiivinen asenne* vastaajaa kohtaan.

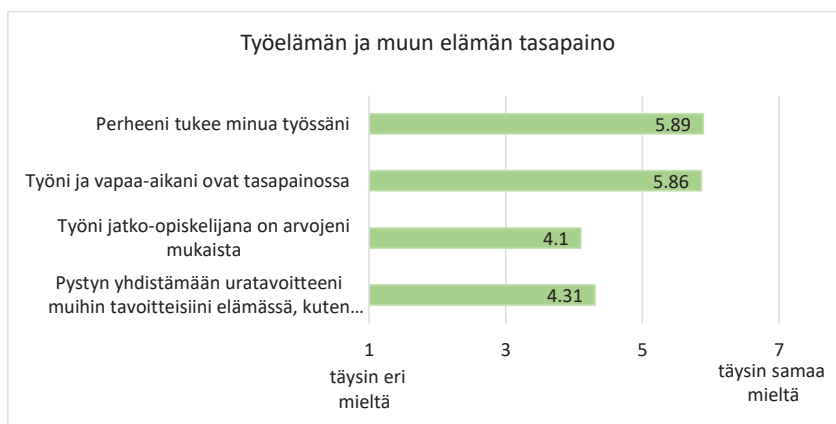
9.3. Taidealan väitöstutkijoiden kokemukset opiskelun ja muun elämän tasapainosta

Kuten aiemmin on todettu, väitöstutkijan elämäntilanne on erilainen kuin perusopiskelijan. Kyselymme vastaajista lapsia oli lähes kahdella kolmasosalla (62,5 %), mikä on selvästi enemmän kuin esimerkiksi Isohäätälän ym. (2017) tiedealaa koskevassa tutkimuksessa, jonka vastaajista lapsia oli 40 %:lla. Tämä johtuu osittain siitä, että taidealalla väitöstutkijat ovat vanhempia kuin tiedealalla (katso lukua 4.2). Sillä, oliko vastaajalla lapsia, ei ollut yhteyttä hyvinvointiprofiileihin ($\chi^2(3) = 0,810; p = .994; N = 67$), eikä – toisin kuin Jackmanin ym. (2022) tutkimuksessa – kokemuksiin ohjaajien ($\chi^2(2) = 2,560; p = .278; N = 66$) tai yliopistoyhteisön ($\chi^2(2) = 0,312; p = .856; N = 66$) tuesta. Sen sijaan havaitsimme opintomotivaatioon liittyvien tutkimusintressin ($\chi^2(4) = 18,123; p < .001; N = 69$) ja kehittymisintressin ($\chi^2(4) = 38,205; p < .001; N = 70$) voimakkaan yhteyden siihen, onko vastaajalla lapsia, kun taas välineellisen intressin kanssa yhteyttä ei ollut ($\chi^2(4) = 3,854; p = .426; N = 71$). Toisin sanoen niitä, joilla oli lapsia, tutkinnon tekemistä motivoivat itsen haastaminen, kiinnostus aiheeseen ja halu kehittyä (taiteilija-)tutkijana enemmän kuin niitä, joilla ei ollut lapsia, mutta tällaista yhteyttä tulevaisuuden työmahdollisuuksiin tai palkkatasoon liittyviin intresseihin ei ollut.

Vastaajilta kysyttiin perheen tuesta muuttujalla ”Perheeni tukee minua työssäni” (1 = täysin eri mieltä; 7 = täysin samaa mieltä). Vastaukset kertoivat perheen voimakkaasta tuesta ($M = 5,89; s = 1,525; N = 72$; kuva 7).

Opintojen ja muun elämän yhdistämistä koskevia väittämiä, joihin vastattiin asteikolla 1 (täysin eri mieltä) – 7 (täysin samaa mieltä), oli kolme: ”Pystyn yhdistämään uratavoitteeni muihin tavoitteisiini elämässä, kuten perheen perustamiseen”; ”Työni jatko-opiskelijana on

arvojeni mukaista” sekä ”Työni ja vapaa-aikani ovat tasapainossa”. Mittauksessa Cronbachin alfa kolmen muuttujan mittarille oli ($N = 72$) = 0,717. Taidealan kyselyssä näistä kolmesta kysymyksestä muodostetun summamuuttujan keskiarvo ($M = 4,77$; $s = 1,362$) oli hieman matalampi kuin tiedealalla ($M = 4,90$; Pyhältö ym. 2018). Sukupuolten välillä ei ollut eroa työelämän ja muun elämän tasapainoa mittaavissa kysymyksissä ($F(1,65) = 0,326$; $p = .570$), mutta vastaukset kolmeen muuttujaan erosivat toisistaan ($F(1,65) = 48,586$; $p < .001$). Kuva 7 osoittaa, että erityisesti tasapaino työn ja vapaa-ajan välillä oli helpompi saavuttaa kuin arvojen mukainen toiminta tai uratavoitteiden yhdistäminen muuhun elämään.

Kuva 7. Perheen tuki -muuttujan ja kolmen opiskelu-elämä-muuttujan keskiarvot asteikolla 1-7.

Tutkiaksemme opiskelun ja muun elämän tasapainon yhteyttä vastaajien hyvinvointiin ja keskeyttämisajatuksiin loimme edellä kuvatusta summamuuttujasta aiemman mallin mukaan kolme luokkaa (heikko tasapaino, arvot < 4 , keskinkertainen tasapaino, arvot $4-5$ ja hyvä tasapaino, arvot > 5). Khiin neliötesti osoitti, että hyvällä tasapainolla oli selvä yhteys hyvinvointiprofileihin ($\chi^2(6) = 35,107$; $p < .001$; $N = 67$) ja vähäiseen psyykkiseen kuormittuneisuuteen ($\chi^2(2) = 13,244$; $p < .001$; $N = 71$). Opiskelun ja elämän tasapaino vähensi myös keskeyttämisajatuksia ($\chi^2(2) = 7,486$; $p = .024$; $N = 71$).

9.4. Tohtorikoulutuksen infrastruktuuri

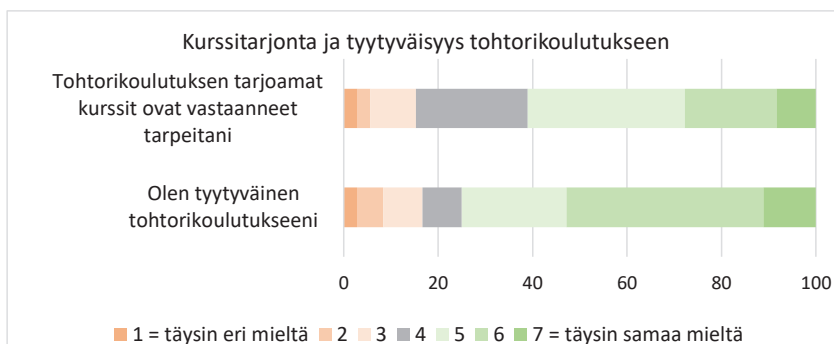
Tutkiessaan väitöstutkijoiden motivaatiotekijöitä Sverdlik ja Hall (2020) arvioivat, että hyvinvointia ja motivaatiota olisi mahdollista tukea selkeällä opinto-ohjelman rakenteella ja väitöstutkijoiden tiiviillä sosiaalisilla verkostoilla. He korostivat tohtorikoulutuksen järjestäjän vastuuta näistä seikoista. Se, että väitöstutkijat ovat tietoisia opintojen tavoitteista ja rakenteesta, lisää heidän kokemaansa hyvinvointia (Lovitts 2008). Jos ohjeistus on selkeä ja helposti löydettävissä, se helpottaa opiskelua ja säästää aikaa. Ei kuitenkaan riitä, että ohjeistus on olemassa vain yliopiston sisäisillä tai ulkoisilla internet-alustoilla, sillä siitä voi tulla lisää haasteita erityisesti, jos alustat eivät toimi luotettavasti (Stoten 2023). Aiempaan tutkimukseen perustuen Mackie ja Bates (2018) listaavat lukuisia kuormittuneisuuden kokemusta lisääviä yliopistoprosesseja: kirjoittamattomat säännöt, läpinäkyvyyden puute, epäselvät odotukset, suljettu päätöksenteko ja heikko viestintä (psykkisestä kuormittuneisuudesta luvussa 7.3).

Seuraavassa tarkastellaan taidealan tohtorikoulutuksen infrastruktuuria käsitteleviä kysymyksiä ja verrataan tuloksia tiedealalla saatuihin vastauksiin.

Tohtorikoulutuksen infrastruktuuria vastaajat saivat arvioida useiden kysymysten avulla. Ne koskivat niin opetustarjontaa, jatko-opintoja koskevaa ohjeistusta kuin vastaajan tyytyväisyyttä koulutukseenkin. Yleiskuvaa koskevaan kysymykseen *Oletko tyytyväinen tohtorikoulutukseesi* annetut vastaukset kallistuivat voimakkaasti tyytyväisyyden puolelle ($M = 5,11$; $s = 1,497$; $N = 72$; kuva 8). Tiedealalla vastaava kokonaistyytyväisyys oli hieman alhaisempi ($M = 4,60$; Pyhältö ym. 2021). Väitteeseen *Kurssit ovat vastanneet tarpeitani* annetut vastaukset osoittivat, että suuri osa vastaajista piti kurseja omiin tarpeisiinsa sopivina ($M = 4,74$; $s = 1,343$; $N = 72$; tiedealalla $M = 4,47$; Pyhältö ym. 2021).

Kurssitarjontaan liittyi myös avoin kysymys ”Mikä on ollut hyödyllisin kurssi/koulutus/workshop, johon olet jatko-opintojesi aikana osallistunut?” Avovastauksissa yksittäisinä hyvinä kursseina mainittiin seminaarit (14 mainintaa), erilaiset kirjoittamisen kurssit, mukaan lukien konferenssiesitelmän valmisteleminen (14 mainintaa) sekä oman

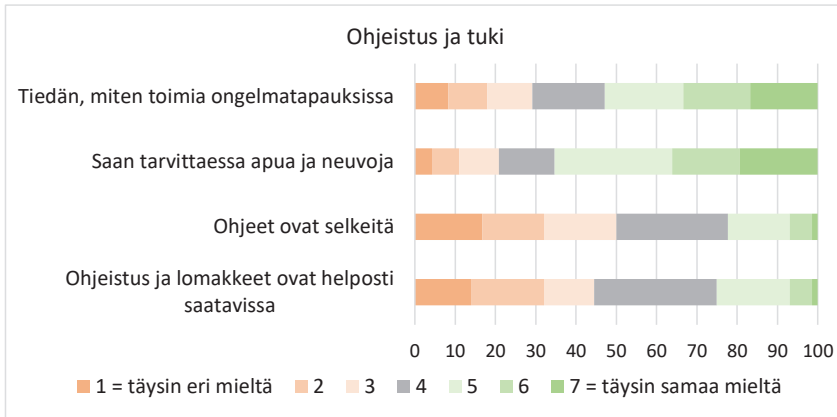
aihealueen sisältökurssit, joita järjestettiin joko vastaajan omassa yliopistossa tai sen ulkopuolella (14 mainintaa). Melkein yhtä usein mainittiin jokin menetelmäkurssi (12 mainintaa) ja seuraavana oli kokonaisuus, johon sisältyivät etiikka, filosofia ja aineistohallinta (8 mainintaa yhteensä). Muitakin kursseja mainittiin satunaisesti.

Kuva 8. Vastaajien tyytyväisyys kurssitarjontaan ja tohtorikoulutukseen. Vastausten hajonta %-osuuksina.

Jatko-opintoja koskevien ohjeiden selkeys jätti taidealoilla jonkin verran enemmän toivomisen varaa ($M = 3,32$; $s = 1,537$; $N = 72$) kuin tiedealoilla ($M = 3,88$), samoin erilaisten ohjeiden ja lomakkeiden saatavuus ($M = 3,42$; $s = 1,537$; $N = 71$; tiedeala $M = 3,91$). Apua ja neuvoja oli saatavilla taidealalla yhtä lailla kuin tiedealallakin ($M = 4,85$; $s = 1,667$; $N = 72$; tiedealalla $M = 4,83$), ja vastaajat melko hyvin tiesivät, miten toimia ja kenen puoleen kääntyä ongelmatilanteissa ($M = 4,47$, $s = 1,854$; $N = 72$; tiedealalla $M = 4,24$). Kaikissa näissä kysymyksissä oli hajontaa (kuva 9). (Tiedealaa koskevat keskiarvot, katso Pyhältö ym. 2021.)

Loimme neljästä edellä analysoidusta kysymyksestä yhden ”ohjauksen toimivuus” keskiarvomuuttujan ja jaoinme vastaajien kokemukset kolmeen luokkaan: ohjaus toimii huonosti (keskiarvomuuttujan arvot < 4), ohjaus toimii keskinkertaisesti (keskiarvomuuttujan arvo 4–5) ja ohjaus toimii hyvin (keskiarvomuuttujan arvo > 5). Keskeyttämisen ja ohjeistuksen välillä oli nähtävissä yhteyttä, sillä ohjeistuksen toimivuutta huonoksi arvioivilla oli eniten keskeyttämisajatuksia, mutta

Kuva 9. Jatko-opintoihin liittyvä ohjeistus ja tuki. Vastausten hajonta %-osuuksina.

khiin neliötestin mukaan tulos ei aivan saavuttanut tilastollisen merkittävyyden rajaa ($\chi^2(2) = 5,870; p = .053; N = 71$). Sen sijaan ohjeistuksen toimivuudella ei ollut yhteyttä sen enempää MHI-mittarilla arvioituun kuormittuneisuuden kokemukseen ($\chi^2(2) = 0,606; p = .739; N = 71$) kuin hyvinvointiprofileihinkaan ($\chi^2(6) = 6,184; p = .403; N = 66$).

10. Ura- ja talousnäkymät sekä opintoajat

10.1. Talous- ja uranäkymien merkitys tohtoriopinnoissa tiedealalla

Rahoituksella ja uranäkymillä on monenlaisia vaikutusta tohtoriopintoihin tiedealalla. Torcka ym. (2022) tarkastelivat artikkelissaan aiempaa tutkimusta, ja totesivat sen perusteella, että väitöstutkijat saavat rahoitusta useista erityyppisistä lähteistä ja rahoituksen kesto ja suuruus vaihtelevat. Rahoitus voi vaikuttaa paitsi opintoaikaan ja keskeyttämisajatuksiin joskus myös aiheenvalintaan. Heidän referoimansa tutkimuksen mukaan rahoitus ei kuitenkaan suoraan ole yhteydessä opiskeluaikoihin, sillä rahoitus voi myös viivästyttää valmistumista. Opintoihin käytettyyn aikaan vaikuttavat lisäksi monet yhtaikaiset tekijät, muiden muassa tohtoriopintojen aikana hankittu osaaminen ja työllistymismahdollisuudet. Myös Mackie ja Bates (2018) viittaavat katsausartikkelissaan tutkimuksiin, joiden mukaan taloudellista epävarmuutta pidetään merkittävänä ja uranäkymien epävarmuutta mahdollisena kuormitustekijänä.

Tohtoroitumisvaiheen rahoitukseen on useita erilaisia vaihtoehtoja. Yliopistot voivat myöntää rahoituksen, jolloin väitöstutkija on työsuhhteessa yliopistoon. Waaijer ym. (2016) kutsuvat tällaisia väitöstutkijoita sisäisiksi (internal) ja huomauttavat, että rahoituksen lisäksi työsopimukseen sisältyy työehtosopimuksen mukaisia etuuksia ja oikeus-suoja. Vuonna 2024 alkanut tohtorikoulutuspilottihanke (OKM 2024a) tavoittelee tuhatta uutta tohtorintutkintoa 255 M€:n määrärahalta, jolla yliopistot palkkaavat väitöstutkijoita kolmen vuoden määräajaksi. Tämä rahoitus lisää rahoituksen kohteena olevien tiedealojen tohtorikoulutuspaikkoja. Rahoitus kuitenkin jakautui epätasaisesti eri tohtorikoulutusaloille, joten tohtorikoulutuspaikkojen määrä yliopistoissa vaihtelee suuresti. Ne väitöstutkijat, joita yliopisto ei rahoita ja joita Waaijer ym. (2016) kutsuvat ulkoisiksi (external), voivat saada rahoit-

tusta säätiöltä tai muulta yliopiston ulkopuoliselta rahoittajalta tai he voivat rahoittaa tohtoroitumisvaiheen omilla säästöillään, opintotuella tai työttömyyskorvauksella. Osa väitöstutkijoista käy osa-aikaisesti töissä ja rahoittaa näin osa-aikaisen opiskelunsa. Pieni osa väitöstutkijoista työskentelee sellaisessa yliopiston ulkopuolisessa työpaikassa, jossa tohtorintutkinnon tekeminen kuuluu osaksi työtehtävää ja jossa projekti hyödyttää sekä tekijäänsä että työnantajaa. Se, millaisia mahdollisuuksia rahoituksen saamiseen on, vaihtelee suuresti aloittain; Isohätälä ym. (2017) osoittivat, että rahoituksen ja tutkimusalan välillä on tilastollisesti merkitsevä yhteys, samoin on osa-aikaisten opintojen ja alan välillä. Säätiöiden ja rahastojen myöntämien apurahojen kesto voi vaihdella suuresti, eikä apurahoihin useinkaan liity työsuhteita tai työsuhteen etuja.

Suomessa tehdyn tiedealaa koskevan selvityksen mukaan noin viidesosa (19,5 %) tohtorintutkinnon suorittaneista oli saanut rahoituksensa yhdestä lähteestä, hieman yli kolmasosa (37,5 %) kahdesta tai kolmesta lähteestä ja hieman yli kolmasosa (36,7 %) 4–10 lähteestä. Pieni osa (4,4 %) oli saanut rahoitusta yli kymmenestä lähteestä, kun vain 2 % ei ollut saanut mitään rahoitusta. Yli puolet rahoituksista (63,8 %) oli kestoltaan vuoden tai vähemmän. (Väisänen 2024.)

Aiempi tutkimus on osoittanut, että sellaiset väitöstutkijat, joilla on mahdollisuus tehdä tohtoriprojektiaan kokopäiväisesti, kokevat yliopistoyhteisön voimaannuttavampana ja ohjauksen parempana kuin ne, joilla on mahdollisuus vain osa-aikaiseen työskentelyyn (Pyhältö ym. 2016; Stubb ym. 2011). Heidän kokemuksensa ohjaajien tuesta ja vertaistuesta on myös voimakkaampi kuin osa-aikaisilla (Jackman ym. 2022). Toisaalta osa-aikaisesti tohtoriprojektiaan työstävät näyttävät voivan henkisesti paremmin, ja he ovat tyytyväisempiä ystävyys-suhteisiinsa kuin kokopäiväisesti opiskelevat (Isohätälä ym. 2017). Waaijerin ym. (2016) mukaan yliopiston palkkalistoilla olevat (”sisäiset”) väitöstutkijat kokevat vähemmän stressiä kuin yliopiston ulkopuolelta rahoituksensa saavat verrokkit.

Pyhällön ym. (2021) aineistossa tiedealan väitöstutkijoista lähes puolet (45 %) tavoitteli työuraa akateemisella alalla ja noin kolmannes (35 %) sen ulkopuolella. Erityisesti päätoimisesti tohtoriprojektiaan

tekevillä oli enemmän pyrkimystä akateemiselle uralle kuin osa-aikaisilla. Uranäkymien epäselvyyden on aiemmin todettu aiheuttavan kuormittuneisuutta. Viime aikoina on lisätty informaatiota uravaihtoehtoista, mutta kuormittuneisuutta aiheuttavat myös työmarkkinoiden heilahtelut ja kilpailu työpaikoista (Marais ym. 2018).

Tohtoriopintojen suoritus aika tiedealan yliopistoissa on vaihdellut eri vuosina seitsemän vuoden molemmin puolin (6,8 – 7,4 vuotta; Vipunen 2024e). Osin tämä kertoo siitä, että opintoja suoritetaan osa-aikaisesti. Sainio (2010) kysyi, kauanko opinnot olisivat kestäneet päätoimisesti opiskellen, ja silloin keskiarvo oli 4,2 vuotta kun tutkinnon tekoon kulunut aika todellisuudessa oli 7,2 vuotta. Väitöstutkijoiden omat arviot valmistumisajoistaan ovat hieman tilastoja optimisempia, sillä esimerkiksi Oulun yliopistossa kaikkien vastaajien keskimääräinen arvio tutkinnon suoritusajasta oli 5,9 vuotta (Isohätälä ym. 2017) ja Helsingin yliopistossa 5,8 vuotta (Pyhälto ym. 2021). Tiedealakohtaiset erot ovat kuitenkin suuria.

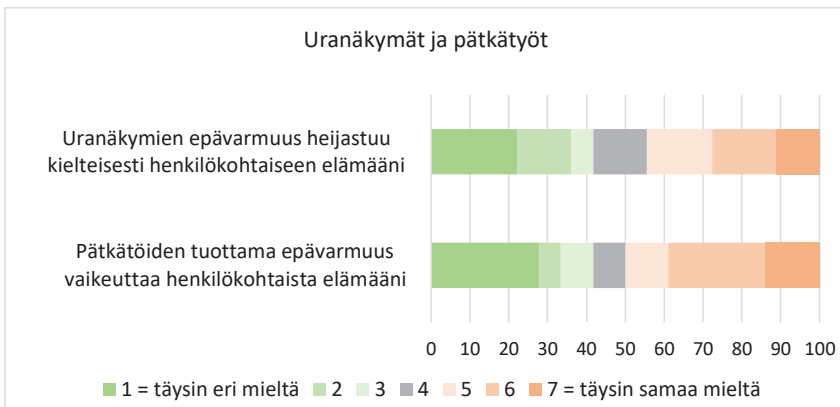
10.2. Taidealan väitöstutkijan arviot tutkinnon suoritusajasta sekä kokemukset urakehityksestä ja taloudesta

Kysyimme osallistujilta tekevätkö he tohtoriprojektiaan osa-aikaisesti vai päätoimisesti. Vastaajista osa-aikaisesti tekeviä oli hieman yli puolet (51,3 %) ja päätoimisesti (kokoaikaisesti) reilu kolmasosa (37,5 %), 8 vastaajaa (11,1 %) ei vastannut kysymykseen. Taidealalla päätoimisia väitöstutkijoita oli selvästi vähemmän kuin tiedealalla Suomessa (61 % Isohätälä ym. 2017; 62 % Pyhälto ym. 2021). Kysyimme myös opintojen aloittamisvuotta ja arviota tulevasta valmistumisvuodesta. Vastaajista 66 ilmoitti molemmat, ja näin saatiin näille vastaajalle arvioitu tutkinnon suoritus aika. Keskiarvo oli 7,0 vuotta, mediaani 6 vuotta, ja vaihtelu oli suurta (standardipoikkeama 4,1 vuotta, vaihteluväli 2–25 vuotta) ja se on korkeampi kuin tiedealalla. Taidealan tohtorikoulutuksesta valmistuneiden tohtorien opintojen kesto on viime vuosina vaihdellut 6,9 vuodesta 10,1 vuoteen (Vipunen 2024e). Tulos osoittaa saman kuin tiedealan kyselytkin: arvioidut tutkinto-

ajat ovat (joitain poikkeuksia lukuun ottamatta) optimistisempia kuin todelliset.

Vertasimme riippumattomien otosten t-testillä opintojen arvioitua kestoja tutkintoon kokoaikaisesti suorittavien ryhmässä ($M = 5,70$ vuotta; $s = 1,436$; $N = 27$) ja osa-aikaisesti suorittavien ryhmässä ($M = 7,86$ vuotta; $s = 5,037$; $N = 37$), ja ero oli tilastollisesti merkitsevä ($t(62) = 2,148$; $p = .018$; $N = 64$). Myös näissä ryhmissä tutkinnon arvioitu suoritusaika taidealalla oli pitempi kuin tiedealalla (päätoimiset $M = 4,7$ vuotta ja osa-aikaiset $M = 7,5$ vuotta; Pyhältö ym. 2021).

Henkilökohtaisen elämän tekijöistä kysyttiin seuraavilla väitteillä: ”Pätkätöiden tuottama epävarmuus vaikeuttaa henkilökohtaista elämääni” ja ”Uranäkymien epävarmuus heijastuu kielteisesti henkilökohtaiseen elämään”. Vastauksissa oli paljon hajontaa. Siinä missä 24 vastaajaa oli täysin tai jokseenkin eri mieltä pätkätyöväitteen kanssa, 28 vastaajaa oli täysin tai samaa mieltä sen kanssa ($M = 4,00$; $s = 2,289$; $N = 72$). Vastaavasti uranäkymäväitteen kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä oli 26 vastaajaa ja täysin tai jokseenkin samaa mieltä 20 vastaajaa ($M = 3,83$; $s = 2,116$; $N = 72$). Kuva 10 näyttää vastausten hajonnan (%-osuuksina). On tärkeä huomata, että pätkätyöt eivät taidealalla tarkoita ainoastaan tohtoriprojektin pätkätyöluonnetta, vaan myös muut työtehtävät voivat olla ajoittaisia ja niiden määrä voi vaihdella, mikä lisää työn pirstaleisuutta.

Kuva 10. Uranäkymät ja pätkätyöt. Vastausten hajonta %-osuuksina.

Uranäkymistä kysyimme myös erillisellä, avoimella kysymyksellä ”Millaisia urasuunnitelmia sinulla on tohtorintutkinnon suorittamisen jälkeen?”. Saimme kysymykseen kaikkiaan 59 vastausta, joista osa sisälsi vain yhden uratoiveen, osa useita. Vastauksissa oli myös pohdintaa siitä, millaisia vaikutuksia tohtorintutkinnolla on työmarkkinoilla.

Avovastausten analyysi osoitti, että moni vastaajista arvioi jatkavansa nykyisessä tehtävässä myös tohtorintutkinnon suorittamisen jälkeen (17 mainintaa). Vaikka peräti 26 vastaajan toiveissa oli lisäksi saada tehdä tutkimustyötä yliopistossa tai *tutkijayhteisössä*, tämän mahdollisuuden epävarmuus tunnistettiin vastauksissa. Viidessä vastauksessa mainittiin tulevaisuuden työtehtävä, jossa olisi mahdollisuus *urakehitykseen*, ja kymmenellä vastaajista oli toiveissa uusi *tohtorintutkintoa edellyttävä asiantuntijatyö*. Neljä vastaajaa toivoi, että tulevaisuuden työsuhde olisi *taloudellisesti vakaa*, ja näiden vastausten vähyys kertonee omalta osaltaan siitä, kuinka epävarmaa tällaisen työsuhteen saavuttaminen on edes tohtorintutkinnon suorittamisen avulla. Lisäksi kahdeksan vastaajaa kirjoitti uratoiveisiin liittyvistä pettymyksistään, esimerkiksi kuinka omalle *erityisosaamiselle ei tunnu olevan tarvetta* yliopistomaailmassa, kuinka *tohtorintutkinto heikentää mahdollisuuksia työllistyä* ja kuinka *taloudelliset realiteetit tulevat nopeasti vastaan*. Kuudella vastaajalla ei ollut käsitystä tulevaisuuden työtehtävistä.

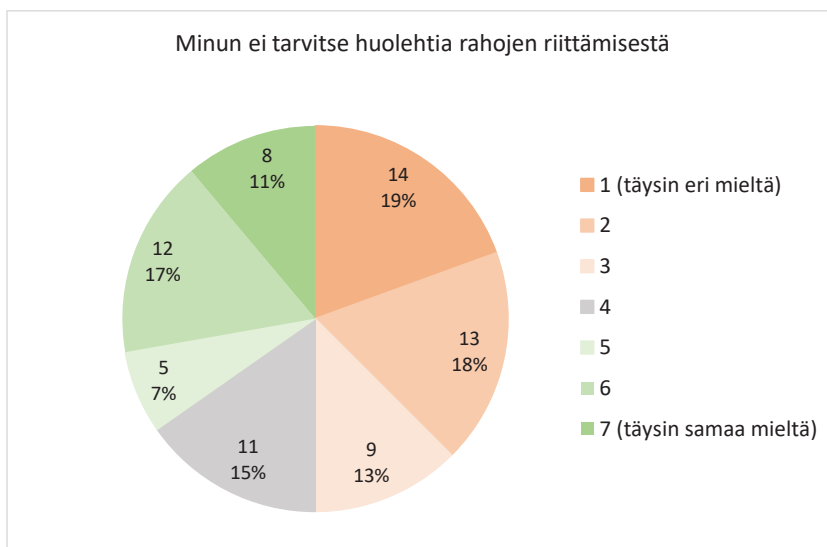
Valtaosa aiemmin mainitusta tohtorikoulutuspilotin rahoituksesta (OKM 2024b) suuntautui tiedealalle, eikä esimerkiksi Taideyliopisto saanut yhtään tohtorikoulutuspaikkaa. Muutenkin taidealan yliopistoilla on vain vähän palkallisia väitöstutkijan tehtäviä. Valtaosa taidealan väitöstutkijoista rahoittaakin projektinsa jollain muulla tavalla kuin yliopiston rahoituksella, ja erityisesti säätiöiden ja rahastojen myöntämät apurahat ovat taidealalla tärkeitä, joskin erittäin kilpailtuja. Taidealan kyselyssämme kaikkiaan 24 vastaajaa teki kyselyhetkellä tohtoriprojektiaan työsuhteessa yliopistoon, mutta tässä kysymyksessä ei tarkennettu työsuhteen kestoa eikä sitä, oliko se koko- vai osa-aikainen. Koska työsuhteen yksityiskohtia ei kysytty, työsuhde on voinut olla joko tohtoriprojektin tekemiseen liittyvä tai muu yliopiston tehtävä; näistä ensin mainittu voidaan tulkita rahoituksen saamiseksi. (Ulkopuolista) henkilökohtaista rahoitusta oli saanut 28/72 eli 38,9 % vastaajista.

Kyselyssä ei tarkennettu, kuinka pitkäkestoista rahoitusta vastaaja sai, eli rahoituksen kesto on voinut olla muutamasta kuukaudesta kolmeen vuoteen. Miesten ja naisten välillä rahoituksen saamisessa ei ollut eroa ($\chi^2(1) = 1,735; p = .227; N = 55$). Vastauksissa olikin päällekkäisyyttä, sillä 13 vastaajaa kertoi sekä työsuhteesta että henkilökohtaisesta rahoituksesta. Vastaajista 33 (45,8 %) ilmoitti, että ei ole saanut mitään rahoitusta, mikä oli selvästi korkeampi osuus kuin tiedealalla, jossa vain 22 % vastaajista ilmoitti, että ei ollut saanut mitään rahoitusta (Pyhältö ym. 2021). Muuksi rahoitukseksi mainittiin omat säästöt tai palkka työstä toisaalla (koko- tai osa-aikaisesti tai free-lancerina), taiteilija-apuraha, aikuiskoulutustuki, työttömyyskorvaus ja työeläke.

Tohtoriprojektin tekeminen osa-aikaisesti selittyy osin rahoitusmahdollisuuksien niukkuudella, osin sillä, että taidemaailmasta ei ole mahdollista irrottautua siitäkään huolimatta, että saisi tohtoriprojektilleen täyden rahoituksen. Uran kannalta tärkeä työtehtävä kannattaa ottaa vastaan, vaikka tohtori projekti (mahdollisine rahoituksineen) pitäisi sen ajaksi panna tauolle. Tämän vuoksi tohtori projektia varten saadulla rahoituksella ei ollut yhteyttä tutkinnon arvioidun suoritusajan keston. Rahoitusta kyselyhetkellä saavien ryhmä ($N = 27$) arvioi tutkinnon suorittamisen kestoksi 6,81 vuotta ($s = 4,438$) ja rahoitusta vailla olevien ryhmä ($N = 37$) 7,58 vuotta ($s = 4,580$), eikä ryhmien välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ($t(51) = 0,615; p = .541$).

Yksi kysymys käsitteli taloustilannetta tohtoriopintojen aikana: ”Minun ei tarvitse huolehtia jatkuvasti siitä riittävätkö rahani elämiseen”. Vastausvaihtoehdot olivat asteikolla 1 (täysin eri mieltä) – 7 (täysin samaa mieltä). Kysymyksen vastauksissa oli paljon hajontaa ($M = 3,67; s = 2,069; n = 72$; kuva 11), ja suunnilleen puolet vastaajista oli ainakin ajoittain huolissaan rahojensa riittämisestä.

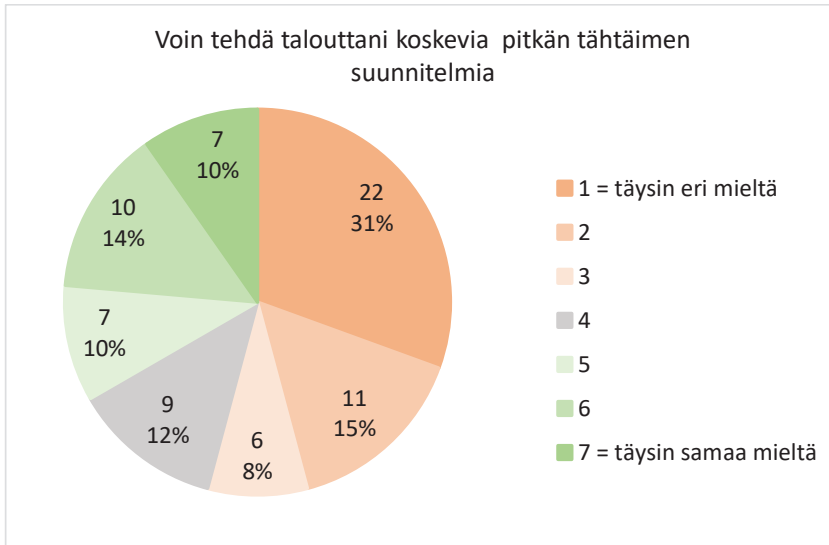
Huoli rahojen riittävydestä luokiteltiin ristiintaulukoiteja varten kolmeen luokkaan seuraavasti: vastaukset 1–3 ’suuri huoli’, vastaus 4 ’siltä väliltä’ ja vastaukset 5–7 ’ei huolta’. Huoli rahojen riittävydestä ei ollut kytköksissä siihen, oliko vastaajalla rahoitus tohtori projektilleen ($\chi^2(2) = 0,261; p = .878; N = 58$). Osittain tämä kertonee siitä, että rahoitus saattoi olla lyhytkestoista tai niukkaa, osin siitä, että taidekentällä toimivat ovat tottuneet epävarmoihin tuloihin. Lähes 2/3:lla vastaajista

Kuva 11. Kokemus rahojen riittävydestä Vastausten määrät ja hajonta %-osuuksina.

(62,5 %) oli lapsia, joten rahojen riittäminen ei koskenut vain vastaajaa. Huoli rahojen riittävydestä ei kuitenkaan kytkeytynyt siihen, onko vastaajalla lapsia ($\chi^2(2) = 1,387; p = .500; N = 71$).

Kuten muuhinkin taloutta koskeviin kysymyksiin, myös vastaukset kysymykseen ”Voin tehdä talouttani koskevia pidemmän tähtäimen suunnitelmia” sisälsivät paljon vaihtelua ($M = 3,36; s = 2,151; N = 72$; kuva 12). Kuten edellä vastauksissa koskien rahojen riittävyttä, myös talouden suunnittelu oli mahdollista vain vähemmistölle vastaajista. Mahdollisuus talouden suunnitteluun luokiteltiin ristiintaulukointia varten samoin kuin aiemmatkin muuttajat: vastaukset 1–3 ’huonosti’, vastaus 4 ’siltä väliltä’ ja vastaukset 5–7 ’hyvin’. Taloutta koskevien suunnitelmien mahdollisuus ei kuitenkaan ollut kytköksissä saatuun rahoitukseen ($\chi^2(2) = 1,377; p = .502; N = 58$) eikä siihen, onko perheessä lapsia ($\chi^2(2) = 2,517, p = .284; N = 71$). Myöskään vastaajan sukupuoli ei ollut kytköksissä sen enempää huoleen rahojen riittävydestä ($\chi^2(2) = 0,450; p = .799 N = 68$) kuin mahdollisuuteen tehdä pitkän tähtäimen taloussuunnitelmia ($\chi^2(2) = 2,191; p = .344; N = 68$).

Kuva 12. Mahdollisuus taloutta koskeviin pitkän tähtäimen suunnitelmiin. Vastausten määrä ja hajonta %-osuuksina.

Tarkastelimme lopuksi khiin neliötestillä muuttujan ”huoli rahojen riittävydestä” yhteyttä psyykkisen kuormittumisen asteeseen, hyvinvointiprofileihin ja keskeyttämisajatuksiin. Taloushuolet lisäsivät psyykkisen kuormittavuuden (MHI-5-mittari) kokemusta ($\chi^2(2) = 9,928; p = .007; N = 72$), ja hyvinvointiprofiilien mukaan huonoimmin voivilla oli eniten taloudellisia huolia ($\chi^2(6) = 16,345; p = .012; N = 67$). Keskeyttämisajatuksia oli eniten siinä ryhmässä, jossa oli suuri huoli taloudesta, mutta tulos ei aivan saavuttanut tilastollisen merkitsevyyden rajaa ($\chi^2(2) = 5,942; p = .051; N = 72$).

11. Merkittävät myönteiset ja kielteiset kokemukset

Pyysimme kyselyssä vastaajia kuvaamaan merkittävää jatko-opintopolkuun liittyvää myönteistä kokemusta kolmen virkkeen alun avulla:

Jatko-opintopolkuun liittyy erilaisia merkityksellisiä tapahtumia ja käännekohtia. Kuvaa yhtä merkittävää myönteistä kokemustasi seuraavia virkkeitä jatkamalla:

Jatko-opintopolkuni merkittävä myönteinen kokemus oli, kun...

Kokemus oli minulle merkittävä, koska...

Silloin minusta tuntui...

Seuraavassa kysymyksessä pyysimme vastaavalla sanamuodolla kuvausta kielteisestä kokemuksesta.

Myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia koskeneiden kysymysten avovastaukset analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Tässä luvussa kuvatut asiakokonaisuudet on luotu luokittelemalla koodatut ilmaisut ja asiat teemoiksi ja kokoamalla teemoja asiakokonaisuuksiksi. Alla olevassa tekstissä ASIAKOKONAISSUUDET on kirjoitettu suuraakkosin, asiakokonaisuuksiin sisältyneet **teemat** on kirjoitettu **vahvennetulla**, ja kuten aiemmin on kerrottu, *kursivoidut kommentit* ovat suoria lainauksia aineistosta.

Merkittävää myönteistä kokemusta koskeneen kysymyksen avovastaukset paljastivat kolme asiakokonaisuutta, joilla oli selvä yhteys edellä analysoituihin määrällisten mittareiden antamiin tuloksiin. Ensimmäinen asiakokonaisuus oli ohjaajien, tutkijayhteisön tai läheisten antama PALAUTE sekä näiden tahojen työlle osoittama TUKI ja ARVOSTUS. Toinen asiakokonaisuus oli YKSILÖLLINEN KEHITTYMINEN, ja kolmas sisälsi MUUT SEIKAT.

PALAUTE, TUKI ja ARVOSTUS jakautui kolmeen teemaan: **kan-**

nustus, tohtoriopintoihin pääseminen ja julkisuus. Kannustus saattoi olla toistuvaa (*kannustavat tapaamiset ohjaajan kanssa*), mutta yhtä lailla vastaajat kokivat myönteisinä *kannustavan viestin ohjaajalta tai innostavan ja kannustavan palautteen ohjausryhmältä*. Myönteinen palaute sai vastaajat tuntemaan, että heidän *osaamistaan ja kokemustaan arvostetaan* ja että *projektia pidettiin tärkeänä*. Lisäksi oikea-aikainen tuki oli tärkeä aiheen ja tutkimuskohteen *kohdentamisessa ja rajaamisessa*.

Toinen kannustukseen ja palautteeseen liittyvä teema oli **tohtoriopintoihin pääseminen** – valituksi tuleminen koettiin hakemukselle annettuna myönteisenä palautteena. Joissain vastauksissa korostui *onnistumisen* tai *kyvykkyyden kokemus* valinnan seurauksena. Toisaalta hyväksyminen sai vastaajan tuntemaan, että *aihe on merkityksellinen*. Jotkut vastaajat kertoivat, että hakuprosessi oli haastava ja että hakija koki sen aikana *suurta epätietoisuutta ja riittämättömyyttä* puutteelliseksi kokemansa aiemman osaamisen vuoksi. Myös oma AMK-tausta saatiin kokea esteeksi yliopisto-opintoihin pääsemiseksi, ja yksi vastaajista oli saanut tämän johdosta *aika paljon vähättelyä muista yliopistoista*. Vaikeuksien jälkeen hyväksyminen oli erityisen merkittävä kokemus.

Kolmas teema oli tohtoriprojektin osioiden saama **julkisuus**. Osioista mainittiin erityisesti konsertit, artikkelit ja esitelmät. Osin julkiset esitykset olivat etappeja projektissa, ja vastaajat pitivät tärkeänä saada artikkeli tai esitelmä hyväksytyksi tai konsertti pidetyksi. Osioilla oli siis itseisarvo osana projektia ja sen edistymisen mittarina. Osin esitys saattoi olla merkityksellinen oman kehittymisen kannalta (*konsertin aihe loi itselleni psyykkisen haasteen, joka liittyy tutkimusaiheeseen*). Osin oman projektin esitleminen kytkeytyi edelliseen kohtaan, sillä esitysten yhteydessä oli mahdollista *saada kollegojen palautetta*, saada *vakuutus oman työn laadusta*, ja kokea oman projektin merkitys tai kontribuutio tutkimusyhteisölle. *Ulkopuolinen arviointi* saattoi myös olla *merkittävä tutkimuksen aiheen ja muodon tarkentumisessa ja rajaamisessa* tai se *validoi laajemmin työn merkittävyyttä*. Artikkeliprosesseissa palaute tuli vertaisarvioinnissa, konferenssiesityksissä muilta osallistujilta, ja konsertissa lautakunnalta tai yleisöltä.

Toinen asiakokonaisuus oli YKSILÖLLINEN KEHITTYMINEN

osana yhteisöä, ja tämä asiakokonaisuus heijasti kehittymisintressiä (DEI), jota käsiteltiin tulososion alussa. Yhteisö koettiin tärkeäksi, koska siellä oli mahdollista *inspiroitua toisten ihmisten kanssa* ja se antoi *ideoita tai ajatuksia, joilla laajentaa omaa näkökulmaa*. Vastajaat kokivat *identiteettinsä vahvistuvan*, kun he tapasivat *ihmisiä, jotka olivat kiinnostuneita samoista ilmiöistä ja puhuivat samaa (tutkimuksen) kieltä*. Vastajille oli tärkeä huomata, että he ovat *opiskelemassa ja oppimassa uutta*. He oppivat *oleellisia asioita tutkijana* ja ymmärsivät *kehittyneensä opintojen aikana*. Yhteisön tuki ja yhdessä keskusteleminen auttoi kehittymisessä, kun asioita piti miettiä eri näkökulmista, ja *toiset opiskelijat osasivat sanoittaa tekijän projektia ja ideoita*. Yhteisö auttoi oman ajattelun arvioimisessa. Kuten yksi vastaaja kiteytti: *palautteeseen reagoimisen lisäksi pitää myös pitää kiinni omista ajatuksistaan*.

Kolmas asiakokonaisuus oli MUUT SEIKAT, ja se koostui joukosta erilaisia kokemuksia koskien *nähdyksi tulemista*, yksittäistä *hyvää kurssia* tai *arkistoon pääsemistä*. Projektin saama *rahoitus* mainittiin kuudesti, mikä on vähäinen määrä mainintoja. Toinen toistuva kokemus oli yksittäisten osioiden tai opintosuoritusten *valmiiksi saaminen*. Vastajaat tarvitsivat etappeja osoittamaan projektin edistymistä.

Merkittävää kielteistä kokemusta koskeneen kysymyksen avovastauksia oli vähemmän kuin myönteisten kokemusten kuvauksia. Kielteiset kokemukset jaettiin neljään teemaan.

Ensimmäinen teema oli **ohjaajan tai tutkijayhteisön kielteinen toiminta**. Tähän teemaan liittyviä kommentteja oli useita, ja toiminta saattoi olla *negatiivista* tai *asiatonta palautetta* tai sitä, että ohjaajalla *ei ole aikaa* tapaamisiin tai vastaajan *työhön perehtymiseen*. Joidenkin vastaajien projektiin oli *pyritty vaikuttamaan*, ja osa koki, että he eivät saaneet *arvostusta* työlleen.

Toinen teema sisälsi **käytännön asioita**, jotka aiheuttivat kielteisiä kokemuksia (katso myös infrastruktuurilukua 9.4). Joissain tapauksissa *opintojaksotietoja ei löytynyt*, opintojaksolle *ei mahtunut mukaan* tai opintojakso *peruttiin* viime hetkellä. Myös *sekavat ohjeet* ja *ilman apua jääminen* mainittiin. Kaksi vastaajaa kertoi tilanteesta, jossa heidän luottamuksensa oli horjunut suhteessa siihen, että yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöunta toimisi tutkimuseettisesti luotettavasti.

Kolmas teema sisälsi **henkilökohtaisia kielteisiä kokemuksia**. Näitä olivat *yksinäisyys* ja *yhteisön ulkopuolelle jääminen*, jotka olivat usein toistuvia kielteisiä kokemuksia. Toinen usein toistuva kokemus oli *hylätyksi tuleminen*. Hylkäys saattoi koskea *artikkelia* tai *konferenssi-esitelmää*, joskus myös *tohtoriopintoihin pääsemistä* ja *ohjaajan hylkävää toimintaa*. *Rahoituksen puute* mainittiin sekä hylkäyskokemuksena (*kielteiset rahoituspäätökset*) että erikseen ilman hylkäyskokemusta; silloin se liittyi pakkoon tehdä tohtoriprojektia *muun työn ohessa*. Tämä taas liittyi *kiireen* kokemukseen. Myös kokemus, että *tohtoriprojektista ei ole hyötyä*, mainittiin, ja tämä asia tuli esiin myös vastaajien hahmotellessa tulevia työtehtäviään.

Neljäs teema käsitti **muut asiat**, ja niistä vain COVID-19 -pandemia mainittiin kahdesti. Yksittäisen kerran mainittiin *Venäjän hyökkäyssota*, *sairastuminen*, *työmahdollisuuksien puuttuminen*, *aiheen vaihtaminen* sekä tohtorikoulussa koettu *opiskelijoiden eriarvoinen kohtelu*.

Taidealan väitöstutkijoiden myönteisissä ja kielteisissä kokemuksissa on samoja piirteitä kuin vastaavissa kokemuksissa tiedealalla (Pyhälto ym. 2021), vaikka avovastausaineiston luokittelu oli erilainen. Kommunikointi tutkijayhteisön kanssa, julkaiseminen ja osallistuminen sekä saatu ohjaus koettiin myös tiedealalla tärkeiksi tekijöiksi, ja kokemukset niistä olivat tilanteesta riippuen joko myönteisiä tai kielteisiä. Myös infrastruktuuri ja resurssit olivat tiedealalla tärkeitä sekä myönteisten että kielteisten kokemusten aiheuttajia. Tutkimusajankohdan vuoksi COVID-19 pandemia oli tiedealan vastauksissa vahvemmin esillä kuin meidän tutkimuksessamme.

Palautteen merkitys on noussut esiin myös aiemmissa tutkimuksissa. Kyse ei ole vain palautteen sisällöstä vaan myös siitä, miten palautetta annetaan; palautteen antamisen tapa aiheuttaa tunnereaktion, ja sen myötä se voi vaikuttaa väitöstutkijan periksiantamattomuuteen haasteiden ja vaikeuksien edessä. Palautetta eivät anna vain ohjaajat, vaan myös yhteisön muut jäsenet sekä tohtoriprojektin eri osioita arvioivat tahot (esim. artikkelin vertaisarvioijat tai taiteellisia osioita arvioivat lautakunnat. Olisikin tärkeää kehittää palautteen antamisen osaamista. (Pyhälto ym. 2012.)

12. Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa olemme tarkastelleet taidealan väitöstutkijoiden hyvinvointikokemuksia sekä niihin liittyviä tekijöitä. Olemme myös verranneet taidealan väitöstutkijoiden kokemuksia tiedealan vastaviiniin, ja jossain määrin tutkimuksemme vahvisti aiempien tutkimusten tuloksia: hyvinvointikokemuksiin kytkeytyviä tekijöitä on paljon. Koska tämän tutkimuksen kyselyn pohjana käytettiin tiedealan väitöstutkijoiden kyselyä (Pyhäntö ym. 2012), on selvää, että esiin nousseet hyvinvointiin liittyvät osa-alueet ovat pääosin samoja taide- ja tiedealalla. Eroa onkin siinä, mitkä tekijät painottuvat ja kuinka vahvoja yhteyksiä eri tekijöiden välillä löytyy.

Taideala määriteltiin tässä tutkimuksessa tohtorikoulutusta antavan yliopiston tai tiedekunnan perusteella. Mukaan otettiin väitöstutkijoita Taideyliopistosta, Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnasta sekä Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulusta. Valinta ei siis liittynyt yksinomaan tohtoriprojektin sisältöön, vaan halusimme tutkia väitöstutkijoiden kokemuksia mainituissa yliopistoissa tai tiedekunnissa ja tarkastella tohtorikoulutusta kokonaisuutena. Se, että tohtoriprojekteihin sisältyy taiteellisia osioita, koskee valtaosaa mainittujen laitosten väitöstutkijoista, mikä puolestaan vaikuttaa opiskelijoiden kokemuksiin ja käsityksiin opinnoistaan, kanssaopiskelijoilta saatuun tukeen sekä opettajakunnan osaamisprofileihin ja laitosten infrastruktuuriin. On mahdollista, että taiteelliset osiot vaikuttavat myös taidealan yliopistoissa tai laitoksissa tapahtuvaan ohjaukseen, mutta sitä emme tässä tutkimuksessa erityisesti tutkineet.

Taidealan väitöstutkijoita saatiin tähän tutkimukseen vain 72, mikä on alle 15 % kaikista tutkimuksen kohteena olleissa yliopistoissa tai tiedekunnissa tutkimuksen aikaan kirjoilla olleista. Jos Aalto-yliopisto jätettäisiin tarkastelun ulkopuolelle sillä perusteella, että siellä oli samoihin aikoihin toinenkin hyvinvointikysely, vastausprosentti olisi 19,6 %. Vastausprosentti on samaa luokkaa kuin Helsingin yliopiston vastaa-

vassa kyselyssä (Pyhältö ym. 2021), ja 2000-luvun kuluessa vastausprosentit Suomessa ovat tasaisesti laskeneet. Tämä voi johtua siitä, että yliopistot teettävät paljon kyselyitä opiskelijoilleen osana opiskelijahyvinvoinnin ja työhyvinvoinnin seuraamista.

Alhaiseksi jäänyt vastausprosentti on mahdollisesti vääristänyt saamiamme tuloksia. Perinteistä verkkokyselyyn yleensä yhdistettävää katoanalyysia emme voineet käyttää, koska väitöstutkijoiden tietoja ei ollut saatavilla. Pystyimme ainoastaan tarkastelemaan mahdollisia vastausvääristymiä analysoimalla mittarien käyttöä. Arvioidessaan kokemuksiaan eri mittareilla vastaajat käyttivät koko asteikkoa, mikä antaa uskoa siihen, että olemme saaneet mukaan laajan kirjon vastajia. Tulosten tilastollinen merkitsevyys jäi kuitenkin vastaajien pienen määrän vuoksi usein saavuttamatta, ja voidaksemme tehdä muutujien välisiä vertailuja jouduimme käyttämään vastausten luokittelua, mikä toisaalta kadotti informaatiota, toisaalta teki tilastollisesti merkitsevien yhteyksien löytämisen ylipäätään mahdolliseksi. Tässä tutkimuksessa yhdistimme määrällisiä kysymyksiä avovastauksiin, joten saimme myös mm. Sverdlikin ym. (2018) kaipaamaa laadullista aineistoa. Katsommekin, että tämän pienehkön aineistonkin avulla olemme saaneet arvokasta tietoa, joka auttaa ymmärtämään taidealan tohtorikoulutusta ja jota on mahdollista käyttää koulutuksen kehittämiseen yleisellä tasolla, mutta emme sellaista tietoa, joka spesifisti kuvaaisi koulutusta jossain tietyssä yksikössä. Valitettavasti eri taidealojen tai yliopistojen vertailua emme pystyneet näin pienellä aineistolla tekemään, vaan eri yliopistojen väitöstutkijoiden vastaukset arvioitiin yhtenä kokonaisuutena.

12.1. Taidealan tohtoriprojektien erityispiirteiden yhteys hyvinvointikokemuksiin

Tohtoriprojektiin tiedealalla kuuluu aina vähintään yksi opintojen ja tutkimustyön tuloksia kuvaava tuotos (esim. monografiamuotoinen väitöskirja) sekä tukio-pintoja, joiden määrä vaihtelee. Väitöskirja voi tiedealalla koostua myös artikkeleista, jolloin tutkimuksen tuotosten määrä kasvaa. Taidealalla monografiamuotoinen väitöskirja ainoana

tuotoksena on mahdollinen, joskaan ei tyypillisin muoto, vaan tavallisempaa on kokonaisuus, joka koostuu sekä taiteellisista että kirjallisista komponenteista. Kuten tutkimuksemme osoitti, komponenttien määrä ja laajuus voivat vaihdella suuresti. Tutkimuksemme ei suoraan kysynyt, millainen yhteys komponenteilla ja hyvinvointikokemuksilla on, mutta vastauksien perusteella vaikuttaa siltä, että julkiset taiteelliset esitykset, esitelmät ja artikkelit ovat etappeja, joiden palkitsevuus voi purkaa kuormituksen kokemusta ja antaa parempia mahdollisuuksia projektin suunnan tarkentamiseksi. Näin ollen komponentteittain rakentuva opin- ja taidonnäyte voisi olla hyvinvointikokemusta lisäävä tekijä ja keskittyminen yhteen komponenttiin kerrallaan voisi helpottaa työn tekemistä. Toisaalta komponenttien suuri määrä voi aiheuttaa hajanaisuuden tunnetta ja kokemuksen, että mikään ei riitä. Erityisesti, jos komponenttien määrää ei ole etukäteen sovittu, väitöstutkijan voi olla vaikea saada käsitys siitä, mikä riittää ja miten kokonaisuus muotoutuu. Ohjaajan olisikin tärkeää keskustella väitöstutkijan kanssa projektin komponenteista ja niistä muodostuvasta kokonaisuudesta riittävän usein. Tutkimuksemme raportoi tapauksia, joissa tohtorintutkinnon komponenttien yhteismäärä oli niin suuri, että siihen olisi ehdottomasti pitänyt ohjauksen keinoin puuttua. Ohjaajalla on keskeinen vastuu siitä, että väitöstutkijan opinnäytteestä ei tule ylilaaajaa ja että kaikkien sen aikana valmistellut komponentit palvelevat tutkinnon tavoitteita.

Schmidt ja Hansson (2018) kirjoittavat edistymisen epälineaarisuudesta, ja taidealalla monikomponenttisen tohtoriprojektin työstäminen voi olla sitä: jotkut komponentit saattavat olla sisällöltään ja tekoavaltaan tuttuja, ja ne voivat edistyä ja valmistua nopeammin kuin sellaiset, joiden tekemisestä tekijällä ei ole kovin paljon aiempaa kokemusta. Joidenkin komponenttien haasteet voivat aiheuttaa pysähdyksiä koko projektin edistymiseen. Tekijän omat kyvyt ja valmiudet eivät välttämättä tue kaikkien komponenttien edistämistä samalla tavalla, joten taitojen kartuttaminen osana tohtoriprojektia voi sekin olla epälineaarista. Jos ohjaaja ei riittävästi tue väitöstutkijaa tai aseta ajoissa työlle rajoja, on riskinä, että työ kohdentuu liikaa paljon lisäopiskelua edellyttäville osa-alueille ja työhön käytettävä aika moninkertaistuu. Vaihtoehtoisesti riskinä on, että väitöstutkija edistää sellaisia osa-aluei-

ta, joiden tekemisen hän tuntee hallitsevansa, ja saa tästä myönteisiä kokemuksia, mutta samanaikaisesti muut osa-alueet jäävät laahaamaan perässä. Haastavien osa-alueiden jättäminen viimeiseksi lisää turhaan projektiin kuluvaan aikaa, aiheuttaa pitkällä tähtäimellä kuorimitusta ja voi pahimmassa tapauksessa estää tutkinnon valmistumisen. Kokonaisuudesta keskusteleminen ja rajojen asettaminen voisivatkin osaltaan antaa tukea tutkimuksessamme esille tulleisiin riittämättömyyden tunteisiin ja kokemuksiin aikaansaavuuden vähentymisestä projektin edetessä.

Kuten kyselymme osoitti, taidealan väitöstutkijat ovat keskimäärin iältään vanhempia kuin tiedealan vastaavat. Taidealalla siirtyminen suoraan maisterikoulutuksesta tohtorikoulutukseen on harvinaista; tavallisempaa on, että väitöstutkijat ovat työskennelleet taidekentällä ennen tohtoriprojektin aloittamista. Tästä syystä heillä on usein käsitys siitä, millaisen tohtoriprojektin he haluavat tehdä: aihe on noussut esiin työssä.

Itse valittu aihe ja itse suunniteltu tohtoriprojektin sisältö sekä oman kehittymisen tavoittelemisen tohtorintutkinnon avulla kertovat vahvasta oppimisorientaatiosta sekä sisäisestä ja itsenäisestä motivaatiosta. Kuten aiemmin todettiin, näillä on yhteys hyvinvointikokemuksiin ja onnistumiseen (Howard ym. 2021; Slemph, Field ja Cho 2020). Tutkimuksessamme motivaatiotekijöitä tarkasteltiin intressikysymysten avulla, ja vastauksissa korostuivat tutkimusintressi ja kehittymisintressi, joilla myös on osoitettu olevan yhteyksiä työssä jaksamiseen ja työuupumuksen vähäisyyteen (Cornér ym. 2021; Pyhältö ym. 2021; Rehman ym. 2020). Schmidt ja Hansson (2018) havaitsivat, että myös tiedealalla väitöskirjan tekemisen prosessi oli tekijälleen tärkeämpi kuin lopputulos eli väitöskirja tuotoksena, mikä voidaan tulkita tutkimus- ja kehittymisintressin korostumiseksi välineellisen intressin sijaan. Meidän tutkimuksessamme tutkimus- ja kehittymisintressi olivat samaa tasoa kuin tiedealan vastaavissa tutkimuksissa, kun taas välineellinen intressi oli selvästi tiedealojen vastaavaa vähäisempi ja selvästi vähiten tärkeä kolmesta intressistä. Ja kuten luvussa 6.4 totesimme, tutkimusintressillä oli erittäin vahva ja kehittymisintressillä vahva yhteys korkeaan hyvinvointiin.

Välineelliset intressit kytkeytyvät myös uranäkymiin ja niiden tuotamiin kuormituksen kokemuksiin. Heikkojen uranäkymien on tiedealalla osoitettu voivan aiheuttaa stressiä (Mackie ja Bates 2018), ja kuten todettu, kokemus taidekentällä työskentelystä on taidealan väitöstutkijoille yleensä jo ennen tohtoriopintoja osoittanut, että tohtorintutkintoa sinänsä ei arvosteta kovinkaan korkealle, eikä tutkinto useinkaan vaikuta tekijänsä työllistymiseen tai palkkaan. Sen sijaan osaaminen on tärkeää ja sen arvo tunnustetaan, mikä selittää vastaajien vahvaa kehittymisintressiä. Kaikkien tohtorikoulutuksessa työskentelevien tulisi tunnustaa näiden seikkojen merkitys, jotta he kykenisivät vahvistamaan niitä opintojen aikana ja jotta väitöstutkijan fokus pysyisi työn sisällössä ja itsen kehittämisessä. Uravaihtoehtoista ja -mahdollisuuksista keskusteleminen on tärkeää, jotta väitöstutkija voisi realistisesti arvioida tavoitettavissa olevien vaihtoehtojen etuja ja haittoja sekä muokata omaa projektiaan siten, että hän saisi mahdollisimman paljon tulevaisuudessa tarvitsemaansa osaamista tohtoriprojektinsa aikana. Jatkossa tutkimusta tulisi kohdentaa myös tohtorintutkinnon jälkeiseen aikaan. Kiinnostavaa on paitsi se, mihin taidealan tohtorit työllistyvät (musiikkialan tohtorien työllistymistä ovat tutkineet Pohjannoro ym. 2020 sekä Kuusi 2012), myös se, miten yliopiston palvelukseen jäävien hyvinvointikokemukset muuttuvat tohtorintutkinnon suorittamisen jälkeen. Tiedealalla tehdyn tutkimuksen (Ballo ym. 2023) mukaan hyvinvointi on heikoimmillaan tutkijanuravaiheessa 2, eli tohtorintutkinnon jälkeen, mutta tutkijanuran eri vaiheissa olevien vastaajien määrä oli mainitussa tutkimuksessa varsin pieni.

Hyvinvointitekijöitä on aiemmassa tutkimuksessa kirjattu lukuisia. Edellä lueteltujen lisäksi myös puutteellinen infrastruktuuri (mm. epäselvät tai puutteelliset ohjeet, läpinäkyvyyden puute ja suljettu päätöksenteko) voi lisätä kuormittumisen kokemusta (Mackie ja Bates 2018). Taidealan väitöstutkijat olivat tyytyväisempiä yliopistonsa infrastruktuuriin kuin tiedealan vastaajat, mutta ohjeiden selkeyttä ja niiden helpoapoa saatavuutta tulisi silti edelleen parantaa.

Tutkimuksemme osoitti, että taidealan väitöstutkijoilla oli vähemmän kyynisyys- ja uupumuskokemuksia ja korkeampi opiskelun imu kuin tiedealalla. Lisäksi heillä oli korkeampi opiskelun (työn) imu kuin

väestössä keskimäärin. Heillä oli kuitenkin korkeampi kokonaisburnout kuin väestössä keskimäärin, ja erityisesti heitä rasittivat työn määrä, opintoihin liittyvien asioiden pohtiminen vapaa-ajalla, opiskelun ja muun elämän heikko tasapaino sekä riittämättömyyden tunne. Nämä eivät kuitenkaan johtaneet alhaiseen hyvinvointiin kuin harvoin (huonosti voivia vastaajistamme oli 6,9 %; ks. lukua 6.4), eikä aineistossa ollut vastaajia, joilla oli korkea burnout ja matala työn imu. On mahdollista, että opiskelun imu ja erityisesti vahva kehittymisintressi suojasivat taidealan väitöstutkijoita. Mahdollisesti asiaan liittyi myös iän myötä lisääntynyt elämäkokemus.

Kyselymme tarkasteli pääasiassa koko tohtoriprojektiaikaa. Psykkisen kuormittuneisuuden kokemusta vastaajat kuitenkin arvioivat ainoastaan kyselyä edeltäneen 4 viikon ajalta. Vastaajista lähes neljäsosalla oli niin vakava psyykinen kuormittuneisuus, että sitä pitäisi hoitaa. Osuus oli suurempi kuin korkean koulutustason väestöryhmissä keskimäärin, mutta pienempi kuin 18–34-vuotiailla yliopisto-opiskelijoilla keskimäärin. Vaikka vastaajat kokivat jaksavansa melko hyvin arvioidessaan kuormittuneisuuttaan koko projektin ajalta, kyselyn toteutushetkellä, syyskuun lopulta marraskuuhun, psyykinen kuormitus oli korkea. On mahdollista, että vastausajankohtana kesän lepo ei enää tuntunut ja vuodenvaihteen tauko oli vielä etäällä edessäpäin, joten ajankohta oli ehkä kuormittuneisuuden näkökulmasta vaikein mahdollinen. On myös mahdollista, että vastausten tarkentaminen nimenomaan viimeisten viikkojen kokemuksiin palautti mieleen kuormittumistekijöitä. Edellä luetellut opiskelun imu, vahva kehittymisintressi sekä iän ja aiempien opintojen myötä kertynyt elämäkokemus saattavat selittää myös sitä, että väitöstutkijat kokivat vähemmän kuormittuneisuutta kuin yliopisto-opiskelijat keskimäärin.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että yliopiston peruskoulutuksessa opintojen pitkittyminen on yhteydessä kyynisyyden ja riittämättömyyden kokemuksiin sekä vähäiseen opiskelun imuun (loppuunpalaminen; Salmela-Aro ja Reid 2017). Myös tiedean väitöstutkijoita käsittelevässä tutkimuksessa on todettu, että opintojen viivästymisellä ja keskeyttämisajatuksilla on yhteys burnout-kokemuksiin (Tikkanen ym. 2021) sekä vähäiseen hyvinvointiin ja stressikokemuksiin (Pyhältö ym. 2012).

Aiemmassa tutkimuksessa keskeyttämisajatuksia lisäsivät myös sisäisen motivaation puute sekä ohjaajan tai oppilaitoksen antaman tuen puute (Rönkkönen ym. 2023).

Kuormittuminen oli yhteydessä kokemukseen vähäisestä identifioitumisesta työyhteisöön. On mahdollista, että yksilölliset tohtoriopintoprojektit johtavat joskus liialliseen vapauden kokemukseen ja sen seurauksena yksin jäämisen tunteeseen, kun yhteisössä kenelläkään ei ole samansisältöistä projektia ja yhteisön tuki projektin sisällölle jää vähäiseksi. Tällöinkin yhteisö voi tukea prosessia ja sen etenemistä. Pidämmekin yhteisöllisyyden kokemusten tukemista tohtoriopinnoissa tärkeänä.

Kuten todettua, taidealan väitöstutkijoiden sisäinen motivaatio oli vahvaa ja tohtoriopintoprojektien sisällöt itse valittuja, eivätkä keskeyttämisajatuksia olleet kovinkaan yleisiä. Tutkimuksessamme vakavakaan psyykinen kuormittuneisuus ei ollut yhteydessä keskeyttämisajatuksiin, mahdollisesti siksi, että psyykkistä kuormittuneisuutta mitattiin 4 viikon jaksosta, ei koko tohtoriopintoprojektiajasta, kun taas keskeyttämisajatuksia koskivat koko projektiaikaa. Keskeyttämisajatuksia näyttivät avovastausten perusteella olevan seurausta tulevaisuuden epävarmuudesta, siitä, että tutkinnolla on niin vähän merkitystä työnsaantiin. Myös opintososiaaliset ongelmat kuten taloudellinen tilanne tai vastaajan oma tai läheisen sairaus olivat tekijöitä keskeyttämisajatuksien taustalla. Nämä tekijät eivät kuitenkaan juurikaan näkyneet tilastollisissa analyyseissä.

Taidealan vastaajat kokivat saavansa tukea erityisesti ohjaajilta. Ohjaajan kannustava tuki onkin aiemmassa tutkimuksessa osoitettu tärkeäksi väitöstutkijan hyvinvointia (esim. Khuram ym. 2023; Vekkaila ym. 2013) ja minäpystyvyyttä (Haider ja Dasti 2022) edistävänä ja keskeyttämisajatuksiä ehkäisevänä (Rönkkönen ym. 2023) tekijänä. Vastaavasti heikon tuen on osoitettu aiheuttavan stressiä (Mackie ja Bates 2018) ja lisäävän keskeyttämisajatuksia (Wilson ym. 2013). Meidän tutkimuksessamme yhteyttä ohjaajan tuen ja keskeyttämisajatuksien välillä ei kuitenkaan ollut (ks. lukua 9.2). Aiemmassa tutkimuksessa on todettu yhteys väitöstutkijan heikon psyykkisen hyvinvoinnin ja ohjaajan välinpitämättömyyden välillä (Levecque ym. 2017). Tutkimuksessamme ohjaajan tuki koettiin selvästi merkitykselliseksi.

semmäksi kuin muun yhteisön tuki. Vahva tuki oli yhteydessä vastaajan kokemaan hyvinvointiin; vahvinta ohjaajan ja yhteisön tukea saaneet voivat parhaiten.

Noin kahdella kolmasosalla vastaajista oli tapaamisia ohjaajan kanssa kerran kahdessa kuukaudessa tai useammin. Tapaamisten tiheys ei yksinään lisännyt hyvinvointikokemuksia, vaan ohjaajan (samoin kuin väitöstutkijan itsensä) tuli myös olla hyvin valmistautunut tapaamiseen. Ohjaajalta odotettiin aikaa, tohtoriprojektin alan asiantuntemusta, kykyä antaa kannustavaa ja kunnioittavaa palautetta, arvostuksen osoitusta, väitöstutkijan elämäntilanteen ja kokonaisuuden ymmärtämistä sekä näkemyksiä projektin priorisoinnista ja mahdollisuuksista jatkaa post doc -vaiheessa.

Aiempi tutkimus koskien tiedealan väitöstutkijoita on osoittanut, että rahoitus on tärkeä osa tohtoriprojektin tekemistä. Taloudelliset huolet olivat yhteydessä kuormittuneisuuden kokemuksiin, mutta eivät välttämättä tärkein kuormittuneisuuden aiheuttaja (vrt. Mackie ja Bates 2018; Stoten 2023). Erityisesti sellaisilla tiedealoilla, joilla tohtoroituminen nuorena on uran jatkumisen kannalta tärkeää, sekä niille, jotka haluavat tehdä tohtoriprojektiaan päätoimisesti, rahoitus on erityisen tärkeää. Ne, joilla on rahoitus, voivat osallistua yliopistoyhteisön toimintaan kokopäiväisesti, ja he kokevatkin yliopistoyhteisön ja ohjaajien tuen voimakkaammin kuin osa-aikaisesti tohtoriprojektiaan edistävät (Jackman ym. 2022; Pyhäntö ym. 2016; Stubb ym. 2011). Väitöstutkijat, joilla on yliopiston rahoitus, eivät kuitenkaan olleet yhtä tyytyväisiä psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiinsa kuin ne, joilla ei ollut yliopiston rahoitusta (Isohätälä ym. 2017), oletettavasti siksi, että usein yliopiston rahoittama väitöstutkijan tehtävä sisältää paljon muutakin kuin tohtorintutkintoon liittyvää työtä.

Kuten totesimme, taidealalla väitöstutkijan voi olla mahdotonta irrottautua muista tehtävistään tohtoriprojektin ajaksi, vaikka hän saisikin projektilleen täyden rahoituksen. Taidealalla onkin tavallista, että tohtoriprojekti on osa-aikainen ja limittyy osaksi muita osa-aikaisia tehtäviä. Myös tohtoriprojektille myönnetty rahoitus voi olla osa-aikaista tai lyhytkestoista. Tämä vaikuttaa tohtorintutkinnon suoritusajanaan. Kun se tiedealoilla vaihtelee 6,8 vuodesta 7,4 vuoteen, se

vaihtelee taidealoilla 6,9 vuodesta 10,1 vuoteen (Vipunen 2024e). Osa-aikaiset pätkätyöt ovat taidealoilla tavallisia muuallakin kuin tohtori-projekteissa, joten taidealan työntekijät ovat (valitettavasti) tottuneita niihin. Myös huoli rahojen riittämisestä ja pitkän tähtäimen taloudellisen suunnittelun vaikeudet olivat taidealan vastaajille tuttuja. Huoli rahojen riittävydestä oli yhteydessä psyykkisen kuormittavuuden kokemukseen: ne, joilla oli suurin huoli taloudesta, olivat kuormittuneimpia. Avovastaukset ja vastaajien arviot tutkintonsa kestosta kertovat optimismista – ja sen perusteella myös halusta tai aikomuksesta – suoriutua tohtoriopinnoista nopeammin kuin mitä toteutuneet keskimääräiset suoritusajat ovat olleet. Tämä yhdistettynä em. kuormituksen kokemuksiin korostaa entisestään tohtoriopintojen rahoituksen – sekä kokoaikaisen että osa-aikaisen rahoituksen – kehittämisen tärkeyttä. Yliopistojen tulisi huolehtia siitä, että niiden rahoituksella tohtorintutkintoon suorittavien tehtävänkuvaa ei sisällytetä muita tehtäviä enempää kuin 5 % työajasta, jotta rahoitus kohdentuisi nimenomaan tohtoriprojektin valmistumiseen.

12.2. Taidealan väitöstutkijoiden hyvinvoinnista huolehtiminen

Väitöstutkijoiden hyvinvointi on monitekijäinen kokonaisuus (Schmidt ja Hansson 2018), ja sitä voidaan arvioida monista näkökulmista ja monilla mittareilla. Meidän tutkimuksessamme hyvinvointia edistäviä ja opiskelun imua vahvistavia tekijöitä olivat vahva sisäinen motivaatio työn tekemiseen, itse valittu aihe ja mahdollisuus kehittymiseen tohtoriprojektin myötä. Ohjaajan tuki ja hyvin valmistellut, tarpeeksi usein toistuvat tapaamiset ohjaajan kanssa sekä tapaamisissa saatu kannustava ja näkemyksellinen palaute lisäsivät hyvinvointikokemusta ja mahdollisuutta hallita usein monikomponenttista tohtoriprojektia. Kuormittavuuden kokemusta lisäsivät huoli taloudesta, työn määrä sekä opiskelun ja muun elämän heikko tasapaino, pätkätyöt ja työn pirstoutuminen, tohtorikoulutusyksikön infrastruktuurin puutteet sekä se, että tutkinnolla oli niin vähän merkitystä taidealan työmarkkinoilla.

Taidealan tohtoriprojektit ovat tutkimuksemme mukaan usein erityisen monikomponenttisia. Tohtoriprojektia tehdään usein osa-aikaisesti, mahdollisesti lyhyiden apurahojen turvin, samalla kun väitöstutkija on taiteilijana osa-aikaisesti työmarkkinoilla, josta hänen ei uran jatkuvuuden takia ole mahdollista jäädä kokonaan pois. Kokonaisuudesta muodostuu pirstaleinen ja vaikeasti hallittava. Väitöstutkijalta vaaditaan paljon itsesäätelyn ja elämänhallinnan taitoja sekä itsen johtamista, jotta hän pystyy edistämään tohtoriprojektiaan. Kun tähän yhdistetään vahva opiskelun imu, sisäinen motivaatio ja kehittymisintressi, on riskinä kuormittuminen (Lee ym. 2016). Tutkimus on osoittanut, että työuupuneet selviävät vaativista tehtävistä, mutta he joutuvat käyttämään niihin enemmän aivokapasiteettiaan kuin ei-uupuneet verrokkit (Pihlaja ym. 2023). Se, että taidealan tohtorikoulutuskyselyymme vastanneet kokivat pitkällä tähtäimellä pystyvänsä työstimään tohtoriprojektiaan kokematta hyvinvointiaan vähäiseksi, voi kertoa juuri siitä, että he ovat valmiit satsaamaan kiinnostavaan projektiin ja itsen kehittämiseen siitä huolimatta, että kokonaisuus aiheuttaa psyykkistä kuormittuneisuutta (4 viikon tarkastelujaksollahan psyykkinen kuormittuneisuus oli korkea). Sen lisäksi, että tunnustetaan kuormitustekijöitä, tulisi yliopiston ryhtyä toimenpiteisiin, jotta tutkinnon tekijällä olisi voimavaroja tutkimiseen ja itsensä kehittämiseen koko projektin ajan ja vielä valmistumisen jälkeenkin (katso myös Pyhältö ym. 2021). Erityisesti taidealan väitöstutkijat (ja myös alempia yliopistotutkintoja suorittavat taidealan opiskelijat) voisivat hyötyä uraan liittyvistä itsejohtamisen taidoista (esim. Hirschi ja Koen 2021; Paradniké ym. 2016). Tämänäntyyppisiä työkaluja onkin kehitteillä mm. Taideyliopistossa (Taideyliopisto 2024c).

Kehittymisintressin tukeminen ohjauksessa vaikuttaa tärkeältä tekijältä. Ohjaajien osaamista tulee kehittää ja heille tulee antaa tietoa väitöstutkijoita koskevasta tutkimuksesta – myös tiedealalla kannustetaan panostamaan ohjaajien koulutukseen ja ammatilliseen kehittymiseen (Pyhältö ym. 2021). Ohjaajan tuki oli taidealan väitöstutkijoille tärkeä, ja aiemman tutkimuksen mukaan (Devine ja Hunter 2016; Jackman ym. 2022; Levecque ym. 2017) se on tärkeää kaikille tohtorintutkintoon tähtääville opiskelijoille alasta riippumatta. Siksi ohjauksen laadunvar-

mistuksesta ja ohjaajien osaamisen kehittämistä on tärkeää huolehtia taidealan tohtorikoulutuksessa. Hyväkään ohjaaja välttämättä voi vaikuttaa opetusta antavan yksikön infrastruktuurin toimivuuteen, mutta hyvä ohjaaja voi tukea väitöstutkijaa selviämään vaikeuksista ja keskittymään olennaiseen. Ohjaajat voisivat myös jakaa ideoitaan (best practices) ja kehittää niitä yhdessä.

Pienen vastaajamäärän vuoksi emme pystyneet analysoimaan sitä, miten vastaajat kokivat hyvinvointinsa opintojen eri vaiheissa. Tiedealalla on osoitettu, että opintojen edetessä väitöstutkijat jäävät enenevässä määrin yksin, kun kurssimainen opiskelu vähenee ja työ etenee kohti yhä itsenäisempää väitöskirjan kirjoittamista (Sverdlik ja Hall 2020). Kuten aiemmin on todettu, taidealan väitöstutkijoiden projektit ovat usein henkilökohtaisia, eivätkä ne usein ole osa jotain suurempaa kokonaisuutta tai hanketta, jonka tutkijaryhmään väitöstutkija voisi projektinsa ajan kuulua. Se, että väitöstutkijat luovat sosiaalisia verkostoja toistensa kanssa jo opintojen alkuvaiheissa, tukee hyvinvointia myös opintojen myöhemmissä vaiheissa (ks. myös Lovitts 2001). Tätä olisi syytä tukea ohjauksen avulla. Tohtorikoulujen tulisi luoda käytänteitä siihen, miten väitöstutkijat voisivat olla osa yliopistoyhteisöä ja yliopistossa tehtävää tutkimusta ja saada tärkeitä meriittejä esimerkiksi maisteritason opiskelijoiden opetuksesta ja ohjaamisesta (ks. myös Pyhältö ym. 2021).

Taidealan tohtorikoulutuksen rahoitusta tulisi lisätä. Kuten edellä todettiin, tohtorikoulutuspilotti, jonka tavoitteena on tuottaa 1000 uutta tohtoria vuodessa ja jossa tutkinnon tavoiteaika on 3 vuotta (OKM 2024a), kohdentui pääosin tiedealalle, eikä esimerkiksi Taideyliopistolle tullut yhtään tohtorikoulutuspaikkaa (OKM 2024b). Tämä lisää eriarvoisuutta tiede- ja taidealan väitöstutkijoiden välillä. Kolmivuotinen tohtorintutkinto ei tekemämme kyselyn mukaan ole taidealalla ihan teellinen, joskin joissain tapauksissa se voisi olla mahdollinen. Osana tohtorikoulutuksen kehittämistä tarvitaan erillinen tarkastelu taidealan tohtorikoulutuksen kehittämiseksi, ja tässä tarkastelussa tulisi ottaa huomioon erityisesti se, miten taidealalla tohtorintutkinto kytkeytyy työelämään, miten tärkeitä työelämäkokemukset ovat tohtoriprojektin sisällön suunnittelulle ja miten olennaista on se, että taiteilijan ei tar-

vitse kokonaan irrottautua työelämästä tohtoriprojektin ajaksi. Jos tiedealan pilotissa tavoitellaan 3 vuoden tutkintoa täydellä rahoituksella, taidealalla voitaisiin käyttää pilottia, jossa rahoitusta voidaan skaalata täydestä aina sellaiseen, jossa rahoitus on 50 % ja aikaa on 6 vuotta. Työelämäkytköstä tulisi myös kehittää: taidealalla tarvittaisiin tukea niille työnantajille, joiden työntekijät voisivat tohtoroitua osa-aikaisesti. Projektista, joka kytkeytyy työntekoon, olisi hyötyä paitsi projektin tekijälle, myös työyhteisölle.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa taidealan väitöstutkijoiden hyvinvointitekijöistä. Kenties keskeisin havaintomme oli, että burnout-kokemukset, stressin kokemukset ja keskeyttämisajaukset olivat väitöstutkijoiden keskuudessa vähäisempiä taide- kuin tiedealalla. Vastaavasti opiskelun imun kokemukset olivat korkeampia. Psykkisen kuormittuneisuuden kokemukset taidealan väitöstutkijoilla olivat alhaisemmat kuin korkeakouluopiskelijoilla keskimäärin, mutta silti lähes neljäsosa kyselymme vastaajista oli MHI-5-mittarin mukaan psyykkisesti hyvin kuormittuneita. Tätä osuutta on pidettävä korkeana. Taidealan tohtorikoulutuksen kehittämisessä ja institutionaalisten resurssien suuntaamisessa olisikin syytä ottaa huomioon koko tohtorikoulutuksen jatkumo jo maisterivaiheesta ja tässäkin tutkimuksessa merkityksellisiksi koetuista opiskelijavalinnoista lähtien, ja huomiota tulisi kiinnittää koulutuksen eri vaiheisiin, post doc -vaihe mukaan lukien.

Tohtorikoulutusta koskevaa tutkimusta on – tiedealat mukaan lukien – paljon, joten tietoa sekä siitä, mikä on hyvää ja toimivaa, että siitä, mitä vielä tulisi kehittää, on riittävästi. Toivomme, että tutkimuksen tuloksia hyödynnetään tohtorikoulutuksen kehittämisessä, seurannassa ja päätöksenteossa. Tähän työhön tarvitaan kaikkia tohtorikoulutuksen toimijoita, ja väitöstutkijoiden tulee myös itse voida osallistua aktiivisesti kehittämistyöhön.

Lähteet

Aalto-yliopiston julkaisuarkisto Aaltodoc. Väitöskirjat / Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu / ARTS. <https://aaltodoc.aalto.fi/collections/7dd177c7-ce19-4ab4-b4a7-b078d7296186>. Viitattu 5.5.2025.

Aicher, Otl. 1994. *World as Design: Writings of Design*. Berlin: Ernst & Sohn.

Amirkhan, James H. 2018. A brief stress diagnostic tool: The Short Stress Overload Scale. *Assessment* 25, 1001–1013. <https://doi.org/10.1177/1073191116673173>

Aufegger, Lisa ja David Wasley. 2018. Salivary cortisol and alpha-amylase are modulated by the time and context of musical performance. *International Journal of Stress Management* 25, 81–93. <https://doi.org/10.1037/str0000079>

Bakker, Arnold B. ja Evangelia Demerouti. 2007. The Job Demands-Resources model: State of the art. *Journal of Managerial Psychology* 22, 309–328.

Bakker Arnold B., Evangelia Demerouti ja Wilmar B. Schaufeli. 2005. The crossover of burnout and work engagement among working couples. *Human Relations* 58, 83–104.

Ballo, Anduena, Johanna Ennser-Kananen, Taina Saarinen, Anu Salpakoski ja Minna Tervo. 2023. Akateeminen hyvinvointi mitattavana ominaisuutena ja mittaamattomana kokemuksena. Teoksessa *Hyvinvointi koettuna, kuvattuna ja tulkittuna*, toim. Annika Tammela, Pilvi Hämeenaho, Johanna Eronen ja Jari Eilola, 164–177. Jyväskylän yliopisto. JYU Studies 3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9626-0>

Barry, Karen M., Megan Woods, Emma Warnecke, Christine Stirling ja Angela Martin. 2018. Psychological health of doctoral candidates, study-related challenges and perceived performance. *Higher Education Research & Development* 37, 468–483. <https://doi.org/10.1080/07294360.2018.1425979>

Byrom, Nicola, Patricia Jackman, Amy Zile, Elizabeth James, Katie Tyrell, Cameron J. Williams, Tandy Haughey, Rebecca Sanderson, Michael Priestley ja Nicola Cogan. 2020. *Call to Action: How can Universities Support Doctoral and Early Career Researchers During COVID-19 (and Beyond!)*. Belfast: Ulster University, School of Sport, Faculty of Life & Health Sciences.

Cartwright, Sue ja Cary L. Cooper. 2002. *ASSET: An Organisational Stress Screening Tool. The Management Guide*. Manchester, UK: Robertson Cooper.

Castelló, Montserrat, Lynn McAlpine ja Kirsi Pyhältö. 2017. Spanish and UK post-PhD researchers: Writing perceptions, well-being and productivity. *Higher Education Research & Development* 36, 1108–1122. <https://doi.org/10.1080/07294360.2017.1296412>

Cohen, Sheldon ja Gail M. Williamson. 1988. Perceived stress in a probability sample of the United States. Teoksessa *The Social Psychology of Health*, toim. Shirlynn Spacapan ja Stuart Oskamp, 31–67. Newbury Park, CA: Sage Publications.

Cornér, Solveig, Kirsi Pyhältö, Jouni Peltonen ja Erika Löfström. 2021. Interest, burnout and drop-out intentions among Finnish and Danish humanities and social sciences PhD. Students. *International Journal of Doctoral Studies* 16, 593–609. <https://doi.org/10.28945/4867>

Deci, Edward L. ja Richard M. Ryan. 2000. The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry* 11, 227–268.

Devine, Kay ja Karen Hunter. 2016. Doctoral students' emotional exhaustion and intentions to leave academia. *International Journal of Doctoral Studies* 11, 35–61.

- Duncan, Teresa Garcia ja Wilbert J. McKeachie. 2005. The making of the motivated strategies for learning questionnaire. *Educational Psychologist* 40, 117–128. <https://doi.org/10.1207/s15326985ep40026>
- Eguchi, Hisashi, Akihito Shimazu, Norito Kawakami, Akiomi Inoue, Akinori Nakata ja Akizumi Tsutsumi. 2015. Work engagement and high-sensitivity C-reactive protein levels among Japanese workers: A 1-year prospective cohort study. *International Archives of Occupational and Environmental Health* 88: 651–658. <https://doi.org/10.1007/s00420-014-0995-9>
- European Opinion Research Group (EORG). 2003. The mental health status of the European population. <https://ec.europa.eu/health/phdeterminants/lifestyle/mentaleurobaro.pdf>. Viitattu 15.3.2024.
- Evans, Teresa M., Lindsay Bira, Jazmin B. Gastelum, L. Todd Weiss ja Nathan L. Vanderford. 2018. Evidence for a mental health crisis in graduate education. *Nature Biotechnology* 36, 282–284. <https://doi.org/10.1038/nbt.4089>
- Fancourt Daisy, Lisa Aufegger ja Aaron Williamon. 2015. Low-stress and high-stress singing have contrasting effects on glucocorticoid response. *Frontiers in Psychology* 6, 1242. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01242>
- Fernholz Isabel, Jennifer Mumm, Jens Plag, Katharina Noeres, Gabriele Rotter, Sefan N. Willich ja Alexander Schmidt. 2019. Performance anxiety in professional musicians: A systematic review on prevalence, risk factors and clinical treatment effects. *Psychological Medicine* 49, 2287–2306.
- Gardner, Susan K. ja Benita J. Barnes. 2007. Graduate student involvement: Socialization for the professional role. *Journal of College Student Development* 48 (4), 369–387. <https://doi.org/10.1353/csd.2007.0036>
- Goldberg, David P. ja Paul Williams. 1988. *A User's Guide to the General Health Questionnaire*. Basingstoke, UK: NFER-NELSON.
- Guyon, Amélie J. A. A., Regina K. Studer, Horst Hildebrandt, Antje Horsch, Urs M. Nater ja Patrick Gomez. 2020. Music performance anxiety from the challenge and threat perspective: Psychophysiological and performance outcomes. *BMC Psychology* 8 (87). <https://doi.org/10.1186/s40359-020-00448-8>
- Haider, Zain ja Rabia Dasti. 2022. Mentoring, research self-efficacy, work-life balance and psychological well-being of doctoral program students. *International Journal of Mentoring and Coaching in Education* 11, 170–182.
- Hakanen, Jari. 2009. *Työn imun arviointimenetelmä. Työn imu -menetelmän (Utrecht Work Engagement Scale) käyttäminen, validointi ja viitetiedot Suomessa*. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Hakanen Jari, Maria C.W. Peeters ja Riku Perhoniemi. 2011. Enrichment processes and gain spirals at work and at home: A 3-year cross-lagged panel study. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 84, 8–30. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.2010.02014.x>
- Hakanen, Jari ja Wilmar Schaufeli. 2012. Do burnout and work engagement predict depressive symptoms and life satisfaction? A three-wave seven-year prospective study. *Journal of Affective Disorders* 141, 415–424.
- Hazell, Cassie M., Laura Chapman, Sophie F. Valeix, Paul Roberts, Jeremy E. Nivin ja Clio Berry. 2020. Understanding the mental health of doctoral researchers: A mixed methods systematic review with meta-analysis and meta-synthesis. *Systematic Reviews* 9, 197–225. <https://doi.org/10.1186/s13643-020-01443-1>

- HE 165/1989. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Lapin korkeakoulusta annetun lain 18:n muuttamisesta. <https://www.edilex.fi/he/19890165>. Viitattu 10.4.2024.
- Helsingin Sanomat. 1991. Mainos on luonut mielikuvia yli sata vuotta. 8.1.1991. <https://nakoislehti.hs.fi/f87b7d94-9ad1-4596-9b76-a012d2554fd6/17>. Viitattu 1.12.2024.
- Helsingin Sanomat. 2000. Ohjaaja Ilari Nummi väittelee taiteen tohtoriksi improvisoidulla teatteriesityksellä. 25.9.2000. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000003914148.html>. Viitattu 5.5.2025.
- Helsingin Sanomat. 2001. Taiteen tohtoreita kuudesta yliopistosta. 15.5.2001. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000003968944.html>. Viitattu 1.12.2024.
- Hiilamo Aapo, Rahman Shiri, Anne Kouvonen, Minna Mänty, Peter Butterworth, Olli Pietiläinen, Eero Lahelma, Ossi Rahkonen ja Tea Lallukka. 2019. Common mental disorders and trajectories of work disability among midlife public sector employees: A 10-year follow-up study. *Journal of Affective Disorders* 247, 66–72. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.12.127>
- Hildebrandt, Horst, Matthias Nübling ja Victor Candia. 2012. Increment of fatigue, depression, and stage fright during the first year of high-level education in music students. *Medical Problems of Performing Artists* 27 (1), 43–48.
- Hirschi, Andreas ja Jessie Koen. 2021. Contemporary career orientations and career self-management: A review and integration. *Journal of Vocational Behavior* 126, 103505. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2020.103505>
- Hlebec, Valentina, Tina Kogovšek ja Anuška Ferligoj. 2011. The influence of social support and personal networks on doctoral student performance. *Metodološki Zvezki* 8, 157–171.
- Howard, Joshua L., Julien S. Bureau, Frédéric Guay, Jane X. Y. Chong ja Richard M. Ryan. 2021. Student motivation and associated outcomes: A meta-analysis from self-determination theory. *Perspectives on Psychological Science* 16. <https://doi.org/10.1177/1745691620966789>
- Imamura, Kotaro, Norito Kawakami, Akiomi Inoue, Akihito Shimazu, Akizumi Tsusumi, Masaya Takahashi ja Takafumi Totsuzaki. 2016. Work engagement as a predictor of onset of major depressive episode (MDE) among workers, independent of psychological distress: a 3-year prospective cohort study. *PLoS ONE* 11 (12): e0167862. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0148157>
- Isohätälä, Jaana, Jean-Nicolas Louis, Kristina Mikkonen ja Kirsi Pyhältö. 2017. Towards a doctoral degree and future career: Perceptions of doctoral students at the University of Oulu. *Acta Universitatis Ouluensis. F Scripta Academica* 12. Oulu: University of Oulu.
- Jackman, Patricia C., Matthew J. Slater, Esther E. Carter, Kelly Sisson ja Matthew D. Bird. 2022. Social support, social identification, mental wellbeing, and psychological distress in doctoral students: A person-centred analysis. *Journal of Further and Higher Education* 47, 45–58. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2022.2088272>
- Karakasidou, Eirini, Georgia Raftopoulou, Anna Papadimitriou ja Anastassios Stalikas. 2023. Self-compassion and well-being during the COVID-19 pandemic: A study of Greek college students. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 20, 4890. <https://doi.org/10.3390/ijerph20064890>
- Kenny Dianna T. 2010. The role of negative emotions in performance anxiety. Teoksessa *Handbook of Music and Emotion: Theory, research, applications*, toim. Patrik N. Juslin, 425–452. Oxford: Oxford University Press.

- Kessler, Ronald C., Peggy R. Barker, Lisa J. Colpe, Joan F. Epstein, Joseph C. Gfroerer, Eva Hiripi, Mary J. Howes, Sharon-Lise T. Normand, Ronald W. Manderscheid, Ellen E. Walters ja Alan M. Zaslavsky. 2003. Screening for serious mental illness in the general population. *Archives of General Psychiatry* 60, 184–189. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.60.2.184>
- Khuram, Waqas, Yanqing Wang, Mudassar Ali, Aisha Khalid ja Heesup Han. 2023. Impact of supportive supervisor on doctoral students' research productivity: The mediating roles of academic engagement and academic psychological capital. *Sage Open*. <https://doi.org/10.1177/21582440231185554>
- Koulutusluokitus. 2016. Koulutus-koodisto ja koulutusluokitus opintopolussa. Verkkosivusto osoitteessa <https://koulutusluokitus.fi/>. Viitattu 27.11.2024.
- Kuusi, Tuire. 2012. *Musiikin tohtori työelämässä: Kysely Sibelius-Akatemian solistiselta osastolta ja DocMus-yksiköstä valmistuneille tohtoreille*. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 15. Helsinki: Sibelius-Akatemia. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201705236791>
- Lapin yliopisto. 2015. Taiteiden tiedekunta 25 vuotta. Uutinen 11.11.2015. <https://www.ulapland.fi/FI/Uutiset/Uutisarkisto/2015?ln=oiz2ko5i&id=65f1813c-e72d-46ad-bff3-d03cd9b1b6ac>. Viitattu 1.12.2024.
- Lattie, Emily G., Elizabeth C. Adkins, Nathan Winqvist, Colleen Stiles-Shields, Q. Eileen Wafford ja Andrea K. Graham. 2019. Digital mental health interventions for depression, anxiety, and enhancement of psychological well-being among college students: Systematic review. *Journal of Medical Internet Research* 21, e12869. <https://doi.org/10.2196/12869>
- Lee, Yonsoo, Kibum Kwon, Woocheol Kim ja Daeyeon Cho. 2016. Work engagement and career: Proposing research agendas through a review of literature. *Human Resource Development Review* 15, 29–54. <https://doi.org/10.1177/1534484316628356>
- Lemyre, Louise ja Marie-Pierre Lalande-Markon. 2009. Psychological stress measure (PSM-9): Integration of an evidence-based approach to assessment, monitoring, and evaluation of stress in physical therapy practice. *Physiotherapy Theory and Practice* 25, 453–462. <https://doi.org/10.1080/09593980902886321>
- Levecque, Katia, Frederik Anseel, Alain De Beuckelaer, Johan H. A. Van der Heyden ja Lydia Gisle. 2017. Work organization and mental health problems in PhD students. *Research Policy* 46, 868–879. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2017.02.008>
- Libert Chloé, Henri Chabrol ja Stéphanie Laconi. 2019. Exploration du burn-out et du surengagement académique dans un échantillon d'étudiants. Exploration of academic burnout and workaholism in a student sample. *Journal de Thérapie Comportementale et Cognitive* 39, 119–131. <https://doi.org/10.1016/j.jtcc.2019.01.001>
- Litalien, David ja Frédéric Guay. 2015. Dropout intentions in PhD studies: A comprehensive model based on interpersonal relationships and motivational resources. *Contemporary Educational Psychology* 41, 218–231. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2015.03.004>
- Lovitts, Barbara E. 2001. *Leaving the Ivory Tower: The Causes and Consequences of Departure from Doctoral Study*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Lovitts, Barbara E. 2008. The transition to independent research: Who makes it, who doesn't, and why. *The Journal of Higher Education* 79, 296–325. <https://doi.org/10.1353/jhe.0.0006>
- Mackie, Sylvia A. ja Glen William Bates. 2018. Contribution of the doctoral education environment to PhD candidates' mental health problems: A scoping review. *Higher Education Research & Development* 38 (3), 565–578. <https://doi.org/10.1080/07294360.2018.1556620>

- Magyar, Jeana L. ja Corey L. M. Keyes 2019. Defining, measuring, and applying subjective well-being. Teoksessa *Positive Psychological Assessment: A Handbook of Models and Measures*, 2nd ed., toim. Matthew W. Gallagher ja Shane J. Lopez, 389–415. Washington, DC: American Psychological Association.
- Maher, Michelle A., Annie M. Wofford, Josipa Roksa ja David F. Feldon. 2020. Exploring early exits: Doctoral attrition in the biomedical sciences. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice* 22, 205–226. <https://doi.org/10.1177/1521025117736871>
- Marais, Gabriel A. B., Rebecca Shankland, Pascale Haag, Robin Fiault ja Bridget Juniper. 2018. A survey and a positive psychology intervention on French PhD student wellbeing. *International Journal of Doctoral Studies* 13, 109–138. <https://doi.org/10.28945/3948>
- Maslach, Christina ja Susan E. Jackson. 1981. The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior* 2, 99–113. <https://doi.org/10.1002/job.4030020205>
- Maslach, Christina ja Michael P. Leiter. 2008. Early predictors of job burnout and engagement. *Journal of Applied Psychology* 93, 498–512. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.93.3.498>
- Mattila, Anssi S. 2022. Stressi. *Duodecim Terveyskirjasto*. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00976>. Viitattu 9.6.2024.
- McAlpine, Lynn. 2020. Views on the usefulness of the PhD outside academia: What do we know and need to know? Teoksessa *Structural and Institutional Transformations in Doctoral Education. Issues in Higher Education*, toim. Sónia Cardoso, Orlanda Tavares, Cristina Sin ja Teresa Carvalho, 241–274. Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-38046-5_9
- McHorney, Colleen A. ja John E. Ware, Jr. 1995. Construction and validation of an alternate form general mental health scale for the medical outcomes study short-form 36-item health survey. *Medical Care* 33, 15–28. <https://doi.org/10.1097/00005650-199501000-00002>
- Meijer, Ingeborg, Inge van der Weijden, Ingeborg van der Ven ja Johan Jan Beukman. 2018. Academic working conditions and mental health of PhD candidates. Teoksessa *STI 2018 Conference Proceedings: Proceedings of the 23rd International Conference on Science and Technology Indicators*, toim. Rodrigo Costas, Thomas Franssen ja Alfredo Yegros-Yegros. Leiden: Leiden University. <https://hdl.handle.net/1887/65324>
- Mezirow, Jack. 1991. *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco: Jossey-Bass Higher and Adult Education Series.
- Nerstad, Christina G.L., Sut I Wong ja Astrid M. Richardsen. 2019. Can engagement go awry and lead to burnout? The moderating role of the perceived motivational climate. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16, 1979. <https://doi.org/10.3390/ijerph16111979>
- Nulty, Duncan D. 2008. The adequacy of response rates to online and paper surveys: What can be done? *Assessment & Evaluation in Higher Education* 33, 301–314. <https://doi.org/10.1080/02602930701293231>
- Nylund, Karen L., Tihomir Asparouhov ja Bengt O. Muthén. 2007. Deciding on the number of classes in latent class analysis and growth mixture modeling: A Monte Carlo simulation study. *Structural Equation Modeling* 14, 535–569. <https://doi.org/10.1080/10705510701575396>
- OKM 2008. Kuvataiteen koulutus ja tutkimus Suomessa 2007. *Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:II*. Helsinki: Opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.
- OKM 2024a. Tohtorikoulutuksen pilotointi. <https://okm.fi/tohtorikoulutuspilotti>. Viitattu 7.8.2024.

- OKM 2024b. Tohtorikoulutuksen pilotointi: rahoitetut hankkeet. <https://okm.fi/documents/1410845/20192986kok0/Tohtorikoulutuksen+rahoitettavat+pilottihankkeet.pdf/bdc4134f-bf1e-6218-8238-9c11be6628bc/Tohtorikoulutuksen+rahoitettavat+pilottihankkeet.pdf>. Viitattu 7.8.2024.
- Ozer, Simon ja Seth J. Schwartz. 2020. Academic motivation, life exploration, and psychological well-being among emerging adults in Denmark. *Nordic Psychology* 72, 199–221. <https://doi.org/10.1080/19012276.2019.1675088>
- Paradnikė, Kristina, Aukse Endriulaitienė ja Rita Bandzevičienė. 2016. Career self-management resources in contemporary career frameworks: A literature review. *Management of Organizations: Systematic Research* 76, 91–106. <https://doi.org/10.7220/MOSR.2335.8750.2016.76.6>
- Parikka, Suvi, Noora Holm, Jonna Ikonen, Timo Koskela, Heikki Kilpeläinen ja Annamari Lundqvist. 2021. Korkeakouluopiskelijoiden mielenterveys, elintavat ja opiskeluryhmään kuuluminen. KOTT 2021-tutkimuksen tuloksia. Taulukot osoitteessa <https://terveytemme.fi/kott/tulokset/index.html#hyvinvointi>. Viitattu 25.4.2025.
- Parikka Suvi, Jonna Ikonen, Valtteri Pohjola, Timo Koskela, Heikki Kilpeläinen, Katariina Sarttila ja Annamari Lundqvist. 2024. KOTT 2024 -tutkimuksen perustulokset 2024. Kliinisesti merkittävän psyykkisen kuormittuneisuuden (MHI-5 52 pistettä tai alle) yleisyys (%). Aineisto osoitteessa https://www.thl.fi/kott_verkkoraportit/taulukot_2024/ko_mentalht_mhi5_score52.html. Viitattu 25.4. 2025.
- Parikka, Suvi, Timo Koskela, Jonna Ikonen, Heikki Kilpeläinen, Lilli Hedman, Seppo Koskinen ja Anne Lounamaa. 2020. *FinSote 2020. Kansallisen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSoten perustulokset*. Helsinki: THL. <https://terveytemme.fi/finsote/2020/kaikki.html>. Viitattu 2.6.2024.
- Peltonen, Jouni A., Jenna Vekkailla, Pauliina Rautio, Kaisa Haverinen ja Kirsi Pyhältö. 2017. Doctoral students' social support profiles and their relationship to burnout, drop-out intentions, and time to candidacy. *International Journal of Doctoral Studies* 12, 157–173. <https://doi.org/10.28945/3792>
- Perkins, Rosie, Helen Reid, Liliana S. Araújo, Terry Clark ja Aaron Williamon. 2017. Perceived enablers and barriers to optimal health among music students: A qualitative study in the music conservatoire setting. *Frontiers in Psychology* 8, 968. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00968>
- Pihlaja, Mia, Jari Peräkylä, Emma-Helka Erkkilä, Emilia Tapio, Maiju Vertanen ja Kaisa M. Hartikainen. 2023. Altered neural processes underlying executive function in occupational burnout: Basis for a novel EEG biomarker. *Frontiers in Human Neuroscience, Section Brain Health and Clinical Neuroscience* 17. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2023.1194714>
- Pohjannoro, Ulla, Tuire Kuusi ja Juha Ojala. 2020. *Vuosina 2012–2019 valmistuneet musiikin tohtorit työelämässä: Akateeminen urapolku vai ”mukava lisä”*. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 22. Helsinki: Sibelius-Akatemia. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-329-165-2>
- Posselt, Julie. 2018. Normalizing struggle: Dimensions of faculty support for doctoral students and implications for persistence and well-being. *The Journal of Higher Education* 89, 988–1013. <https://doi.org/10.1080/00221546.2018.1449080>
- Pyhältö, Kirsi, Montserrat Castelló, Lynn McAlpine ja Jouni Peltonen. 2018. *The Cross-Country Doctoral Experience Survey (C-DES): User's manual*. Manual version 2018.
- Pyhältö, Kirsi, Jouni A. Peltonen, Pauliina Rautio, Kaisa Haverinen, Maija Laatikainen ja Jenna Vekkailla. 2016. Summary report on doctoral experience in UNIOGS graduate school at the University of Oulu. *Acta Universitatis Ouluensis F Scripta Academica II*. Oulu: University of Oulu.

- Pyhältö, Kirsi, Jenni Stubb ja Kirsti Lonka. 2009. Developing scholarly communities as learning environments for doctoral students. *International Journal for Academic Development* 14, 221–232. <https://doi.org/10.1080/13601440903106551>
- Pyhältö, Kirsi, Lotta Tikkanen ja Henrika Anttila. 2021. Summary report on doctoral and supervisory experience at the University of Helsinki. *University of Helsinki Administrative Publications* 95. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Pyhältö Kirsi, Auli Toom, Jenni Stubb ja Kirsti Lonka. 2012. Challenges of becoming a scholar: A study of doctoral students' problems and well-being. *International Scholarly Research Network ISRN Education* Volume 2012. <https://doi.org/10.5402/2012/934941>
- Pyhältö, Kirsi, Jenna Vekkaila ja Jenni Keskinen. 2015. Fit matters in the supervisory relationship: Doctoral students and supervisors perceptions about the supervisory activities. *Innovations in Education and Teaching International* 52, 4–16. <https://doi.org/10.1080/14703297.2014.981836>
- Rehman, Abaid U., Tariq M. Bhuttah ja You Xuqun. 2020. Linking burnout to psychological well-being: The mediating role of social support and learning motivation. *Psychology Research and Behavior Management* 13, 545–554. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S250961>
- Rensujeff, Kaija 2015. *Taiteilijan asema 2010: Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus* (toinen korjattu painos). Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.
- Rönkkönen, Sara, Lotta Tikkanen, Viivi Virtanen ja Kirsi Pyhältö. 2023. The impact of supervisor and research community support on PhD candidates' research engagement. *European Journal of Higher Education*. <https://doi.org/10.1080/21568235.2023.2229565>
- Sainio, Juha. 2010. *Asiantuntijana työmarkkinoille: Vuosina 2006 ja 2007 tohtorin tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja heidän mielipiteitään tohtorikoulutuksesta*. Turku: Aarresaari.
- Sakurai, Yusuke, Jenna Vekkaila ja Kirsi Pyhältö. 2017. More or less engaged in doctoral studies? Domestic and international students' satisfaction and motivation for doctoral studies in Finland. *Research in Comparative and International Education* 12, 143–159. <https://doi.org/10.1177/1745499917711543>
- Salmela-Aro, Katariina, Lauri Hietajärvi ja Kirsti Lonka. 2019. Work burnout and engagement profiles among teachers. *Frontiers in Psychology* 10, Article 2254. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02254>
- Salmela-Aro, Katariina ja Sanna Read. 2017. Study engagement and burnout profiles among Finnish higher education students. *Burnout Research* 7, 21–28. <https://doi.org/10.1016/j.burn.2017.11.001>
- Satinsky, Emily N., Tomoki Kimura, Mathew V. Kiang, Rediet Abebe, Scott Cunnigham, Hedwig Lee, Xiaoferi Lin, Cindy H. Liu, Igor Rudan, Srijan Sen, Mark Tomlinson, Miranda Yave ja Alexander C. Tsai. 2021. Systematic review and meta-analysis of depression, anxiety, and suicidal ideation among Ph.D. students. *Scientific Reports* 11: 14370.
- Schaufeli, Wilmar B., Arnold B. Bakker ja Marisa Salanova. 2006. The measurement of work engagement with a short questionnaire: A cross-national study. *Educational and Psychological Measurement* 66, 701–716.
- Schaufeli, Wilmar B., Michael P. Leiter, Christina Maslach ja Susan E. Jackson. 1996. Maslach Burnout Inventory. Third edition. Teoksessa Christina Maslach, Susan E. Jackson ja Michael P. Leiter (toim.). *Maslach Burnout Inventory Manual* (3rd ed.). Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

- Schaufeli, Wilmar B., Marisa Salanova, Vincente González-Romá ja Arnold B. Bakker. 2002. The measurement of engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies* 3, 71–92. <https://doi.org/10.1023/A:1015630930326>.
- Schmidt, Manuela ja Erika Hansson. 2018. Doctoral students' well-being: A literature review. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being* 13. <https://doi.org/10.1080/17482631.2018.1508171>.
- Schmidt-Jones, Catherine A. 2017. Open ends and means: Inquiry as a link between formal music concepts and informal music learning. *International Journal of Music Education* 35, 621–630.
- Slemp, Gavin R., James G. Field ja Anna S. H. Cho. 2020. A meta-analysis of autonomous and controlled forms of teacher motivation. *Journal of Vocational Behavior* 121. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2020.103459>.
- Spurk, Daniel, Andreas Hirschi, Mo Wang, Domingo Valero ja Simone Kauffeld. 2020. Latent profile analysis: A review and “how to” guide of its application within vocational behavior research. *Journal of Vocational Behavior* 120. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2020.103445>
- Stoten David W. 2023. “I’ve been in a box too long and I didn’t even realise that it was.” How can we conceptualise the subjective well-being of students undertaking a part-time DBA? The IICC model. *The Journal of Continuing Higher Education* 71, 241–258. <https://doi.org/10.1080/07377363.2022.2037067>
- Stubb, Jenni, Kirsti Pyhältö ja Kirsti Lonka. 2011. Balancing between inspiration and exhaustion: PhD students' experienced socio-psychological well-being. *Studies in Continuing Education* 33, 33–50. <https://doi.org/10.1080/0158037X.2010.515572>.
- Suutala, Sampo, Janne Kaltiainen ja Jari Hakanen. 2023. Miten Suomi voi? -tutkimus: Työhyvinvoinnin kehittyminen kesästä 2021 loppuvuoteen 2023. <https://www.ttl.fi/tutkimus/hankkeet/miten-suomi-voi>. Viitattu 18.5.2024.
- Sverdlík, Anna ja Nathan C. Hall. 2020. Not just a phase: Exploring the role of program stage on well-being and motivation in doctoral students. *Journal of Adult and Continuing Education* 26, 97–124.
- Sverdlík, Anna, Nathan C. Hall, Lynn McAlpine ja Kyle Hubbard. 2018. The PhD experience. A review of the factors influencing doctoral students' completion, achievement, and well-being. *International Journal of Doctoral Studies* 13, 361–388. <https://doi.org/10.28945/4113>
- Taideyliopisto. 2021. Kandipalaute-kysely. *Taideyliopistolla jälleen Suomen paras kokonaistulos Kandipalaute-kyselyssä*. <https://www.uniarts.fi/artikkelit/uutiset/taideyliopistolla-jalleen-suomen-paras-kokonaistulos-kandipalaute-kyselyssa/>. Viitattu 16.1.2024
- Taideyliopisto. 2024a. Peppi-opintotietojärjestelmä.
- Taideyliopisto. 2024b. Harjoittelu. <https://sites.uniarts.fi/fi/web/harjoittelu/etusivu>. Viitattu 16.1.2024
- Taideyliopisto. 2024c. Polttoainetta luovuuden moottoritielle: J-P Piirainen haluaa tarjota tilaa taiteen tekemisen arkeen. Haastattelu 30.9.2024. <https://www.uniarts.fi/artikkelit/haastattelut/polttoainetta-luovuuden-moottoritielle-j-p-piirainen-haluaa-tarjota-tilaa-taiteen-tekemisen-arkeen> Viitattu 3.5.2025.
- Taideyliopiston julkaisuarkisto Taju. <https://taju.uniarts.fi>
- Taiteiden tiedekunta 2020. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 10.3.2020.

- Taiteiden tiedekunta 2021. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 18.2.2021.
- Tampereen yliopiston julkaisuarkisto Trepo. <https://trepo.tuni.fi>
- Tikkanen, Lotta, Kirsi Pyhältö, Aleksandra Bujacz ja Juha Nieminen. 2021. Study engagement and burnout of the PhD candidates in medicine: A person-centered approach. *Frontiers in Psychology* 12, 727746. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.727746>
- Torka, Marc, Ulrike Kohl ja William M. Mahonay. 2022. Towards a global core value system in doctoral education. Funding of doctoral education and research. Teoksessa *Towards a Global Core Value System in Doctoral Education*, toim. Maresi Nerad, David Bogle, Ulrike Kohl, Conor O'Carroll, Christian Peters ja Beate Scholz, 110–132. London: UCL Press. <https://doi.org/10.14324/111.97818000801>
- Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uud. laitos). Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Timo. 2005. Lindberg, Carolus. *Kansallisbiografia-verkkójulkaisu. Studia Biographica 4*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-006204>. Viitattu 1.12.2024.
- Valtioneuvosto 2022. Valtioneuvoston asetus 11/2022. Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetun valtioneuvoston asetuksen liitteen muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220011>
- Vekkaila, Jenna, Kirsi Pyhältö ja Kirsti Lonka. 2013. Experiences of disengagement: A study of doctoral students in the behavioral sciences. *International Journal of Doctoral Studies* 8, 61–81. <https://doi.org/10.28945/1870>
- Viertö, Satu, Olli Kiviruusu, Maarit Piirtola, Jaakko Kaprio, Tellervo Korhonen, Mauri Marttunen ja Jaana Suvisaari. 2021. Factors contributing to psychological distress in the working population, with a special reference to gender difference. *BMC Public Health* 21, 611. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10560-y>
- Vipunen 2024a. Opetushallituksen tilastopalvelu. Yliopistokoulutuksen opiskelijat. Tilastovuosi: 2023. Yliopisto: Aalto-yliopisto, Lapin yliopisto, Taideyliopisto ja Tampereen yliopisto. Kirjoillaolo (syys): Läsnä ja Poissa. Koulutusaste, taso 2: Tohtorintutkinto. Koulutusala, taso 2: Taidealat. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20opiskelijat-n%C3%A4k%C3%B6kulma-yliopisto.xlsb. Viitattu 2.5.2025.
- Vipunen 2024b. Opetushallituksen tilastopalvelu. Yliopistoissa suoritettut tutkinnot. Tilastovuosi: 2014–2023. Yliopisto: Aalto-yliopisto, Lapin yliopisto, Taideyliopisto ja Tampereen yliopisto. Koulutusaste, taso 2: Tohtorintutkinto. Koulutusala, taso 2: Taidealat. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20tutkinnot-n%C3%A4k%C3%B6kulma-yliopisto.xlsb. Viitattu 2.5.2025.
- Vipunen 2024c. Opetushallituksen tilastopalvelu. Maisterien uraseurantakysely. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Uraseuranta_Maisteri.xlsb. Viitattu 27.4.2025.
- Vipunen 2024d. Opetushallituksen tilastopalvelu. Opiskelijapalaute. Opiskelu ja oppiminen III. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutus%20-%20opiskelijapalaute%20-%20kandi%20-%20kysymysryhm%C3%A4.xlsb. Viitattu 26.4.2024.
- Vipunen 2024e. Opetushallituksen tilastopalvelu. Opintojen suoritusajat. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Tutkinnon%20suoritusajan%20keskiarvo.xlsb. Viitattu 13.6.2024.

Virtanen, Viivi ja Kirsi Pyhältö. 2012. What engages doctoral students in biosciences in doctoral studies? *Psychology* 3 (12A), 1231–1237. <https://doi.org/10.4236/psych.2012.312A182>

Virtanen, Viivi, Juha Taina ja Kirsi Pyhältö. 2017. What disengages doctoral students in the biological and environmental sciences from their doctoral studies? *Studies in Continuing Education* 39, 71–86. <https://doi.org/10.1080/0158037X.2016.1250737>

Väisänen, Pauli. Tutkimusrahoitus uran alkuvaiheessa. Esitelmä Tieteentekijöiden tutkijafoorumissa 17.5.2024.

Waaijer, Cathelijn J.F., Anne Heyer ja Sara Kuli. 2016. Effects of appointment types on the availability of research infrastructure, work pressure, stress, and career attitudes of PhD candidates of a Dutch university. *Research Evaluation* 25, 349–357. <http://dx.doi.org/10.1093/reseval/rvw008>

Wilson, Rhea, Kevin Eva ja Derek K. Lobb. 2013. Student attrition in the Ontario midwifery education programme. *Midwifery* 29, 579–584. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2012.04.015>

Wristen, Brenda G. 2013. Depression and anxiety in university music students. *Update: Applications of Research in Music Education* 31 (2), 20–27. <https://doi.org/10.1177/8755123312473613>

Wu, Meng-Jia, Kelly Zhao ja Francisca Fils-Aime. 2022. Response rates of online surveys in published research: A meta-analysis. *Computers in Human Behavior Reports* 7. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2022.100206>

Yleisradio 2007. Ilari Nummi väitös 4.1. Yle Uutisten artikkeliarkisto 4.1.2007. <https://yle.fi/a/3-5756906>. Viitattu 1.12.2024.

Yleisradio 2021. Lapin yliopistossa on tehty jo 56 tohtorinväitöstä taiteen alalta. <https://yle.fi/a/3-11855192>. Viitattu 10.4.2024.

LIITTEET

Liite 1. Sähköpostikutsu tutkimukseen kutsutuille

Arvoisa tohtoriopiskelija,
Taideyliopisto ja Helsingin yliopisto tekevät tutkimusta taidealan tohtorikoulutuksesta ja opiskelijoiden opiskelukokemuksista. Tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa taidealan tohtorikoulutuksen luonteesta ja erityispiirteistä, opiskelijoiden motivaatiotekijöistä sekä opiskelun kuormittavuustekijöistä. Vastaavanlaista kyselytutkimusta on tehty tiedeyliopistojen tohtorikoulutuksesta, mutta fokusointi taidealalle tehdään nyt ensimmäistä kertaa.

Saat kutsun tutkimukseen, koska olet tohtoriopiskelijana jossain seuraavista yliopistoista: Aalto-yliopiston AaltoArts, Lapin yliopiston Taiteiden tiedekunta tai Taideyliopisto. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa 30–45 minuuttia, ja lähettämällä vastaukset annat suostumuksesi aineiston käyttämiseen osana tieteellistä tutkimusta.

Pääset aloittamaan kyselyn suomeksi osoitteessa [osoite poistettu]. Kysely on auki 30.10. 2023 saakka.

Kyselyssä kerätty aineisto analysoidaan pääosin tilastollisia menetelmiä käyttäen. Yksittäistä vastaajaa ei ole mahdollista tunnistaa tutkimusraportista. Laadullisin menetelmin analysoitavasta avovastausaineistosta poistetaan kaikki niihin mahdollisesti sisältyvät suorat ja epäsuorat tunnisteet ennen analyysia, ja tulokset raportoidaan luokiteltuina. Tutkimuksessa ei ole tarkoitus verrata taidealan koulutusta antavia yliopistoja keskenään.

Aineistoa käsittelevät ainoastaan seuraavat tutkijat: professori Tuire Kuusi ja professori Juha Ojala (Taideyliopisto) sekä professori Kirsi Ojala (Helsingin yliopisto). Muille osapuolille aineistoa ei luovuteta. Tutkimusaineisto säilytetään Taideyliopiston Teamsissa sijaitsevassa suljetussa ryhmässä, johon käyttöoikeus annetaan ainoastaan hankkeen tutkijoille.

Lisätietoa tutkimuksesta saat oheisesta tietosuojailmoituksesta [liitteet olivat alkuperäisessä viestissä].

Dear doctoral student,

University the Arts Helsinki and the University of Helsinki are conducting research on students' experiences of doctoral education in the arts. The aim of the study is to gain information about the nature and characteristics of doctoral studies in the arts, students' motivation factors and the stress factors of studying. A similar survey has been carried out on doctoral education in science universities, but this is the first time that the focus is on the arts.

You are invited to participate in the study because you are a doctoral student at one of the following universities: AaltoArts at Aalto University, the Faculty of Arts at the University of Lapland or the University of the Arts Helsinki. Responding to the survey is voluntary. It takes 30–45 minutes to complete the questionnaire, and by submitting your answers you agree to the use of the data as part of scientific research.

Please start the survey in English at [-]. The questionnaire will be open until Oct 30th, 2023.

The data collected by the questionnaire are mainly analysed using statistical methods. It will not be possible to identify an individual respondent from the report. The open-ended response data will be stripped of all direct and indirect identifiers, if any, before analysis, and the results will be reported as categorized. The study does not aim to compare the three universities providing arts education.

The data will be processed only by Professor Tuire Kuusi ja Professor Juha Ojala (University of the Arts Helsinki) and Professor Kirsi Ojala (University of Helsinki). The data will not be disclosed to any other parties. The research data will be stored in a closed team at the Teams of the University of the Arts. Access to the team will be restricted to the project researchers.

For more information about the survey, please see the data protection statement attached [-].

Kiitos osallistumisesta / Thank you for participation

On behalf of the working group

Tuire Kuusi

Liite 2. Muistutusviesti tutkimukseen kutsutuille

Hyvä tohtorintutkinnon suorittaja,
Sinun kokemuksesi on tärkeä! Jos olet jo vastannut kyselyyn, tämä viesti ei koske sinua. Jos et vielä ole vastannut kyselyyn, vastaathan tämän viikon kuluessa.

Ymmärrämme, että kyselyyn vastaaminen vie aikaa ja se on pois jostain muusta. Tutkimus kuitenkin antaa tärkeää tietoa taidealan tohtorikoulutuksen luonteesta ja erityispiirteistä, opiskelijoiden motivaatiotekijöistä sekä opiskelun kuormittavuustekijöistä, emmekä saa luotettavaa tietoa, jos vastaajia on vähän.

Kiitos siis, että käytät aikaa tutkimukseen vastaamiseen!

Pääset aloittamaan kyselyn suomeksi osoitteessa [osoite poistettu]

Kysely on auki 5.11. 2023 saakka.

Dear doctoral candidate,

Your experiences are important! If you have already responded you can ignore this message. If you have not yet responded, please respond within this week.

We understand that responding takes time, and you could use that time for something else. However, the research will provide important information about the nature and characteristics of doctoral studies in the arts, students' motivation factors and the stress factors of studying, and we cannot get reliable data if the number of respondents is low.

So, thank you for taking the time to answer the survey!

Please start the survey in English at [osoite poistettu]

The survey is open until Nov 5th 2023.

On behalf of the working group

Tuire Kuusi

Abstract in English

This is a study on experienced well-being of Finnish doctoral researchers in the arts. Here, experience refers to the subjective, self-defined or self-assessed conception, based on which the participant responded to our survey. Generally, experienced well-being is considered a multi-dimensional combination of positive and negative features, or balance of demands and resources. Well-being encompasses emotional, psychological, and social components alike.

We examined well-being through utilizing the Cross-country doctoral experience survey (C-DES). Previously, the survey has been validated among doctoral researchers in scientific doctoral education, in Finland and abroad. We adapted the wordings to fit to the fields of the arts. We also shortened the survey by omitting sections for writing and procrastination and added Mental Health Index (MHI-5) as a scale of strain. Finally, the four parts of the survey addressed 1) motivation, career views, and individual significant experiences, 2) study engagement, exhaustion, strain, stress, and study-life balance, 3) supervision and study environment, and 4) doctoral projects.

The survey population (N = 567) consisted of all doctoral researchers registered for studies at Aalto University, University of Lapland, and University of the Arts Helsinki, including also the absent and non-active ones. The participants were duly informed and could respond in Finnish or in English. We got 72 responses (48 female). The response rate was 12.7%, which is close to similar surveys on doctoral researchers during the past 10 years.

A key result was that there are less experiences of burnout, stress and dropping out in the arts than in doctoral education in scientific fields. Correspondingly, the experiences of study engagement are higher, and psychological strain lower. However, even in our participants, almost one quarter were psychological very strained, according to MHI-5.

The topic of most doctoral researchers in the arts is based on their experiences in the working field. The self-selected topic, self-designed content of the doctoral project, and the pursuit of personal develop-

ment through the doctoral degree indicate a strong learning orientation and internal motivation, which altogether are linked to experiences of well-being and success. Meanwhile, the respondents felt that their project was fragmented, difficult to define, and progressed in a non-linear manner, leading to feelings of inadequacy and experiences of reduced productivity.

The contents of doctoral project in the arts are often portfolio-like combinations of artistic and written components. The possibility to advance one component at a time can increase the sense of control; furthermore, public artistic performances, presentations, and articles are milestones with feedback and rewards. All this can alleviate the experience of stress. On the other hand, doctoral researchers with multicomponent projects need supervisor's support in what is sufficient and how the whole takes shape. Discussing the entity and setting boundaries could help to alleviate the negative feelings that emerged in our study.

Doctoral education in the arts is lacking in research. We hope that these and other results of our study, and those on scientific doctoral education, will be used in monitoring, developing, and decision-making of doctoral education. In developing, attention should be paid to the full continuum from pre-doctoral to post-doctoral stages as well as to the connection between studies and working life.

Kirjoittajat⁹

Tuire Kuusi työskentelee musiikintutkimuksen professorina Taideyliopistossa, Sibelius-Akatemian tohtorikoulutuksessa. Hänen väitöskirjansa ja sen jälkeinen tutkimuksensa kohdentui samanlaisuuden asteen havaitsemiseen post-tonaalisisessa harmoniassa sävelluokkajoukkojen teorian viitekehyksessä. Koneen säätiön ja Wihurin rahaston tukemassa *Unveiling the mystery of harmony* -projektissa hän, yhteistyössä erityisesti PhD Ivan Jimenezin kanssa, tutkii harmonian kognitiota ja harmonian ulkopuolisten tekijöiden vaikutusta havaintoprosessissa. Tämän lisäksi hän on tutkinut musiikin kuuntelemisen ja esittämisen biologisia ja psykologisia vaikutuksia yksilötasolla. Viime aikoina hän on tutkinut myös taidealan tohtorikoulutusta ja muusikoiden koettua hyvinvointia, ja hän johtaa tutkimusryhmää, joka tutkii musiikin ammattiopiskelijoiden ja musiikin ammattilaisten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ja kehittää hyvinvointia tukevia työkaluja.

Tuire Kuusi opettaa tohtorikoulutuksessa ja toimii väitöstutkijoiden ohjaajana. Hän on toiminut Sibelius-Akatemian tutkimuksesta vastaavana varadekaanina, Taideyliopiston yliopistokollegion puheenjohtajana, Suomen Akatemian Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnan varapuheenjohtajana, sekä lukuisissa muissa toimielimissä sekä Taideyliopistossa että sen ulkopuolella.

Juha Ojala on musiikin esittämisen tutkimuksen professori Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa. Hän ohjaa väitöstutkijoita ja opettaa tutkimuksen prosesseihin ja käsitteisiin liittyviä kursseja tohtorikoulutuksessa. Hän on aiemmin toiminut mm. musiikkikasvatuksen professorina Oulun yliopistossa, Sibelius-Akatemian tutkimuksesta vastaavana varadekaanina sekä Suomen musiikkitieteellisen seu-

9 Ensimmäinen kirjoittaja Tuire Kuusi on vastannut tutkimuksen ideoinnista ja suunnittelusta, tutkimusaineiston tuottamisesta, analyysistä ja tulkinnasta sekä tutkimusraportin kirjoittamisesta. Juha Ojala on osallistunut tutkimuksen ideointiin ja suunnitteluun, tutkimusaineiston tuottamiseen ja tutkimusraportin kirjoittamiseen. Kirsi Pyhälto on kehittänyt työssä hyödynnettyjä menetelmiä ja osallistunut tutkimuksen ideointiin ja suunnitteluun.

ran *Musiikki*-lehden päätoimittajana. Hän on musiikkikasvatuksen tutkimuksen dosentti Oulun yliopistossa ja musiikkitieteen dosentti Helsingin yliopistossa. Vuosina 2024–2027 hän johtaa kahdeksan eurooppalaisen musiikkikorkeakoulun muodostaman IN.TUNE-yliopistoallianssin tutkimuksen työpakettia, joka käsittelee mm. tutkijakoulutusta. Hänen pääasiallisia tutkimusintressejään ovat musiikin esittäminen ja säveltäminen, oppiminen ja kasvatusteknologia sekä musiikkisosiologia. Laajan tutkimusyhteistyönsä parissa hän on käsitellyt myös mm. musiikin tohtorikoulutuksesta valmistuneiden työllistymistä, musiikintutkimuksen yhteiskuntasuhdetta, arviointia musiikkioppilaitoksissa, musiikin havaitsemista, äänentuoton fysiologiaa sekä musiikkikasvatusteknologiaa.

Kirsi Pyhältö toimii yliopistopedagogiikan professorina Helsingin yliopistossa. Hän on myös vieraileva professori korkea- ja aikuiskoulutuksen keskuksessa Stellenboschin yliopistossa Etelä-Afrikassa. Kirsi on oppimisen tutkija ja tutkii oppimista ja hyvinvointia suomalaisen koulutusjärjestelmän eri tasoilla. Hän on tohtorikoulutuksen ja tutkijan uriin erikoistuneen tutkimusryhmän johtaja. Kirsi on tehnyt väitöskirjatutkijoihin, ohjaajiin, tutkimusryhmiin ja tutkijoiden uriin kohdistuvaa tutkimusta yli 20 vuotta. Hän on ohjannut useita tohtorikoulutukseen liittyviä väitöskirjatutkimuksia, hänellä on yli 270 julkaisua ja hän johtaa useita ulkopuolisen rahoituksen tutkimushankkeita. Samalla hän on tehnyt tohtorikoulutukseen liittyvää tutkimusperustaista kehittämistyötä ja kouluttanut tohtoreita.

Sibelius-Akatemian julkaiseman kyselytutkimuksen mukaan taidealojen väitöstutkijat kokevat tiedealan kollegojaan vähemmän stressiä ja työuupumusta. He myös sitoutuvat opintoihinsa muita vahvemmin. Silti joka neljäs kyselyyn vastannut koki psyykkistä kuormitusta. Tutkimus osoitti, että projektin laajuus ja hajanaisuus sekä opintojen epälineaarinen eteneminen voivat heikentää väitöstutkijoiden jaksamista. Ohjaus, realistiset rajat sekä työelämän ja tutkimuksen yhteys ovat keskeisiä hyvinvoinnin tukipilareita. Myös lyhyet välitavoitteet tukevat väitöstutkijaa jaksamaan haasteista huolimatta.

Taidealan tohtorikoulutuksen kehittämässä tulisi tutkimuksen mukaan huomioida sekä opintojen ja työelämän yhteys että opintojen jatkumo maisterivaiheesta post doc -vaiheeseen. Tutkijat uskovat, että myös tiedealat voisivat hyötyä tutkimuksen tuloksista: itse valittu aihe, henkilökohtainen motivaatio, ohjaajan tuki ja palkitsevat etapit tukevat kaikkien alojen väitöstutkijoita.

**TAIDE-
YLIOPISTO**

X SIBELIUS-AKATEMIA

ISBN 978-952-329-401-1 (PDF)
ISSN 2341-8265 (PDF)